

Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції за різними юридичними напрямками

Розвиток юридичної науки на сучасному етапі

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

5 червня 2013 р.

**УКРАЇНА
Тернопіль
2013**

Розвиток юридичної науки на сучасному етапі: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. - Тернопіль, 2013.- 124 с.

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних питань, які оприлюднені на інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

Адреса оргкомітету:
46010, м. Тернопіль, а/с 1079
тел. 0979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язкове.

**НЕПОРУШНІСТЬ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА
МОЖЛИВІСТЬ ЇХ ОБМЕЖЕННЯ**

Возгрін С. Ю.

*аспірант кафедри конституційного права України Національного
університету «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого»*

Конституція України закріпила систему прав людини, деякі з яких є абсолютними, тобто не можуть бути обмежені за жодних підстав (право на життя), а також ряд прав, які можуть бути обмежені відповідно до Основного Закону та обмеження яких більш детально регламентується іншими законами України. Ч. 1 ст. 3 Основного Закону закріпила, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Відповідно до ст. 21 Конституції України права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними.

Аналізуючи принцип невідчужуваності і непорушності прав і свобод людини та передбачені в законодавстві можливості обмеження прав слід дати визначення поняттям «невідчужуваності» та «непорушності». Невідчужуваність прав і свобод людини – це їх внутрішня іманентна, «немінуча» властивість людини, їх невід'ємність від неї. Ця властивість прав і свобод полягає в тому, що можливості людини, які в них відображаються, є неодмінною, закономірною приналежністю кожної людини. Їх виникнення датується моментом її народження і не потребує дозволу, схвалення з боку будь-кого, у тому числі й держави. Жодна людина не може бути позбавлена таких можливостей: без них вона – незалежно від місця, часу й умов її існування – не зможе сформувати, розвинути, проявити себе саме як особистість. Непорушність прав людини – це «незменшуваність», «недоторканність» можливостей людини, котрі відбиті в тих чи інших її правах. З поняттями невідчужуваності та непорушності прав людини тісно пов'язані (але не тотожні їм) неприпустимість їх скасування та обмеження.

Проте права і свободи людини діють до тих меж, поки вони не порушують права і свободи інших осіб. Таким чином навіть позбавлення людини життя при здійсненні необхідної оборони, якщо відсутнє перевищення її меж не є злочином. Багато вітчизняних і зарубіжних вчених доводять, що визнання пріоритету прав і свобод людини не виключає можливості їх обмеження, зазначаючи, що такі обмеження

повинні бути обґрунтованими і не повинні переростати в утиски свободи людини, а мають сприяти досягненню суспільно корисного результату.

В якості суб'єктів публічної влади, які безпосередньо обмежують основні права і свободи громадян найчастіше виступають суди та правоохоронні органи. Проте вказані обмеження є наслідком застосування правових норм. Відповідь на питання чи відповідає вказана норма принципу невідчужуваності і непорушності прав і свобод людини, чи сприятиме таке обмеження досягненню суспільно корисному результату є визначальним для нормотворчих органів та осіб, які можуть звернутися до Конституційного Суду України для отримання відповіді на це питання. Саме це, мабуть, мав на увазі законодавець, зазначивши у ч. 2 ст. 3 Конституції України, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Як зазначає Шевчук С. у статті «Значення загально правового принципу пропорційності для визначення конституційності законодавчих обмежень щодо реалізації конституційних прав і свобод (зарубіжний досвід)»: «у висновку Венеціанської Комісії «Демократія через право», прийнятому на 30-му пленарному засіданні 7-8 березня 1997 р., щодо Конституції України 1996 р. окремо зазначається, що «на жаль», разом із загальними положеннями про можливі обмеження прав людини у попередньому варіанті частини першої статті 64 вилучено і принцип пропорційності, передбачений у частині другій цієї ж статті. Оскільки багато обмежень, передбачених окремими статтями Конституції, наприклад, обмеження свободи думки та слова, передбачені частиною третьою статті 34, є доволі широкими, то важливо, щоб Конституційний Суд України тлумачив різні обмеження прав людини у світлі загально правового принципу пропорційності»[1]. Дійсно, в умовах розбудови правової держави важлива роль належить Конституційному Суду, який розглядаючи правові акти щодо їх конституційності, в аспекті можливого обмеження прав людини повинен враховувати доцільність та співрозмірність обмежуючих норм цього закону, щодо прав людини, в тому числі і в аспекті трискладового тесту.

Таким чином, закріпивши принцип невідчужуваності та непорушності прав і свобод людини, визнаючи природні та абсолютні права, враховуючи, що право однієї особи діє доки воно не обмежує право іншої особи, можливість настання несприятливих природних ситуацій чи наявність стану війни перед державними органами стоїть доволі складне завдання. З одного боку максимально розширювати можливості людини в демократичному суспільстві, з іншого боку чітко визначити межі здійснення таких можливостей.

Література:

1. Шевчук С. – Значення загальноправового принципу пропорційності для визначення конституційності законодавчих обмежень щодо реалізації конституційних прав і свобод (зарубіжний досвід). – Вісник Академії правових наук України/ 1(20). – С. 74.

ПРАВО НА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНІСТЬ ЯК КОНСТИТУЦІЙНА СВОБОДА ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА

Кушніренко О.Г.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права
України Національного університету «Юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого»*

Право людини на свободу є не що інше, як сама свобода, можливість людини здійснювати будь-які правомірні дії. Це право закріплено в ст.29 Конституції України як право кожної людини на свободу та особисту недоторканність. Особиста недоторканність, як особиста свобода, полягає в тому, що ніхто в державі не має права примусово обмежувати свободу людини в рамках діючого законодавства, здійснювати дії, користуватися свободою пересування тощо. Людина не може бути силою чи за допомогою погрози примушена здійснювати якісь дії, бути піддана катуванню, обшуку чи завдана буде шкода її здоров'ю. Тільки сама людина може розпоряджатися власною долею, реалізуючи при цьому свої конституційні та інші права і свободи.

Чинна Конституція України, а також новий Кримінально-процесуальний кодекс встановлюють гарантії свободи та особистої недоторканності. Ці гарантії містять в собі серйозні обмеження для посадових осіб правоохоронних та інших органів, які мають можливість здійснювати примус до людей. Можливість обмеження свободи особи допускається лише на основі закону та в законних формах і тільки за вмотивованим рішенням суду. Неприпустимість арешту чи тримання особи під вартою, на підставі та в порядку встановлених законом є надзвичайно важливою гарантією, яку можна трактувати відносно арешту громадянина як виняток із загального правила про недопустимість арештів в принципі.

В той же час, виходячи із обов'язку держави та відповідних посадових осіб розслідувати кримінальні справи та притягувати винуватих у скоєнні злочинів осіб до кримінальної відповідальності, Конституція України допускає кілька випадків, коли уповноважені законом органи можуть застосовувати утримання особи під вартою без попередньої згоди

суду. Це можливо лише у разі *начальної* необхідності запобігти злочині чи його припиненню, причому як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа підлягає негайному звільненню, якщо протягом цього часу з моменту затримання їй не буде вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою, яке в свою чергу може бути оскаржене в судовому порядку, що є важливою конституційною гарантією, яка передбачена ч.5 ст. 29 Конституції України. Держава гарантує право кожного заарештованого чи затриманого бути невідкладно повідомленим про мотиви арешту чи затримання. Новелою нашого конституційного законодавства є і обов'язок відповідних компетентних органів негайно повідомляти родичів затриманого чи заарештованого про їх арешт чи затримання.

Держава також гарантує кожній особі з моменту затримання право захищати себе та користуватися правовою допомогою захисника. У зв'язку із цим слід зазначити, що Конституційний Суд України висловив стурбованість в зв'язку із недостатніми гарантіями права на свободу, які впливають із ч.3 ст.29 Конституції України (див. Висновки від 30 жовтня 2003р. п1-в у справі про внесення змін до статей 29,59,78 та інших Конституції), а також із права затриманого чи заарештованого мати свого захисника.

Важливо відзначити, що конституційне право людини на свободу та особисту недоторканість підлягає захисту нормами кримінального, адміністративного та цивільного законодавства. По суті ці норми виступають відповідними галузевими гарантіями. Так, зокрема, кримінально-процесуальні гарантії полягають в тому, що за злочин проти життя, здоров'я, свободи особи, явно незаконний арешт або затримання, притягнення явно невинуватого до кримінальної відповідальності передбачена кримінальна відповідальність до таких посадових осіб.

Адміністративно-правовими гарантіями права недоторканості є юридична регламентація підстав, термінів і форм адміністративних затримань і арештів. Посадові особи, винуваті у порушенні недоторканості людини можуть бути притягнуті до дисциплінарної відповідальності.

Цивільно-правова відповідальність передбачає можливість відшкодування людині шкоди, яка була спричинена їй в разі порушення її конституційного права на свободу та особисту недоторканість.

Втім, незважаючи на існуючі досить «солідні» гарантії, які містяться у вітчизняному галузевому законодавстві, навряд чи можна говорити про їх високу ефективність. Саме законодавство багато в чому є досить суперечливим і непослідовним. Серйозні проблеми існують в професіоналізмі працівників органів судової влади та правоохоронних

органів. В цілому недоліків можна назвати безліч, але вважаємо за необхідне поставити питання про те, як юридична наука, в тому числі й наука конституційного права, впливає на практику реалізації нашого конституційного законодавства.

В зв'язку із цим хотілось би зазначити, що на сьогодні виникли і продовжують виникати різні виклики, пов'язані як із внутрішніми, так і зовнішніми загрозами, і на які наука повинна дати певні відповіді, які були б адекватні ситуації. Наукові дослідження проводяться, але багато що із досягнутого в аналізі структури наукового знання, його статусу втрачається, або ж взагалі, на жаль, не сприймається органами влади. Тому необхідно переходити від загальної постановки проблеми до більш диференційованого її дослідження. І, звичайно ж, застосовувати всі можливі засоби для впровадження в реальне життя найбільш прогресивних, демократичних і необхідних людині, суспільству та державі результатів новітніх наукових досліджень.

ВИБОРИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАРОДОВЛАДДЯ В УКРАЇНІ ТА ПРОБЛЕМИ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ЇХ ПРОВЕДЕННЯМ

*Логачова Вікторія Вікторівна
аспірантка Національного університету «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»*

Основний Закон України в ст.5 закріпив ідею народного суверенітету, встановивши, що «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ» [1]. Це означає, що громадяни України, беручи участь у виборах, власноруч формують склад вищого законодавчого органу, обирають Президента України та органи місцевого самоврядування, керуючись власними уподобаннями та внутрішнім переконанням. Як зазначають Кушніренко О.Г. та Слинько Т.М. «на відміну від інших форм прямого народовладдя, вибори виступають його найбільш поширеною та ефективною формою» [2, с.181]. Під час голосування особа не повинна відчувати будь-якого тиску або погроз, вона реалізує свою власну волю – в цьому і полягає головна родзинка такої форми народовладдя. Тому, як зазначає Прасюк О.В. «для демократичних країн свобода та вибір як форма її практичного втілення проголошуються однією з головних цінностей» [5, с.113].

Інститут виборів забезпечує репродукцію, оновлення органів державної влади та місцевого самоврядування на демократичних засадах [3, с.12]. Проведення виборів повинно проводитися з урахуванням

принципів виборчого права та згідно виборчого законодавства. Але ж насправді це не зовсім так. З кожним роком рівень довіри українських громадян до нових обранців зменшується. Значна кількість громадян не вірять ні в ефективність політики політичних сил, ні в чесність перемог на виборах. Ці обставини, безперечно, негативно впливають на розвиток народовладдя та на стан демократії взагалі.

Проведення виборів, які, як зазначає О.Марцеляк, «є своєрідним барометром політичного життя країни» [3, с.13] є досить звичним явищем для українського суспільства. В Україні неодноразово проводились як чергові, так і позачергові вибори. Проте кожен раз під час виборчих кампаній виникає безліч дискусій стосовно легітимності, демократичності, прозорості народного волевиявлення. Такі вибори повинні мати декілька ознак. Зокрема, вибори повинні бути вільними та конкурентними. Але ж для реалізації цих ознак виборчого процесу потрібен контроль як з боку держави, так і з боку громадськості.

Питання громадського контролю на виборах набуває своєї актуальності з кожним роком. Приймаючи участь у виборах, громадяни України мають можливість здійснювати громадський контроль за прозорістю виборчої кампанії та роботою виборчих комісій. Подолання політичної байдужості залежить саме від пересічних громадян, адже досить велика кількість громадян з року в рік не ходить на вибори, не цікавиться політичним життям держави, а це створює сприятливі умови для порушення виборчого законодавства і, як результат, спотворення результатів виборів.

В 2012 р. Центр Разумкова провів дослідження, завдяки якому стали відомі деякі цифри. А саме: у парламентських виборах 2012 р. готовність взяти участь висловили 77,6 % українців (43,1% - «обов'язково» і ще 34,5% - «скоріше за все») [4]. Тобто однозначно виконують свій громадський обов'язок менше половини. Це досить низький показник активності виборців, враховуючи всю складність політичної ситуації в Україні. Але ж як громадяни будуть реалізовувати народовладдя, надане їм законом, не ходячи на вибори? Одним з пояснень цього факту може слугувати розчарованість у владі. Дійсно останні роки спостерігаються певні ознаки політичної кризи та розчарування значної кількості громадян у виборах. Але ж цінність виборів якраз і полягає в безпосередній участі громадян в формуванні основних органів державної влади, керуючись своїми власними уподобаннями та підтримкою політичної програми окремої політичної сили.

Підсумовуючи варто зазначити, що найбільш поширеною формою народовладдя є вибори. «Зміст виборів як важливого політико-правового інституту полягає в тому, що утворення відповідних державних органів влади і органів місцевого самоврядування здійснюється саме волею

народу» [2, с.181]. З роками вибори змінювались та удосконалювались, адаптуючись під стан розвитку громадянського суспільства кожної держави. Вибори в Україні теж не стали винятком. На виборах народ України обирає своїх представників, які повинні реалізовувати всю повноту влади, що надав їм народ. На сьогодні потрібно покращувати якість та прозорість виборів, докладати зусиль для того, щоб якомога більше громадян приймали участь в них. Це важлива проблема, вирішення якої потребує багато часу і сил.

Література:

1. Конституція України від 28.06 1996 р. із змінами та доповненнями <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Конституційне право України у запитаннях та відповідях: навч. посібник / О.Г. Кушніренко, Т.М. Слінько. – Х.: Майдан, 2012. – 330 с.
3. Марцеляк О. Виборче право: сучасне розуміння і сутність. / Публічне право, №2, 2011, С. 12-18.
4. Центр Разумкова. Опитування: Вибори-2012: громадська думка населення України. [Електрон. Ресурс]. – Режим доступу: http://razumkov.org.ua/ukr/news.php?news_id=389
5. Прасюк О.В. Середній клас як чинник формування демократичної електоральної громадської думки / Грані, №6 (74), листопад-грудень 2010. С.112-115.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРИНЦИПІВ ГРОМАДЯНСТВА УКРАЇНИ ТА ЇХ ВІДПОВІДНІСТЬ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИМ СТАНДАРТАМ

Якимець Ольга Олександрівна
студентка юридичного факультету Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

Той факт, що правові принципи являються вихідними, основоположними засадами, на яких будується уся система права є добре відомим як теоретикам, так і практикам усіх галузей права, в тому числі і Конституційного права України, одним із фундаментальних інститутів якого є інститут громадянства. Їх вагоме значення для даного інституту пояснюється, перш за все, тим, що вони зв'язують воєдино різноманітні сторони громадянства, виражаючи таким чином суть, основні властивості й загальну спрямованість розвитку правових норм у межах інституту громадянства. [5, с. 9]

Питання щодо принципів громадянства України та їх проблемних аспектів є досить **актуальним**, так як, вважаю, що зазначені принципи не можна вважати статичною категорією, що не потребує суттєвих змін та вдосконалень, а тому є необхідним їх дослідження та перевірка на відповідність тим фактичним відносинам, що складаються у сучасному суспільстві, а також співвідношення їх із міжнародно-правовими стандартами. А звідси і відповідно внесення коректив у законодавче закріплення таких принципів задля кращого функціонування інституту громадянства в цілому. На мою думку, необхідно врегульовувати проблемні аспекти громадянства України не лише на законодавчому рівні, а й на конституційному, шляхом внесення змін до Конституції. Дослідження проблем даної теми є особливо актуальним, адже відомо, що Указом Президента «Про підтримку ініціативи щодо створення Конституційної Асамблеї» створена науково-експертна група, що буде розглядати питання зміни чинної Конституції, а відтак необхідно винести на розгляд питання з приводу відповідності закріплення принципів громадянства України у Конституції тому стану суспільних відносин, що реально існують. Вважаю доцільним розглянути питання щодо доцільності закріплення положень ст.4 Конституції України, що передбачає існування в Україні єдиного громадянства. Адже принцип єдиного громадянства розглядається у двох аспектах: «внутрішньому» (не можуть існувати громадянства окремих адміністративно-територіальних одиниць України) та «зовнішньому» (якщо громадянин України набув громадянство (підданство) іншої держави або держав, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України). Тому вважаємо доцільним збереження «внутрішнього» аспекту з метою забезпечення унітарності держави, а скасувати лише «зовнішній», що передбачає заборону множинності громадянства. [2, с. 12]

Необхідно акцентувати увагу на тому, що великим недоліком є ігнорування наявності серед принципів громадянства України таких, що себе не виправдовують, не знаходять свого закріплення у суспільних відносинах, що склалися на даний період розвитку держави. Така думка не є поширеною та не набула особливої підтримки серед науковців, адже перегляд основоположних, керівних ідей завжди являється досить таки серйозним кроком, а відтак можна говорити про певну новизну такої позиції дослідження.

Найвиразнішим аргументом є недоцільність закріплення принципу єдності громадянства у ст. 4 Конституції України. Така позиція пояснюється низкою причин, першою із яких є відсутність заборони множинного громадянства в міжнародному праві, зокрема у країнах і достатньо високим рівнем розвитку та становищем на світовій арені. Погоджуюся із думкою, що у наш час множинне громадянство не є тим

негативом, якому повинні усіма силами запобігати держави. Таке ставлення до множинного громадянства походить з розуміння громадянства як відносин вірності і пов'язано з уявленнями про патріархальну державу. [6, с. 10]

Якщо говорити про відповідність даного принципу міжнародно-правовим стандартам, то аналіз законодавства європейських держав доводить, що в останні роки низка європейських держав відмовились від принципу запобігання множинного громадянства взагалі (Росія, Болгарія, Велика Британія, Італія, Португалія, Угорщина, Швейцарія, Ізраїль), багато європейських країн притримуються цього принципу тільки частково. [15, с. 39]

Проведений аналіз законодавства України дає змогу говорити про наявність існування значно ширшого кола принципів громадянства, ніж тих, що закріплені у Законі України «Про громадянство України», а відтак пропонуємо розширити їх перелік такими: гарантування піклування та захисту громадян України, що проживають або перебувають за межами України; неможливість вигнання громадянина України за межі України та безперешкодного повернення громадянина України в Україну.

Так, як Україна знаходиться в процесі європейської інтеграції, то очевидно є необхідність дослідження принципів громадянства не лише в межах нашої держави, а і з врахуванням законодавства всього європейського регіону. Таким чином, можна говорити про потребу приведення чинного законодавства з питань громадянства у відповідність із європейськими, міжнародними стандартами.

Таким чином, на прикладі вищезазначених принципів можна зробити **висновки**, що не можна сприймати принципи громадянства України просто як певну статичну категорію, що не потребує змін та удосконалення. Більше того, питання щодо принципів громадянства України повинні постійно досліджуватися, розроблятися та зазнавати відповідних змін, удосконалень, з огляду на динамічний інтеграційний процес в Україні. У процесі дослідження на відповідність принципів громадянства України міжнародно-правовим стандартам, що закріплені у ряді Конвенцій приходимо до усвідомлення необхідності усунення проблемних аспектів громадянства.

Література:

1. Боярс Ю.Р. Вопросы гражданства в международном праве.—М., 2002. — С. 6.
2. Бедрій Р. Особливості інституту подвійного громадянства в міжнародному праві // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. міжнар. відносини. — 2006. — №1. — С. 12.

3. Земцов В. Громадянство України // Урядовий кур'єр – 2000. – №11. – С. 12.
4. Лазарєв В.В. Основні етапи становлення і розвитку інституту громадянства [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>
5. Лотюк О. Принципи громадянства України відповідно до Конституції України // Право України. – 1998. – №7. – С. 9.
6. Ларін М. Подвійне громадянство, як валіза з подвійним дном? // Юрид. вісн. України. — 2004. — №45. — С. 10.
7. Мелещенко В.Ф. Принципи громадянства // Право України. – 2007. – № 7. – С. 34.
8. Майданник О. Про інститут громадянства України // Право України. – 1999. – № 2. – С. 70-75.
9. Мещеряков А.В. Институт гражданства: возникновение, содержание, типы [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://www.law.edu.ru>
10. Нагорний Є. Удосконалення законодавства України про громадянство — запорука захисту прав людини // Право України. — 2006. — №10. — С. 33–35.
11. Полянский В.В. Принципы советского гражданства // Сов. Гос-о и право. 2000. – № 5. –С. 123.
12. Смородин Н.М., Калинин В.Н. История развития гражданства // Вестник Московского университета МВД России. – 2004. – №4. – С. 145.
13. Тодика Ю.М. Громадянство України: конституційно-правовий аспект: навч. посіб. – Х.: Факт, 2002. – С. 28.
14. Чалий П.Ф. Громадянство України: етапи становлення // Урядовий кур'єр. – 1996. – 25 листопада. – С. 5.
15. Черниченко С. В. Международно-правовые вопросы гражданства. — М., 1968. — С. 39.

ОБ ЭФФЕКТИВНОСТИ ГРАЖДАНСКОГО ПРОЦЕССУАЛЬНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ

Короед Сергей Александрович

кандидат юридических наук, заместитель начальника научно-исследовательской части Открытого международного университета развития человека "Украина" (г. Киев)

Эффективность реализации права на судебную защиту напрямую зависит от эффективного механизма отправления правосудия по гражданским делам, которое регулируется гражданскими процессуальными нормами, при помощи которых и обеспечивается выполнение задач гражданского судопроизводства. Поэтому правовое регулирование указанного вида судебной деятельности должно обеспечивать надлежащий механизм реализации задач гражданского судопроизводства.

Следует отметить, что как и любой иной процесс, правовое регулирование стремится к оптимизации, к действенности правовой формы, в наибольшей мере создающей режим благоприятствования для развития полезных общественных отношений. А поэтому, эффективность правового регулирования определяется как соотношение между поставленной перед ним целью и достигнутым результатом. Как пути повышения эффективности правового регулирования в основном выделяют: совершенствование правотворчества; совершенствование правоприменения; повышение уровня правовой культуры [1].

Правовое регулирование характеризует специально-юридический механизм действия права на поведение его адресатов в первую очередь с помощью самого основного элемента – нормы права. Ведь именно гражданско-процессуальная норма, как общее правило поведения, обращенное к суду и участникам процесса, определяет границы поведения не одного конкретного субъекта, а всех, кто обращается в суд и становится участником гражданского процесса [2].

В системе гражданского процессуального права нормы относят к предпосылкам возникновения гражданских процессуальных отношений. Нормы гражданского процессуального права представляют собой общеобязательные правила поведения, направленные на регулирование отношений, складывающихся в связи с судебной деятельностью по рассмотрению и разрешению гражданских дел. Кроме того, учитывая

специфику гражданских процессуальных отношений, процессуальные нормы регулируют отношения, стороной в которых всегда является суд [3].

Таким образом, любая гражданская процессуальная норма, как основной элемент механизма гражданского процессуально-правового регулирования, так или иначе, осуществляет свое регулирующее воздействие в первую очередь на суд, от действий которого как раз и зависит точное и неуклонное выполнение задач гражданского судопроизводства (ведь не имея процессуальных прав и не будучи субъектом гражданских процессуальных правоотношений, суд не мог бы выполнить лежащих на нем задач и не мог бы осуществить свои обязанности).

Ученые-процессуалисты справедливо отмечают, что сама сущность гражданского процесса как формы реализации судебной власти государства предусматривает высокую степень упорядочения и организованности, что может быть обеспечено путем неуклонного соблюдения норм гражданского процессуального законодательства. В ходе рассмотрения и разрешения гражданских дел участники судебного разбирательства наделяются комплексом субъективных гражданских процессуальных прав и обязанностей, содействующих реализации их цели и задач [4].

Как отмечал В.М. Жуйков, устройство судебной системы сначала должно обеспечить жизнь процессу, а затем (и это главное!) – материальному праву. Поэтому законодательство о судостроительстве должно быть подчинено тем же задачам, которые стоят как перед правосудием, так и перед каждым из отдельных видов судопроизводства, в которых оно осуществляется [5].

Таким образом, для определения эффективности гражданско-процессуального регулирования первостепенное значение имеет цель (защита нарушенных либо оспариваемых прав и законных интересов) и задачи гражданского судопроизводства (справедливое, объективное, своевременное, правильное рассмотрение и разрешение гражданских дел).

Поскольку методом анализа эффективности гражданско-процессуального регулирования является сопоставление цели нормы гражданского процессуального права (гражданского процессуального законодательства в целом) и результативности ее действия, поэтому можно сделать вывод, что для определения цели нормы гражданского процессуального права значение имеют цель и задачи гражданского судопроизводства, которыми должны "пронизываться" все нормы гражданского процессуального законодательства.

Таким образом, именно исходя из указанного критерия и должно определяться результативное воздействие норм гражданского

процессуального права на общественные отношения в сфере осуществления правосудия по гражданским делам.

Учитывая вышеизложенное можно заключить, что проблема эффективности гражданско-процессуального регулирования общественных отношений по осуществлению правосудия по гражданским делам имеет двойственный характер. Во-первых, речь идет о юридической эффективности, на которую влияет состояние соблюдения участниками гражданских процессуальных отношений гражданской процессуальной формы. Ведь, как известно, нарушение судом гражданской процессуальной формы либо злоупотребление сторонами своими процессуальными правами или невыполнение процессуальных обязанностей неминуемо влечет снижение эффективности гражданской процессуальной деятельности и выполнения задач гражданского судопроизводства, нарушение прав сторон и других участвующих в деле лиц, пересмотр и отмену принятых решений.

Поэтому, с целью повышения юридической эффективности гражданско-процессуального регулирования речь должна идти о создании такого процессуального механизма (усиление процессуальных мер воздействия, ответственности и принуждения), который бы побуждал сторон быть заинтересованными в добросовестной реализации процессуальных прав и надлежащем выполнении процессуальных обязанностей таким образом, чтобы обеспечить максимальное содействие суду в выполнении задач гражданского судопроизводства, а суд – к надлежащему соблюдению гражданской процессуальной формы.

Другой стороной эффективности гражданско-процессуального регулирования является фактическая эффективность, определяющая связь между конкретными нормами гражданского процессуального права (гражданского процессуального законодательства в целом) и фактическим достижением цели и реальным выполнением задач гражданского судопроизводства. Иными словами, фактическая эффективность указывает на степень реализации установленной нормами права цели.

Применительно к нормам гражданского процессуального права, следует согласиться с С.А. Курочкиным, что гражданский процесс отвечает системному параметру эффективности, поскольку позволяет достигать поставленных перед ним как системой целей, выполняет функциональное предназначение [6].

При этом нельзя не отметить, что гражданская процессуальная форма в некоторых случаях, даже при наличии "отклонений" от предписаний норм гражданского процессуального права, позволяет достигать фактической эффективности за счет других норм гражданского процессуального права, устанавливающих возможность, например, постановления дополнительных судебных решений, исправления описок,

изменения порядка и способа исполнения судебного решения, восстановления пропущенных процессуальных сроков, а также исправления судебных ошибок судами высших инстанций.

Наряду со сказанным следует заметить, что в аспекте фактической эффективности далеко не все нормы гражданского процессуального права содействуют общественно ожидаемым последствиям правового регулирования, т.е. помогают своевременно и всесторонне рассмотреть гражданское дело и защитить нарушенные или оспориваемые права и законные интересы сторон по делу. К таким нормам, снижающим фактическую эффективность гражданско-процессуального регулирования, можно отнести, например, нормы о пассивном характере деятельности суда в процессе доказывания, о широких диспозитивных правах сторон и т.д., т.е. нормы, которые своим существованием фактически "превращают" гражданское судопроизводство в "услугу государства, предоставляющуюся сторонам за плату от имени государства". Хотя гражданское судопроизводство, по нашему мнению, не должно сводиться к услуге, а должно отражать заинтересованность общества и государства в однообразном применении права и обязанность государства обеспечить функционирование механизма правосудия, выполнение государством правоохранительной функции, что без "активной" роли суда невозможно.

Поэтому, по нашему мнению, эффективность гражданско-процессуального регулирования в целом должна достигаться не только за счет правильного толкования и применения норм права (что должен обеспечивать, в частности, наивысший судебный орган) и уровня правосознания судей (что зависит от профессиональной подготовки судей), но и за счет таких процессуальных институтов, как активность суда, судейское руководство и судейское усмотрение.

Подытоживая сказанное, следует отметить, что гражданскому процессуальному праву отведена важная роль в защите прав, свобод и законных интересов участников гражданских правоотношений, укреплении законности, предотвращении гражданских правонарушений, формировании в правосознании граждан принципа справедливости и правосудности судебных решений. А это, в первую очередь, зависит от эффективности гражданского процессуально-правового регулирования в целом, и эффективности процессуальных норм в частности.

Литература:

1. Комаров С. А., Малько А. В. Теория государства и права. Учебно-методическое пособие. Краткий учебник для вузов. – М. : Издательство НОРМА, 2000. – С. 373-374.
2. Гражданский процесс : учебник / под ред. проф. Комарова В. В. – Х. : ООО "Одиссей", 2001. – С. 65.

3. Гражданский процесс. Учебник / Под ред. В. А. Мусина, Н. А. Чечиной, Д. М. Чечота. – М. : "ПРОСПЕКТ", 1997. – С. 57-58.
4. Цивільний процес України: академічний курс : підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. ; за ред. С. Я. Фурси. – К. : Видавець Фурса С. Я. : КНТ, 2009. – С. 124.
5. Жуйков В. М. Общая концепция развития процессуального законодательства и законодательства о судоустройстве // Журнал российского права. – 2010. – № 7. – С. 5-17.
6. Курочкин С. А. Гражданский процесс как правовая процедура // Российский юридический журнал. – 2011. – № 3 (78). – С. 198-206.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РІШЕНЬ З ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ СУДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ ТА ТРЕТЕЙСЬКИХ СУДІВ

*Котвяковський Юрій Олександрович
старший викладач кафедри ДПД та українознавства Сумського
національного аграрного університету*

Аналізуючи сучасний стан законодавства про третейські суди, слід зазначити, що третейський розгляд справ має суттєві переваги у порівнянні з процедурою розгляду майнових спорів державними судами. Однак, незважаючи на це, третейський порядок розгляду цивільних справ не отримав в суспільстві широкого застосування. У більшості випадків перевага віддається зверненню до відповідного державного суду. Однією з причин цього є висока довіра людей до державного суду, як однієї із складових державної влади, і недовіра до третейської юстиції.

В той же час в третейському суді можуть бути розглянуті будь-які справи, що виникають із цивільних та господарських правовідносин, крім справ в яких однією із сторін є орган державної влади чи місцевого самоврядування, справ пов'язаних з державною таємницею, трудових спорів та деяких інших справ.

Безумовно рішення третейського суду має ряд особливостей.

На думку Ю.Д. Притики у ньому поєднуються договірні та юрисдикційні засади [3, 436] і це дійсно так, оскільки третейський розгляд, а відповідно, і рішення третейського суду можливі лише за наявності чинної третейської угоди. Разом з тим відповідно до ст.18 Закону України «Про третейські суди» (далі Закон) третейські судді не є представниками сторін, вони не повинні бути прямо чи опосередковано зацікавлені у результаті вирішення спору. Третейські судді діють на підставі Закону та Регламенту постійно діючого третейського суду.

Порівнюючи положення ст. 46 Закону України «Про третейські суди» та ст. 215 Цивільного процесуального кодексу України, які регулюють зміст судових рішень можна зробити висновок про їх подібність, оскільки за своєю структурою вони є однотипними. Це підтверджується наявністю однакових структурних елементів, якими є: а) вступна, б) описова, в) мотивувальна та г) резолютивна частини. При цьому резолютивна частина завжди в обох рішеннях повинна містити чітко визначені позиції суду, по відношенню до предмету спору.

Так, у резолютивній частині рішення третейського суду, як і рішенні державного суду повинні міститись висновки суду щодо задоволення позову чи відмову у позові повністю чи частково, а також висновки по суті позовних вимог. Разом з тим, в обох судових рішеннях повинен бути вирішений порядок розподілу судових витрат між сторонами. В той же час відповідно до ст. 46 Закону, у разі відмови у позові третейським судом, та відсутності попередньої домовленості між сторонами, питання про розподіл витрат може залишитись невирішеним. У зв'язку із зазначеним більш чіткими є відповідні положення ст. 215 ЦПК України, що передбачають необхідність визначення у рішенні порядку розподілу судових витрат незалежно від результатів розгляду справи.

Сам зміст рішення третейського суду як уже зазначалось вище також має свої особливості. Зокрема, у рішенні третейського суду в обов'язковому порядку зазначена повинна бути вказівка на порядок формування його складу, висновок про компетенцію суду по розгляду даної справи та обсяг його повноважень визначений третейською угодою. У рішенні третейського суду зазначається строк і спосіб його виконання, тоді як у рішенні державного суду визначається лише строк і порядок набрання ним законної сили та його оскарження.

Загальними вимогами до рішення третейського суду та державного суду є необхідність посилань на норми матеріального права, якими керувалися суди при прийнятті рішення.

Будь-яка із сторін, що брала участь у третейському розгляді, відповідно до ст. 47 Закону має право звернутись до третейського суду, що розглядав спір із заявою про прийняття додаткового рішення, у разі коли заявлені і розглянуті під час третейського розгляду вимоги не знайшли відображення у рішенні. Відповідно до ст. 48-49 Закону сторони можуть звернутись до третейського суду із заявою про роз'яснення резолютивної частини рішення, а також про виправлення у рішенні описок, арифметичних та інших помилок. Вказані положення Закону по суті аналогічні положенням ст. 219-221 ЦПК України. Разом з тим в третейському судочинстві сторона має право на звернення до третейського суду з відповідною заявою, лише в тому разі якщо про це була домовленість в процесі третейського розгляду справи. При

необхідності таких дій заявник зобов'язаний повідомити про це іншу сторону. Разом з цим, право на звернення з відповідною заявою до державного суду, не може залежати від домовленості сторін, обов'язок повідомлення про надходження такої заяви учасників процесу покладається на суд.

Рішення третейського суду є остаточним і не підлягає оскарженню в апеляційному чи касаційному порядку, що надає сторонам можливість уникнути тривалого та виснажливого розгляду, що часто притаманний державним судам, оскільки їх судові рішення можуть оскаржуватись в апеляційному та касаційному судах.

В той же час відповідно до ст. 51 Закону, рішення третейського суду може бути оскаржено, коли суд розглядаючи справу вийшов за межі визначеної законом компетенції чи третейської угоди, чи можливо, що третейську угоду визнано недійсною у встановленому порядку, чи рішення прийнято неналежним складом третейського суду або ж третейський суд вирішив питання про права і обов'язки осіб, які не брали участі у справі.

Порядок оскарження рішення третейського суду також має свої особливості. Даний порядок регулюється ст. 389-1 ЦПК України. Так, заява про оскарження рішення третейського суду, подається до місцевого суду за місцем третейського розгляду справи сторонами, третіми особами та особами, які хоча і не брали участі у розгляді справи, але третейський суд вирішив питання про їх права та обов'язки. Слід зазначити, що загальний суд розглядаючи заяву не переглядає рішення третейського суду по суті, а перевіряє його лише на наявність підстав передбачених ст. 51 Закону України «Про третейські суди». У зв'язку з цим суд не може змінити рішення третейського суду або ухвалити нове по суті спору, а лише скасувати рішення повністю або частково чи відмовити у задоволенні вимоги про скасування рішення. Скасування рішення третейського суду не позбавляє сторони права повторного звернення до третейського суду. Проте якщо рішення третейського суду скасовано внаслідок визнання третейської угоди недійсною, або через те, що суд при розгляді справи вирішив спір, який не передбачений третейською угодою, або вирішено питання, що виходять за межі третейської угоди, а також рішення прийняте у справі не підвідомчій третейському суду, така справа не підлягає подальшому розгляду третейським судом. Спір між сторонами, у такому випадку, може бути вирішений відповідним державним судом у загальному порядку.

Таким чином:

1. Рішення третейського суду за якою структурою і змістом є однотипними із рішеннями державних судів. В той же час вони мають свої особливості зумовлені договірним характером третейського судочинства.

Разом з тим рішення як третейських, так і державних судів ухвалюються на підставі матеріальних норм права, яке регулює спірні правовідносини.

2.Третейські рішення є остаточними і не підлягають оскарженню, оскільки третейське судочинство не передбачає апеляційної та касаційної інстанції, що має місце в державному суді. Проте оскарження такого рішення можливе з підстав передбачених законом до державного суду.

Література:

- 1.Закон України «Про третейські суди» від 11.05.2004 р.// ВВР, 2004, N 35, ст.412.
- 2.Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р.// ВВР, 2004, N 40-41, 42, ст.492.
- 3.Притика Ю.Д. Теоретичні проблеми захисту прав учасників цивільних правовідносин в третейському суді: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук: 12.00.03/ Притика Юрій Дмитрович. – К., 2006. – 632 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА ФУНКЦІЯ СУДУ В РІЗНИХ ГАЛУЗЯХ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

Курило Микола Петрович

*кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри правосуддя
Сумського національного аграрного університету*

Сьогодні правосуддя визнається видом державної діяльності. З урахуванням даних обставин науковці починають порівнювати функції суду із функціями держави, а тому правосуддя, як і будь-яка державна діяльність, спрямовано на вирішення завдань і здійснення функцій держави [1, с.601]. Важко погодитися з таким поглядом С.С. Кравчука, оскільки суд є незалежним навіть від держави, хоча й сам є структурною частиною її влади. Разом з тим функції суду як суб'єкта процесуального права не пов'язуються лише з одним поняттям правосуддя як засобом реалізації судової влади, оскільки в межах правосуддя суд має велику кількість процесуальних функцій, яким передуює організаційно-правова його функція.

Питання функцій судових органів неодноразово було предметом дослідження як сучасних учених, так і правників радянської доби. Необхідно зазначити роботи В.І. Ширвинського, Н.А. Чечиної, С.Г. Штогуна, А.І. Каска, В.Е. Чіркїна, В.В. Городовенка, В.В. Молдована, Р.В. Ігонїна, В.В. Комарова, Д.М.Берової, С.В.Романова та інших авторів.

Основними функціями суду дослідники визнають функції здійснення правосуддя, судового контролю (В.И. Ширвинский), а також такі функції, як контрольна, дозвільна, організаційна, правозахисна, правоохоронна, кадрова, роз'яснювальна, звернення судових рішень до виконання і контроль за їх виконанням, забезпечення здійснення правосуддя в судовому розгляді тощо (С.Г.Штогун, В.В.Городовенко, Д. М.Берова, С.В.Романов).

Як бачимо, більшістю дослідників однією з основних функцій суду визнається організаційна або організаційно-правова.

Організаційно-правова функція суду є обов'язковою в усіх галузях процесуального права. Її ще можна назвати організаційно-процесуальною функцією, оскільки, хоча ця функція і є організаційною, але вона врегульована в усіх процесуальних кодексах процесуальними нормами суду, які полягають в організації судом судової процедури незалежно від стадії й виду судочинства. Ця функція суду є надзвичайно важливою, бо від неї залежить процесуальна робота суду в подальшому. Так, завданням суду під час отримання позовної заяви з точки зору його організаційно-процесуальної функції є переконання в тому, що позивач дотримався всіх вимог процесуального законодавства під час складання позовної заяви, оскільки процесуальне законодавство ст. 119,120 ЦПК України передбачає конкретні вимоги до такого виду процесуальних документів. Зокрема позивач зобов'язаний зазначити правильно найменування суду, своє прізвище, ім'я та по батькові, а також дані відповідача, адреси, поштовий індекс та засіб зв'язку. Окрім цього в описовій частині позову позивач зобов'язаний зазначити зміст позовних вимог, ціну позову, докази, якими підтверджується кожна обставина, перелік документів, що додаються, та їх копій.

Аналогічні вимоги до форми і змісту позовної заяви висуває і ст. 54, 55, 57 ГПК і в ст. 106 КАС України. Так, у ст. 54 ГПК зазначено, що позивач повинен точно зазначити найменування господарського суду, до якого подається заява, найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові за його наявності для фізичних осіб) сторін, адреси сторін, документи, що підтверджують за громадянином статус суб'єкта підприємницької діяльності, зазначити ціну позову, якщо позов підлягає грошовій оцінці; суму договору (у спорах, що виникають при укладанні, зміні та розірванні господарських договорів), зміст позовних вимог, виклад обставин, на яких ґрунтуються позовні вимоги, відомості про вжиття заходів досудового врегулювання спору тощо.

Такий же підхід до цих питань демонструє і процесуальне законодавство Болгарії, Франції, Молдови, Угорщини, Російської Федерації. Так ст. 98 Цивільного процесуального кодексу Болгарії регулює аналогічні вимоги до змісту і структури позовної заяви. У разі

невиконання вимог закону суд надає 7 днів для усунення недоліків і в разі невиконання цих вимог позов залишається в канцелярії суду до вирішення позивачем подальшої її долі [2, с.35].

Новий Цивільний процесуальний кодекс Франції передбачає, що право на позов є правом особи, яка заявляє вимоги бути вислуханим по суті її вимог (титул II ст.30). При цьому законодавець висуває такі ж вимоги до позову, що й в Україні [3, с.7].

Відповідно до § 124 ЦПК Угорщини суддя після одержання позовної заяви перевіряє відповідність її вимогам закону і визначає, чи не слід повернути її стороні для виправлення недоліків, чи не потрібно передати справу в інший суд або відмовити в прийнятті заяви без направлення повістки про виклик до суду і негайно вживає необхідних заходів.

Цивільний процесуальний кодекс Республіки Молдова також закріплює право на вільний доступ до правосуддя: будь-яка заінтересована особа має право в установленому законом порядку звернутися до судової інстанції за захистом порушених або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів (ч.1 ст.5 ЦПК РМ) [4, с.7]. Таке право захищається шляхом направлення позовної заяви до суду із зазначенням аналогічних вимог до її форми і змісту, що має місце і в Україні.

Такі ж вимоги до форми і змісту позовних заяв висуває і ст. 131 ЦПК Російської Федерації. Стаття 134 ЦПК РФ регулює питання відмови в прийнятті позовної заяви, ст. 135 ЦПК РФ зазначає підстави до повернення позову, а ст. 136 ЦПК РФ передбачає випадки залишення позову без руху [5]. Усі ці вимоги процесуального законодавства практично є ідентичними й у ст. 119,120,121 ЦПК України.

Таким чином, не лише Україна, але й інші країни Європи покладають на суд функції організаційно-процесуального характеру, які, поєднуючись із контролювальними функціями суду, сприяють дотриманню громадянами вимог процесуального законодавства під час звернення до суду. При цьому контролювальні функції суду закріплено в усіх процесуальних галузях права (ч.1 та 2 ст. 121 ЦПК, ст. 62,63 ГПК, ст. 108 КАС України).

Як бачимо, законодавець надав суду не лише формальних функцій контролю, а й реальних важелів процесуального впливу на позивачів у питаннях дотримання процесуального законодавства. Таким чином контролювальні функції суду перехреснюються із організаційними, оскільки, виявивши недоліки в позовних заявах, суддя повинен не тільки вчасно скласти про це ухвалу, а й організувати, проконтролювати та дати розпорядження, щоб дану ухвалу було вчасно надіслано позивачеві для усунення недоліків.

Таким чином, можемо констатувати, що організаційно-правова функція суду є однотипною в усіх галузях процесуального права.

Література:

- 1.Кравчук С.С. Советское государственное право: Учебник./ под ред. С.С. Кравчука. – М.: Политиздат,1980.
- 2.Гражданский процессуальный кодекс. – София: Нова Звезда, 2005. – 176 с.
- 3.Новый Гражданский процессуальный кодекс Франции / Перев. В.Захватаева – К: Изд-во «Истина», 2004. – 544с.
- 4.Гражданский процессуальный кодекс Республики Молдова.- Ch.: «Cartea» S.A, 2003. – 263с.
- 5.Гражданский процессуальный кодекс Российской Федерации. – М.: ИД Юриспруденция, 2003. – 176с.
- 6.Штогун С.Г. Правові проблеми організації і функціонування місцевих загальних судів в Україні: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.10 / Штогун Сергій Григорович. —Х., 2004. - 205 с.

**ОРГАНІЗАЦІЯ І ТАКТИКА ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ
ШАХРАЙСТВ, ВЧИНЕНИХ ПІД ВИГЛЯДОМ РЕЛІГІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Аванесян Анна Олександрівна

*здобувач кафедри криміналістики Донецького юридичного інституту
МВС України*

Організація й тактика досудового розслідування шахрайств, вчинених під виглядом релігійної діяльності багато в чому залежать від слідчої ситуації, яка виникає до моменту внесення відомостей в Єдиний реєстр досудових розслідувань. Зазвичай, програма діяльності по розслідуванню шахрайств, вчинених під виглядом релігійної діяльності містить у собі послідовність таких дій: 1) аналіз слідчої ситуації; 2) постановка тактичних завдань; 3) висування версій; 4) планування й проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій щодо перевірки версій; 5) використання спеціальних пізнань і експертних досліджень з метою виконання поставлених завдань.

Типовими слідчими ситуаціями під час розслідування шахрайств, вчинених під виглядом релігійної діяльності є: 1) особа (група осіб), яка вчинила шахрайство, затримана з речовими доказами на місці вчинення або після його вчинення, коли шахрай намагався втекти; 2) особа (група осіб), яка вчинила шахрайство, не затримана але потерпілий (потерпілі) має інформацію про нього або добре знає шахрая; 3) особа (група осіб), яка вчинила шахрайство, не затримана, інформація про неї відсутня або мінімальна (Бедрін С. І., 1997 р.; Букаєв Н.М., 1989 р.; Шаров А. В., 2002 р. та ін.).

Під час будь-якої із зазначених слідчих ситуацій по кримінальних провадженнях про шахрайства, вчинених під виглядом релігійної діяльності встановлюються такі обставини: а) чи має подія злочинний характер, чи було вчинено шахрайство; б) де й коли вчинено шахрайство і скільки часу пройшло після вчинення злочину; в) як шахрай опинився на місці вчинення злочину, яким шляхом покинув його, як і в якому напрямі зник; г) яким способом, за допомогою яких засобів і чим заволодів шахрай; д) скільки було злочинців, яка роль кожного з них, які ознаки й дані їх характеризують; є) яка мета і які підготовчі та супутні шахрайству дії здійснено в тому або іншому місці його учасниками; ж) які сліди й речові докази могли бути залишені на місці злочину й на злочинці; з) хто є потерпілим (потерпілими), його психологічна й соціальна характеристика;

і) хто міг знати й звідки могли спостерігати, що відбувається на місці злочину; й) які умови сприяли вчиненню шахрайства.

Під час досудового розслідування шахрайств, вчинених під виглядом релігійної діяльності, можуть висуватися та перевірятися такі типові загальні версії, що виникають на початковому етапі досудового розслідування: 1) шахрайство вчинене за обставин, викладених заявником; 2) шахрайства не було, заявник сумлінно помиляється або вчинений інший злочин (крадіжка, вимагання); 3) заявник інсценує шахрайство (Бедрін С. І., 1997 р.; Букаєв Н.М., 1989 р.; Гаєнко В. І., 1983 р. та ін.).

Під час розслідування таких злочинів, крім загальних версій, залежно від отриманої криміналістично значимої інформації висувуються й окремі версії. Зокрема, про особу шахраїв (шахрайство вчинене однією особою чи злочинною групою; чи не є шахрай «гастролером» або жителем іншого міста; чи не судимий він за вчинення аналогічних злочинів); про спосіб вчинення, місця зберігання й збуту майна; про обставини шахрайства; про умови, які сприяли вчиненню шахрайства й т.ін.

Згідно першої слідчої ситуації, коли факт шахрайства, вчиненого під виглядом релігійної діяльності, встановлений в результаті затримання шахрая на місці злочину, до початкових слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, зазвичай включають: 1) особистий обшук затриманого, встановлення його особи й місця проживання; 2) огляд його одягу, знарядь і засобів злочину; 3) огляд місця події; 4) допит потерпілого; 5) допит запідозреного; 6) обшук за місцем його проживання й роботи; 7) призначення експертиз; 8) пред'явлення для впізнання запідозреного; 9) встановлення й допити очевидців і свідків.

Під час виникнення другої слідчої ситуації, коли особу, яка вчинила шахрайство, під виглядом релігійної діяльності, не затримано, але потерпілий (потерпілі) володіє про нього достатньою інформацією, послідовність слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій може бути такою: 1) допит потерпілого, складання словесного портрета шахрая (шахраїв) й орієнтування на його затримання; 2) пред'явлення потерпілому фотоальбому шахраїв для встановлення й упізнання запідозреного; 3) огляд місця події; 4) затримання запідозреного і його особистий обшук; 5) допит запідозреного; 6) призначення судових експертиз; 7) пред'явлення для впізнання; 8) встановлення й допит свідків-очевидців.

У ході виникнення третьої ситуації, коли шахрай не затриманий і інформація про нього мінімальна, алгоритм дій може бути таким: 1) допит потерпілого (потерпілих); 2) огляд місця події; 3) розшук шахрая по «гарячих слідах» (за прикметами та способом злочину); 4) призначення експертиз залежно від виявлених і вилучених слідів з місця події;

5) використання криміналістичних та оперативних обліків; 6) встановлення й допит свідків-очевидців; 7) використання допомоги населення й засобів масової інформації; 8) орієнтування правоохоронних органів і населення інших міст та населених пунктів; 9) постійна взаємодія слідчого з працівниками оперативних підрозділів та спільне планування пошукових дій.

Послідовність проведення подальших слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій по кримінальному провадженню про шахрайство, вчинене під виглядом релігійної діяльності, залежить від одержання нової криміналістично значимої інформації й виниклої слідчої ситуації.

ОСОБЛИВОСТІ НАСТУПНОГО ЕТАПУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВ, ВЧИНЕНИХ ПІД ВИГЛЯДОМ РЕЛІГІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Аванесян Анна Олександрівна

здобувач кафедри криміналістики Донецького юридичного інституту МВС України

Цілями наступного етапу розслідування шахрайств, вчинених під виглядом релігійної діяльності, є: встановлення всіх обставин злочину, які входять до предмету доказування (ст. 91 КПК України); викриття шахрая й притягнення його до кримінальної відповідальності; забезпечення відшкодування матеріальної шкоди, заподіяної злочином. З метою досягнення зазначених цілей необхідно виконати низку тактичних завдань, визначення яких, у свою чергу, залежить від результатів початкового етапу досудового розслідування шахрайств, вчинених під виглядом релігійної діяльності.

Виділяють дві типові слідчі ситуації, які виникають на наступному етапі розслідування шахрайств, вчинених під виглядом релігійної діяльності (Бедрін С. І., 1997 р.; Букаєв Н.М., 1989 р.; Шаров А. В., 2002 р. та ін.).

Перша – зібрані основні відомості про обставини події злочину й особу потерпілого (потерпілих), але не встановлена особа запідозреного (запідозрених). Напрямок пошуку шахрая в даному випадку обумовлений характером і змістом відомостей, отриманих на початковому етапі розслідування шахрайств, вчинених під виглядом релігійної діяльності.

При цьому важливо використовувати такі групи відомостей:

1. Про спосіб вчинення шахрайств, під виглядом релігійної діяльності. Такі відомості повинні піддаватися системному аналізу з

погляду їх специфічності й зустрічальності по інших кримінальних провадженнях. Специфіка способу вчинення шахрайств, під виглядом релігійної діяльності, свідчить про злочинні, професійні й психологічні властивості й навички шахрая. Такі відомості необхідно використовувати для визначення осіб, серед яких доцільно шукати шахрая. Відомості про спосіб повинні зіставлятися з аналогічними відомостями по розкритим і не розкритим злочинам. По розкритим злочинам, при збігу таких відомостей, перевіряють версію про вчинення розслідуваного шахрайства, під виглядом релігійної діяльності, встановленою особою. По нерозкритим злочинам, при схожості відомостей, перевіряють версію про вчинення розслідуваного шахрайства тією самою особою. Відомості про спосіб необхідно зіставити також з відомостями про корисливі злочини (вимагання, крадіжки), оскільки можуть збігатися окремі елементи способу злочину.

2. Про особу потерпілого (потерпілих). Насамперед, необхідно ретельно вивчити особу потерпілого, його біографію, звернути увагу на особливості його характеру, спосіб життя, матеріальне становище, психічні відхилення, випадки притягнення до адміністративної й кримінальної відповідальності, родинні зв'язки й відносини, коло друзів і знайомих. Важливо проаналізувати відносини з особами, з якими потерпілий контактував на роботі, з огляду на специфіку його трудової діяльності, а також поза роботою (дозвілля, захоплення).

Різноманітні життєві ситуації, пов'язані із вчиненням шахрайства, під виглядом релігійної діяльності, дозволяють встановити такі можливі варіанти поведінки потерпілого: а) поведінка потерпілого виражала корисливі мотиви або провокувала злочинця на вчинення шахрайства; б) поведінка потерпілого виражала зайву довірливість, непрактичність, забобонність; в) поведінка потерпілого не була викликана корисливими мотивами, і по обстановці він не міг запідозрити обман; г) поведінка потерпілого створила умови, які дозволили шахраєві продовжувати злочинну діяльність (Бедрін С. І., 1997 р.).

На наступному етапі розслідування шахрайств, вчинених під виглядом релігійної діяльності, джерелами одержання таких відомостей є: показання родичів, знайомих і друзів, товаришів по службі, сусідів, інших свідків; огляд житлових приміщень, робочих місць, місця події (шахрайства), особистих і службових документів; відомості, отримані в ході негласних слідчих (розшукових) дій.

3. Про сліди й зовнішність шахрая (шахраїв). Вагому допомогу слідчому у виявленні шахраїв можуть надати сліди, предмети й документи, залишені на місці події. Дослідження вилучених слідів, предметів і документів шляхом їхнього огляду й призначення відповідних експертиз може дати низку важливих загальних і окремих ознак злочинця.

Після цього необхідно допитати потерпілого й свідків, звернувши особливу увагу на з'ясування ознак зовнішності шахрая, його поведінку, ходу, жестикуляції, характер й зміст мови, тембр голосу, одяг, наявність особливих або примітних прикмет. Все це дає можливість скласти суб'єктивний портрет для наступного розшуку запідозреного.

Друга : зібрані основні відомості про подію шахрайства, вчиненого під виглядом релігійної діяльності, й виявлена підозрювана особа. В даній ситуації висувують і перевіряють версії як про винність затриманого, так і його невинність.

Перша версія перевіряється шляхом доказування таких обставин : а) встановлення факту перебування підозрюваного на місці злочину в момент його вчинення; б) встановлення факту реальної можливості виконати усі дії, пов'язані з підготовкою, безпосереднім вчиненням і прихованням злочину; в) встановлення мотиву й мети шахрайства, вчиненого під виглядом релігійної діяльності, а також можливості притягнення особи до кримінальної відповідальності (Бедрін С. І., 1997 р.).

Друга версія відпрацьовується шляхом перевірки алібі підозрюваного. У цій ситуації доцільно встановити й перевірити, де перебував запідозрений в момент вчинення шахрайства, під виглядом релігійної діяльності, чим займався, якими документами й чийми показаннями це підтверджується. Якщо його алібі підтверджується, то потрібно з'ясувати, як предмети, сліди й документи запідозреного опинилися на місці злочину.

ДЕЯКІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Бондар Інна Петрівна

*студентка юридичного факультету Херсонського Державного
Університету*

У ст. 3 Конституції України зазначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Тому однією із головних функцій держави є боротьба зі злочинністю, в тому числі злочинами проти життя, здоров'я, свободи і гідності особи.

Серед найголовніших порушень прав людини в сучасному світі актуальним є злочин, який має багато назв – «біле рабство», «торгівля людьми», «трафікінг», «контрабанда людьми».

Роботоргівля є цілком сучасною реальністю, чиє існування має потужне економічне підґрунтя. Вона й не обминула Україну, де торгівля людьми залишається актуальною проблемою.

Як злочин торгівлю людьми вивчали багато вчених: Г. Є. Петрова, О. М. Рудченко, О. М. Ковальська, А. Альваро, А. Г. Шмідт, А. М. Орлеан, Н. С. Юзікова, О. В. Швед, О. М. Бандурка, В. М. Куца, Я. Г. Лизогуб та інші.

18 травня 1904 року в Парижі, був підписаний та ратифікований Міжнародний договір по боротьбі з торгівлею білими рабіннями, в якому закріплені положення по вжитті заходів щодо виявлення осіб, які займаються торгівлею жінками.

Проте в Україні відповідальність за торгівлю людьми була передбачена лише 24 березня 1998 року в Кримінальному кодексі України.

Отже, можна сказати, що Україна в сфері боротьби з торгівлею людьми відстає майже на століття від Європейських країн.

Загострення проблеми торгівлі людьми в нашій країні зумовлене низкою соціально-економічних, правових та організаційних чинників, а саме:

1. Складна економічна ситуація;
2. Високий рівень безробіття, особливо серед молоді;
3. Недосконалість законодавства;
4. Правова необізнаність громадян;
5. Матеріальна незабезпеченість;
6. Загальне зниження життєвого рівня;
7. Активізація діяльності міжнародних злочинних угруповань;
8. Корумпованість представників різних гілок влади [4, с. 5].

Стаття 149 Кримінального кодексу України (далі-КК) була викладена в редакції від 12.01.2006 року і викликала неоднозначні відгуки з боку юристів. Адже вона представляла собою, певне поєднання вітчизняного законодавства з європейським. Ряд положень цієї статті майже дослівно відповідає міжнародному визначенню торгівлі людьми, закріпленому у Протоколі про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми та покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (обидва документи ратифіковані резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 15 листопада 2000 р.) [5].

Диспозиція ст. 149 КК достатньо складна, що породжує різне за своїм змістом тлумачення ряду ознак складу злочину. Усе це, безумовно, перешкоджає правильному та однаковому застосуванню правоохоронними органами кримінального закону, а певною мірою, і належній боротьбі з цим злочином.

Тому є необхідність виробити єдиний підхід до застосування ст. 149 КК в новій редакції.

Як убачається з ч. 1 ст. 149 КК, з об'єктивної сторони передбачений цією статтею злочин може виявлятися у таких формах: 1) торгівля людьми;

2) здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина; 3) вербування, переміщення, переховування, передача чи одержання людини [1].

Найбільше запитання, викликають перша і друга форми. Сформулювавши першу як торгівлю людьми, законодавець не пояснив, що саме він має на увазі під цим словосполученням.

Напевне, він розуміє торгівлю людьми як їх купівлю-продаж. Підтвердженням цього є попередня редакція ст. 149 КК (від 5 квітня 2001р.) і передостанній (від 21 грудня 2005р.) варіант проекту нової редакції зазначеної статті, згідно з якими злочинними визнавались відповідно «*продаж... людини....*» та «*купівля, продаж чи здійснення іншої незаконної угоди, об'єктом якої є людина*» [5].

Крім цього, в Цивільному Кодексі України від 01.01.2004 року вже не вживається поняття «*угода*», а введено нове поняття «*правочин*» (ст. 202), у зв'язку з цим вважаємо за необхідне внести необхідні зміни в статтю 149 КК України і викласти ч.1 ст. 149 КК в такій редакції – «Торгівля людьми або здійснення іншого незаконного *правочину*...»

Багато проблем виникло із застосуванням ст. 149 КК на практиці, адже вона досить складна зі змістової та логіко-граматичної сторони. Гостро постала проблема порушення кримінальних справ за ознаками складу злочину, передбаченого в новій редакції ст. 149 КК, у зв'язку з невірним тлумаченням в національному законодавстві поняття «торгівля людьми» та його перекладу з міжнародного законодавства.

За даними УМВС України в Херсонській області в період з 2001-2010 рр., було виявлено ряд злочинів у сфері торгівлі людьми та задокументована протиправна діяльність осіб та злочинних угруповань, у зазначеній сфері:

2001- 2005 рік – 26 осіб, які вчинили злочин – 64 факти злочину;

2006 - 2010 рік – 28 осіб, які вчинили злочин – 52 факти злочину [6].

Тому, проаналізувавши, на основі статистичних даних, статті КК України в редакції від 5 квітня 2001р. та від 12 січня 2006 р., можна зробити висновок, що стаття від 2001 року, була більш дієвою.

Оскільки, перша стаття трактувалась набагато ширше на відміну від нині діючої, а саме як: «продаж, інша оплатна передача людини, а так само здійснення стосовно неї будь-якої іншої незаконної угоди, пов'язаної із законним чи незаконним переміщенням за її згодою або без згоди через державний кордон України для подальшого продажу чи іншої

передачі іншій особі (особам) з метою сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, втягнення у злочинну діяльність, залучення в боргову кабалу, усиновлення (удочеріння) в комерційних цілях, використання у збройних конфліктах, експлуатації її праці».

На основі цього, правоохоронним органам було зручніше доказувати факт торгівлі людьми, ніж за статтею в редакції 2006 року.

Також необхідно зазначити, що стосовно торгівлі людьми виникає складність доказування даних злочинів, яка полягає в тому що:

- злочини пов'язані з торгівлею людьми є різновидом організованої злочинності і мають транснаціональний характер, тобто специфіка цього злочину у тому, що розпочинається він в одній країні (процес вербування, оформлення документів), а закінчується в іншій (продаж або інша оплатна передача людини);

- злочини вчиняються організованими групами з чітко розподіленими злочинними обов'язками, що значно ускладнює процес розслідування та доведення справи до кінця;

- відсутність чітко розробленої методики розслідування даного виду злочину, в якій би передбачався порядок взаємодії слідчих органів країн-постачальників «живого товару» із слідчими органами країн-транзиту і призначення цього товару [4, с. 268].

Отже, у зв'язку з низьким рівнем життя в нашій країні та невідповідністю українського законодавства міжнародним нормам, неоднозначністю його тлумачення, Україна залишається однією з основних постачальників «живого товару» до зарубіжних країн. Таким чином, можна зробити висновок, що сьогодні в Україні є нагальним подальше вдосконалення законодавства, форм і методів практичної діяльності правоохоронних органів.

Література:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України // Відомості Верховної Ради України . – 2001 р. – № 25. – Ст. 131.
2. Цивільний кодекс України: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2003 р. – № 40. – Ст. 356
3. Карпов Н. С. Криміналістична характеристика торгівлі людьми. – К.: Університетські наукові записки, 2005. - № 3. – С. 268-273.
4. Короткіх Л. В. Протидія торгівлі людьми: Методичні рекомендації. – Луганськ.: Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Даля., 2008. – С. 10.
5. [Електронний ресурс]: огляд діяльності. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/22_PNR_2009/Pravo/50165.doc.htm

6. [Електронний ресурс]: огляд діяльності. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/index/>. – Міністерство внутрішніх справ України.

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ОБВИНУВАЧЕНОГО ТА ПІДСУДНОГО У НОВОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Власова Ганна Петрівна

кандидат юридичних наук, доцент, Завідувач кафедри кримінального процесу Національної академії прокуратури України

З набуттям чинності Кримінального процесуального кодексу України на окремий розгляд заслуговує проблема існування інституту «підсудного» як сторонни кримінального провадження.

Для з'ясування суті вказаного інституту необхідно звернутися до визначення поняття «підсудний», яке міститься у великому енциклопедичному юридичному словнику та сучасній правовій енциклопедії.

Так, підсудний – особа, щодо якої в розпорядчому засіданні суд виніс ухвалу або суддя одноособово виніс постанову про відання її до суду. Не менше як за 3 дні до розгляду кримінальної справи в суді підсудному під розписку вручаються копія обвинувального висновку і повістка про виклик. Якщо підсудний неповнолітній, то копія цього документа вручається його законному представникові в суді [1, с. 645-646].

Підсудний – особа, яка була притягнута до участі в кримінальній справі як обвинувачений після віддання її до суду [2, с. 221].

Протягом дії Кримінально-процесуального кодексу України, у редакції 1960 року із змінами і доповненнями, інститут «підсудного» широко застосовувався кримінальним процесуальним законодавством України.

Серед них, наприклад, стаття 21 КПК, якою підозрюваному, обвинуваченому і підсудному забезпечується право на захист, а статтею 319 КПК передбачено останнє слово підсудного [6, с.16, 137].

При цьому, чинний Кримінальний процесуальний кодекс не містить визначення правового статусу «підсудного» та не виділяє його як окремого учасника кримінального провадження.

Відповідно до ч. 2 ст. 42 КПК України обвинуваченим (підсудним) є особа, обвинувальний акт щодо якої переданий до суду в порядку,

передбаченому статтею 291 цього Кодексу, а останнє слово, відповідно до статті 365 КПК надається обвинуваченому [3, с. 22].

У цьому контексті варто відзначити коментар вказаної статті, де звернуто увагу на те, що законодавець використовує терміни «обвинувачений» та «підсудний» як синоніми, що дозволяє констатувати їх рівнозначність, можливість використання у право застосовній практиці як однакових. Набуття особою статусу обвинуваченого лише після кримінального провадження остаточно формулюється обвинувачення, яке в подальшому підтримується державним обвинувачем в суді. Тому логічною є позиція законодавця щодо визнання за особою статусу обвинуваченого тільки після формалізації обвинувачення у відповідному процесуальному рішенні слідчого, затвердженого прокурором, - обвинувальному акті.

Фізична особа перебуває у статусі обвинуваченого з моменту передання обвинувального акта щодо неї до суду до набуття вироком суду законної сили, після чого вона стає засудженим або виправданим [5, с. 147].

Однак, проблематику питання підкреслює частина 2 статті 63 Конституції України в якій зазначено, що підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист [4, с. 24]. Тобто, Основний Закон розмежує учасників кримінального процесу відповідно до етапів досудового розслідування та судового провадження.

Підтримуючи позицію вказану у науково - практичному коментарі до Кримінального процесуального кодексу України 2012 року слід зазначити, що у юридичній літературі розрізняють поняття обвинуваченого у вузькому розумінні – власне обвинувачений, і широкому – підсудний, засуджений, виправданий [7, с.5].

Таким чином, можна зробити висновок, що Конституція України проводить розмежування між обвинуваченим та підсудним, однак, Кримінальним процесуальним кодексом України роль підсудного в кримінальному провадженні знівельована. Так і незрозуміло, навіщо змішувати терміни і вживати їх як синоніми, коли процесуальний статус кожного різниться, а головне, що існують вони як суб'єкти процесу також на різних стадіях. Вживання в якості обвинуваченого: обвинуваченого, підсудного, виправданого та засудженого призведе лише до плутанини та, як наслідок, непрозорості і неоднозначності процесу, що, на нашу думку, неприпустимо в кримінальному процесі.

Література:

1. Великий енциклопедичний юридичний словник. Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.- К., 2012. – 1020 с.

2. Сучасна правова енциклопедія / О.В. Зайчук, О.Л. Копиленко, Н.М. Оніщенко та ін.; за заг. ред. О.В. Зайчука; Ін-т законодавства Верховної Ради України.- К., 2010. – 384 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. – К. :Алерта, 2012. – 304 с.
4. Конституція України. – К. :Алерта, 2012. – 96 с.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. Т.1 ; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х., 2012. – 768 с.
6. Кримінально – процесуальний кодекс України в редакції 1960 року. – К.: Алерта, 2011. – 212 с.
7. Бордовська Н.Б. Засуджений: проблеми забезпечення його статусу: Монографія. – Івано-Франківськ, 2008. – 145 с.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЛЕГАЛІЗАЦІЮ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ (ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ)

Волкова Дар'я Русланівна

*студентка юридичного факультету Херсонського Державного
Університету*

Дане питання на сьогоднішній день є досить актуальним, тому що легалізація доходів є глобальною проблемою сьогодення. Ця проблема існує не тільки на території нашої держави, а й на міжнародному рівні, оскільки така злочинність має міжнародний та організований характер. Тому є необхідність об'єднати і скоординувати зусилля держав для отримання позитивних результатів у боротьбі з легалізацією незаконно отриманих грошей зі сторони.

Відмивання грошей може відбуватися різними шляхами, один з яких це офшорні компанії (зони), відповідальність за які в нашій країні не передбачена. Розглянемо один із таких варіантів.

Офшорна компанія —це юридична особа, зареєстрована на території з низьким або нульовим податковим навантаженням (офшор), який характеризує особливий організаційно-юридичний статус підприємства, забезпечуючи йому максимальне зниження податкових платежів, фінансову таємність і конфіденційність операцій [1, с.16].

Загальна кількість офшорних зон у світі визначається дуже умовно. Процес їх виникнення та зникнення є відносно динамічним. Фахівці сьогодні називають понад 60 стійких комплексних офшорних центрів, де традиційно функціонують офшорні компанії. З європейських офшорних

центрів найбільш відомі Гібралтар, Ліхтенштейн, Андорра, Монако, острови Джерсі, Гернсі, Сарк, Кіпр, Мальта, Мен; у Центральній Америці - Панама, Коста-Ріка, Бермудські, Віргінські, Багамські Острови, Кайман, Барбадос, Антигуа і Барабуда, а також острови Теркс і Кайокс, Аруба, Кюрасао.

У кругообігу грошових коштів офшорна зона є головним фільтром, де відмиваються «брудні» гроші, що отримано від торгівлі людьми, наркотиками, контрабандною зброєю. Процес легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, має таку схему.

Спочатку «брудні» кошти «підмішуються» до «чистих» через сфери з послабленим податковим контролем - казино, шоу-бізнес, нічні клуби, реклама. Після цього готівкою або з цінними паперами кошти доставляються в офшорні зони (частіше на більш-менш законних підставах). Пізніше через офшорні банки за допомогою платіжних електронних систем грошові кошти переказуються до країни з підвищеною банківською конфіденційністю, наприклад, до Гонконгу, Швейцарії, Сінгапуру. І тільки після зазначених операцій «очищені» чи «відмиті» кошти потрапляють до міжнародного фінансового обігу. Офшорні юрисдикції «зацікавлені» не тільки у грошових коштах, але й у нелегальному товарі - не даремно більшість офшорних зон розташовано на островах, а острови - на перехресті шляхів торгівлі наркотиками (Карибський басейн), або зброєю (Середземне море). Кораблі, що заходять в офшорні порти, звільнено від митного контролю, плата за постій є суто символічною.

Таким чином, можливо вивести декілька схем виведення грошей за допомогою офшорних зон.

Схема 1

Фінансова та інвестиційна діяльність в офшорній зоні (далі О/З)

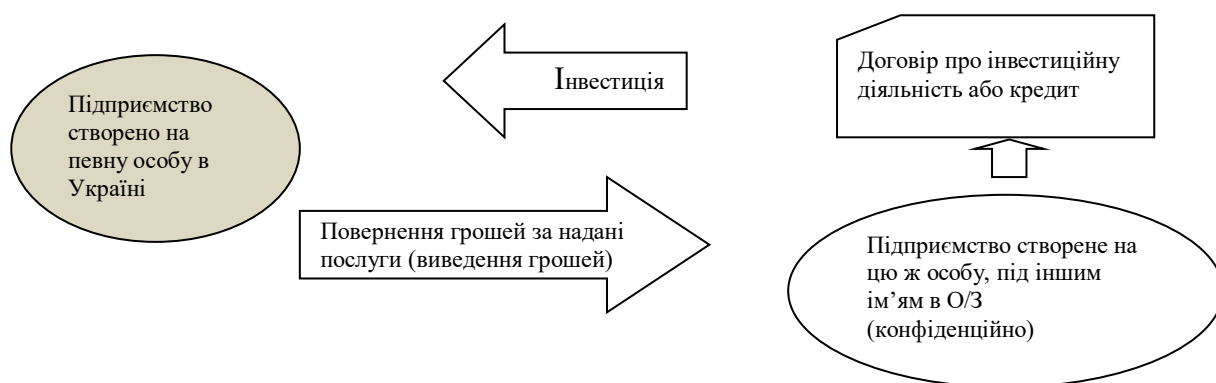

Схема 2

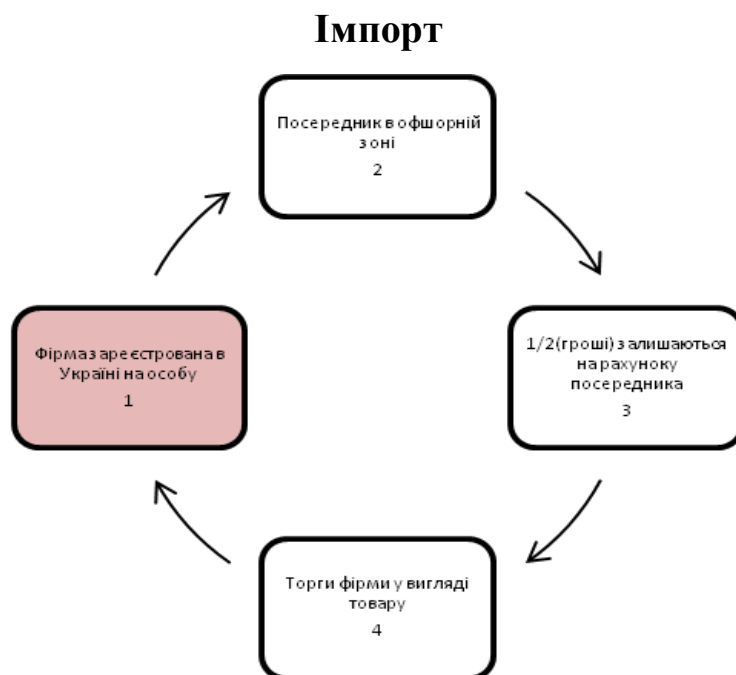
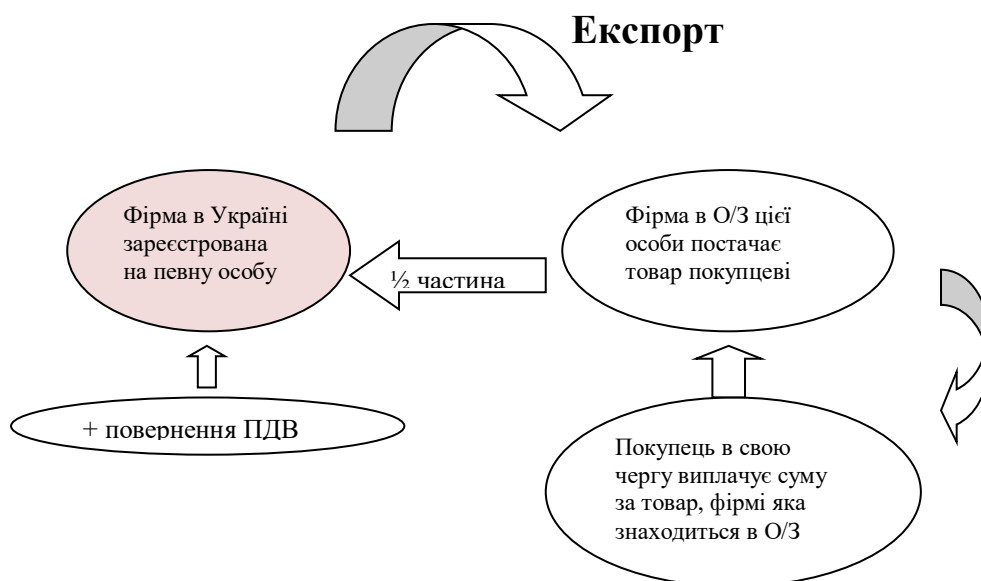

Схема 3

Ідея «офшору» нічого кримінального та незаконного в собі не містить. Більш того, подібні схеми дійсно допомагають у послабленні тягара податків, але абсолютно уникнути їх не дозволяють. Але якщо розглядати легалізацію доходів, одержаних незаконним шляхом – тоді це стає відмінною рисою, яка у собі має кримінальний характер і є злочином.

Перевагами офшорних зон є й низька вартість та швидкість реєстрації підприємств. Термін такої процедури не перевищує календарної декади. Крім того, суб'єктам господарської діяльності надається право відкривати необмежену кількість рахунків у будь-яких країнах світу. У низці подібних економічних зон вимагається економічна звітність 1 раз

на рік. Така сплата в різних регіонах коливається в еквіваленті від сотні до тисячі американських доларів. Ще одним плюсом офшорної зони є конфіденційність інвестицій. Процедура їх реєстрації спрощено до максимуму. Але слід зауважити, що згідно із законодавством, чинним в офшорній зоні, розкривати анонімність інвестицій можна лише у разі кримінального переслідування інвестора. Але у деяких офшорних зонах акції випускають «на пред'явника» (в більшості при реєстрації), тому власники компаній залишаються, як правило, у «тіні».

Характеризуючи Росію, то проблема експорту капіталу має не економічний, а суто політичний характер. При цьому, експерти доходять висновку, що експорт негативно відображається на економіці держави.

Недолік капіталу не дозволяють їй сьогодні вирішувати багато життєво важливих проблем. «Ми прагнемо отримати кредити для вирішення невідкладних завдань, в той час як колосальні суми йдуть з країни», у такому випадку, вивіз капіталу для Росії сьогодні дійсно гостра і негативно забарвлена проблема. На жаль, вирішити її адміністративними методами - всякого роду заборонами - неможливо, не поставивши себе в ізоляцію від інших країн. Видається, що тільки створивши сприятливі умови для розвитку вітчизняній економіки, перш за все, її реального сектора, можна розраховувати на те, що відтік капіталу не тільки припиниться, але і зміниться [2, с. 52].

Вважаємо, що одними законодавчими актами у цьому разі не обійтися. Необхідні кардинальні рішення: по-перше, держава має максимально запобігти незаконному збагаченню та вивозу коштів з України; по-друге, має діяти експертиза договорів; по-третє, необхідним є чіткий перелік випадків, коли кожна особа зобов'язана подавати декларацію щодо прибутків, контроль за ними, врешті-решт, необхідно передбачити кримінальну відповідальність за легалізацію «тіньових» прибутків, тому що на сьогодні дії Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом або фінансуванню тероризму» дуже мізерні та недієві. В іншому разі всі вжиті заходи виявляються неефективними.

В офшорних зонах вельми популярними є фінансові операції. Адже банк, що зареєстровано в одній із зон, сплачує клієнтам відсотки поза податкових схем та може вільно «грати» своїм капіталом, ввозячи або вивозячи його.

Щоб забезпечити контроль над цим «дійством» потрібне регулювання з середини правоохоронних органів, що в нашій країні навіть не передбачено нормативними актами [3, с. 84].

Отже, українська економіка надзвичайно потерпає від того, що кошти з держави вимивалися і продовжують «вимиватися» такими собі офшорними хвилями. Свого часу Інститут трансформації суспільства під

час круглого столу «Вивіз капіталу з України: світова тенденція чи кримінальний злочин?» оприлюднив таку інформацію: за роки незалежності з України вивезено від 20 до 40 млрд. доларів. І це при тому, що прямі іноземні інвестиції в нашу економіку ледь перевищують 4 млрд. доларів [4, с. 56].

На сучасному етапі розвитку економічних відносин в Україні на противагу сильному податковому тягарю українські підприємці шукають різні способи мінімізації податків. Мінімізувати базу оподаткування можна легальними (tax avoidance) та незаконними (tax evasion) методами.

Одним з універсальних і найдійовіших інструментів для оптимізації оподаткування шляхом планування податків підприємцем є використання офшорних зон.

Офшорні компанії є дуже «зручним» інструментом, за допомогою якого вчинюється низка злочинів, пов'язаних з переміщенням валюти й інших цінностей за кордон, у тому числі здобутих злочинним шляхом, і подальшим їх використанням у різних цілях. За даними ДПС України, в Україні щорічно «відмивається» до 40 % валового внутрішнього продукту, понад 80% коштів «відмивається» за рахунок несплати податків. Частина зазначених грошей «перекачується» за рубіж через Офшорні компанії.

Основна причина, яка значною мірою впливає на розвиток процесу відмивання грошей у світовому масштабі, – це спосіб господарювання, ринкова (вільна) економіка з її трьома основними свободами, перш за все свободою переміщення капіталу [5, с. 63].

Боротьба з «відмиванням» грошей дуже складна, і одні ідеї не можуть вплинути на результат. Дане питання потрібно розглядати з точки зору зміни законодавства, що є ще більш складним в наш час.

Література:

1. Проект Постанови про повернення на доопрацювання проекту Закону України про спеціальні (вільні) економічні зони від 11.06.2008 р.
2. Бутинець Ф.Ф. Облік і аналіз зовнішньоекономічної діяльності. Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Ф.Ф. Бутинець, І.В.Жиглей, В.М.Пархоменко; За ред.проф. Ф.Ф. Бутинця; 2-ге вид., доп. і перероб.-Житомир: ПП “Рута”,2001.-544с.
3. Кредісов А. І. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: Навч. бник/ Під заг. ред. А. І. Кредісова/ Пер. з рос. Н. Кіт, К. Сера-І. - К., 2000. - 448 с.
4. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: Навчальний посібник.- Київ: “Центр навчальної літератури”, 2004. - 376с.
5. Методи відмивання грошей за кордоном // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 1999. – № 3. – С. 125-134.

СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 305 КК УКРАЇНИ

Давлатов Шавкат Бобоєвич

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін та оперативно-розшукової діяльності
Академії митної служби України*

Балакан Юлія Андріївна

курсант Академії митної служби України

Поширення серед співучасників контрабандистів працівників органів державної влади, в тому числі, посадових осіб митної служби, є однією з негативних тенденцій сьогодення. Сприяння вчиненню контрабанди службовими особами митної служби з використанням свого службового становища становить високу суспільну небезпеку. По-перше, втручання таких осіб у злочинну діяльність значно полегшує її здійснення громадянами та може забезпечувати систематичний характер незаконних переміщень через митний кордон. По-друге, це суттєво підриває авторитет органів державної влади, втрачається довіра з боку громадян.

Серед наукових праць, які безпосередньо були присвячені вивченню проблеми суб'єкта контрабанди можна виокремити роботи Г.М. Бражнікова, С.А. Гадойбоєва, В.Д. Меньшагіна, О.М. Омельчука, О.В. Процюка, В.В. Сіленко та ін..

На сьогодні, суб'єктом контрабанди наркотичних засобів (ст. 305 КК) є фізична, осудна особа, яка досягла 16-річного віку. Тобто загальний суб'єкт злочину. Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» від 15.11.2011 № 4025-VI в ч.2 ст. 201 КК України введено нову кваліфікуючу ознаку контрабанди – вчинення службовою особою з використанням службового становища [1]. Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів утворює спеціальний склад контрабанди, передбаченої ст.201 КК. Проте у спеціальній нормі (ст. 305) не зазначено службову особу як спеціального суб'єкта злочину. На нашу думку, ця прогалина потребує відповідної реакції з боку законодавця. Зважаючи на вищевикладене, вчинення контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів службовими особами має бути виділено в *кваліфікований вид контрабанди*, передбаченої ст.

305 КК України. До речі, більшість країн при конструюванні кваліфікованого (особливо кваліфікованого) складу злочину контрабанди, передбачили дану ознаку. Як приклад можна навести законодавство Росії, Білорусії, Грузії, Молдови.

Певні складнощі виникають при визначенні, чи кожна службова особа, яка використовує своє службове становище для незаконного переміщення предметів (речовин) через митний кордон держави, має нести відповідальність за вчинення контрабанди. Проаналізувавши положення МК України та визначення службової особи, закріплене ст. 18 КК України, ми зробили наступний висновок. Суб'єктом контрабанди наркотичних засобів, вчиненої з використанням свого службового становища можуть бути працівники митних органів, до функціональних обов'язків яких, згідно посадової інструкції, належить безпосереднє здійснення митного контролю, а також працівники митних органів, на яких покладено виконання інших завдань, зазначених у ст. 544 МК, здійснення організаційного, юридичного, кадрового, фінансового, матеріально-технічного забезпечення діяльності митної служби України і яким присвоєно спеціальні звання митної служби [2]. Також слід визнати, що контрабанда, яка вчинюється службовою особою з використанням свого службового становища, може бути вчинена і іншими особами, службова діяльність яких безпосередньо не пов'язана з виконанням вказаних вище функцій, але вони можуть використовувати своє службове становище для незаконного переміщення предметів контрабанди. В.Д. Меньшагін слушно зазначає, що до таких службових осіб належать службові особи прикордонної охорони, працівники потягів, морських суден і літаків, які здійснюють закордонні рейси і ін. [3, С. 129]. Аналогічної думки дотримується і Г.М. Бражніков, який до числа суб'єктів, що можуть незаконно переміщувати відповідні предмети через митний кордон України з використанням службового становища, також зараховує осіб, що можуть використовувати авторитет і значимість займаної посади з метою впливу на прийняття рішення з боку співробітників митних органів (прокурори, голови територіальних адміністрацій і т.д.) [4, С. 63]. Тому вважаємо, що службовими особами, які можуть бути спеціальними суб'єктами контрабанди є також: 1) особи, службова діяльність яких безпосередньо пов'язана з перетином митного кордону (капітани морських і команди повітряних суден, начальники потягів, які здійснюють рейси за кордон і т.д.); 2) службові особи, які звільнені відповідно до положень МК України, інших законів України, а також міжнародних договорів, укладених у встановленому законом порядку, від окремих форм митного контролю, що скористалися цим для

вчинення контрабанди; 3) особи, що можуть використовувати авторитет займаної посади з метою впливу на прийняття рішення з боку співробітників митних органів (прокурори, судді і т.д.).

Потрібно наголосити на тому, що поняття “службова особа” та “використання своїх службових повноважень” повинні знаходитися у прямій залежності при вчиненні даного злочину. Незаконне переміщення службовою особою через митний кордон наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів без використання своїх повноважень не може визнаватись кваліфікуючою ознакою даного складу злочину. Контрабанда вчинена службовими особами з використанням свого службового становища, вимагає додаткової кваліфікації за статтями кримінального закону про службові злочини.

У зв'язку з цим пропонуємо внести зміни до ч.2 ст. 305 КК України і викласти її у такій редакції:

ч. 2 Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, а також якщо предметом цих дій були особливо небезпечні наркотичні засоби чи психотропні речовини або наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи фальсифіковані лікарські засоби у великих розмірах, - караються...

Література:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності: Закон України від 15.11.2011 № 4025-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. - №25. – Ст. 263.
2. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495- VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. - №44-45, №46-47, №48. – Ст. 552.
3. Контрабанда наркотичних засобів: проблеми протидії: Сорока, С.О.: дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Спеціальність 12.00.08 — кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / С. О. Сорока; Наук. кер. Костенко О.М. - К., 2010. - 226 с.
4. Ответственность за контрабанду, предусмотренная в ст. 201 УК Украины / Г.Н. Бражников. – Текст лекции. – Харьков, 2003 г. – 76 с.

ПОЧАТОК КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПРО СЕКСУАЛЬНІ ВБИВСТВА

Долженко Віктор Вікторович

здобувач кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ

Січковська Інна Віталіївна

здобувач кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського державного університету внутрішніх справ

Згідно із КПК України, досудове розслідування є першою стадією кримінального провадження щодо сексуальних вбивств, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Досудове слідство за аналізованою нами категорією кримінальних проваджень є основною формою досудового розслідування, яка забезпечує максимальні гарантії встановлення істини та забезпечення прав учасників процесу.

Як ми вже зазначали кримінальне провадження про сексуальне вбивство розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення затверджені Генеральною прокуратурою України за погодженням з Міністерством внутрішніх справ України, Службою безпеки України, органом, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства.

Здійснення досудового розслідування сексуального вбивства до внесення відомостей до реєстру або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом. Огляд місця події у невідкладних випадках може бути проведений до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, яке здійснюється негайно після завершення огляду. У випадку виявлення ознак кримінального правопорушення на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України, досудове розслідування сексуального вбивства розпочинається негайно; відомості про нього вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань при першій можливості.

Слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про сексуальне вбивство,

зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про такий злочин не допускається.

На початку кримінального провадження про сексуальне вбивство до Єдиного реєстру досудових розслідувань вносяться відомості про : 1) дату надходження заяви, повідомлення про сексуальне вбивство або виявлення з іншого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення такого злочину; 2) прізвище, ім'я, по батькові (найменування) потерпілого (який залишився в живих внаслідок нападу) або заявника; 3) інше джерело, з якого виявлені обставини, що можуть свідчити про вчинення сексуального вбивства; 4) короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення вбивства, наведених потерпілим (який залишився в живих), заявником чи виявлених з іншого джерела; 5) попередня правова кваліфікація кримінального правопорушення з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність; 6) прізвище, ім'я, по батькові та посада слідчого, прокурора, який вніс відомості до реєстру та розпочав розслідування; 7) інші обставини, передбачені положенням про Єдиний реєстр досудових розслідувань.

В Єдиному реєстрі досудових розслідувань автоматично фіксується дата внесення інформації та присвоюється номер кримінального провадження.

Слідчий невідкладно у письмовій формі повідомляє прокурора про початок розслідування, підставу початку розслідування та інші відомості, передбачені чинним законодавством.

У випадку, якщо відомості про сексуальне вбивство до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесені прокурором, він зобов'язаний невідкладно, але не пізніше наступного дня, з дотриманням правил підслідності передати наявні у нього матеріали до органу досудового розслідування та доручити проведення досудового розслідування.

Проведене нами вивчення матеріалів судової та слідчої практик розслідування сексуальних убивств свідчить, що одним з основних приводів до порушення кримінальних справ (згідно КПК України 1960 р., який діяв на момент вивчення судової та слідчої практики) по аналізованим злочинам була заява громадян про виявлення трупа або безпосереднє виявлення трупа органом дізнання. Крім того, кримінальні справи про сексуальні вбивства порушувалися по факту зникнення громадян, рідше мала місце явка з винною.

Вивчення публікацій науковців та практиків у яких висвітлюються особливості початку кримінального провадження про сексуальні вбивства, а також специфіка перевірки заяв про зникнення людей при підозрі на вчинення вбивств даної категорії, показало що найбільші труднощі виникають під час виділення ознак, які вказують на вчинення вбивства

саме за сексуальними мотивами.

Найчастіше в ході огляду місця виявлення трупа немає можливості визначити характер події й причину смерті. Іноді тимчасова втрата зв'язку з рідними й близькими й, навіть, виявлення трупа не викликає підозр про насильницьке заподіяння смерті, що як правило обумовлено характером роботи, соціальним статусом або віком потерпілого. Виявлення трупів таких категорій осіб як: бомжі; особи, які зловживають спиртними напоями або вживають наркотичні засоби, а також осіб похилого віку, при відсутності явних ознак насильницької смерті, найчастіше не викликає підозр про вчинення вбивства. Однак саме ці категорії осіб найбільш піддаються нападам сексуальних убивць.

Своєчасно розпочате кримінальне провадження – важлива умова розкриття злочину. Найчастіше зволікання з початком кримінального провадження за фактом вчинення вбивства із запізненням усього лише на один день спричиняє втрату речових доказів, знищення слідів, втечу злочинця, його самогубство і таке інше. Крім того, у зв'язку з тим, що такі злочини вчиняються переважно в міській зоні, іноді запізнення слідчо-оперативної групи з виїздом на місце події спричиняє повне знищення слідової картини вбивства.

МЕЖІ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ РИМСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Жук Марія Степанівна

*аспірант кафедри правосуддя та кримінально-правових дисциплін
Національного університету «Острозька академія»*

Межі судового розгляду у кримінальному судочинстві визначаються особою обвинуваченого і висунутим їй обвинуваченням відповідно до обвинувального акта. Встановлення меж судового розгляду є гарантією справедливого розгляду та вирішення справи, а також забезпечення права обвинуваченого на захист.

Дослідженню питання меж судового розгляду у кримінальному судочинстві приділяли увагу такі науковці як М. Гартунг, Ю. Глазер, М. Немировський, С. Познишев, Н. Розін, Н. Тальберг, М. Чельцов-Бebutov, І. Фойницький та ін.. Проте окремо у науковій літературі генеза меж судового розгляду у кримінальному судочинстві Стародавнього Риму часів республіки не розглядалась, що і зумовило вибір предмета даного дослідження.

Як стверджує М. Немировський, у першій половині існування римської республіки (VI-III ст. до н. е.) і у магістратському процесі, і в

суді коміцій зміст обвинувачення формулювався до початку судового розгляду справи. Проте, зважаючи на широту повноважень римських магістратів, а також на поєднання законодавчих і судових функцій коміцій, при винесенні судового рішення останні керувались власним розсудом. Формальних норм для них не існувало. Тож як результат – допускалась будь-яка зміна обвинувачення у суді, а особа могла бути засуджена за вчинення зовсім іншого правопорушення, про яке ставало відомо безпосередньо під час судового розгляду [1, с. 5].

Однак, ситуація змінилась після появи у II ст. до н. е. *quaestiones perpetuae* – постійних судових комісій. Кожен із законів, яким передбачалось створення тої чи іншої судової комісії, визначав і склад злочину, який мав розглядатись відповідною комісією, і порядок кримінального судочинства [2, с. 142]. Основною формою обвинувачення було «народне обвинувачення». Зокрема, вважалось, що кожен повноправний римський громадянин, зацікавлений у забезпеченні благополуччя республіки, має за честь взяти на себе благородну справу – викрити винного у вчиненні злочину. Згідно з таким положенням суд не міг порушити кримінальну справу за власною ініціативою, без скарги обвинувача. Якщо ж кілька осіб висловлювали бажання виступати у ролі обвинувача, то претор обирав серед них головного, а решта, які називались *subscriptores*, могли контролювати його дії, доповнювати його промову у суді [2, с. 144-145]

Отримавши дозвіл від претора виступати у ролі обвинувача, громадянин складав присягу про добросовісність обвинувачення і про те, що буде підтримувати його до винесення вироку у справі. На стадії попереднього розгляду справи (*in jure*) у присутності обвинуваченого, якщо той сам з'явився до претора чи був доставлений обвинувачем, відбувалось складання обвинувальної скарги. Обвинувач письмово по пунктах викладав у скарзі зміст обвинувачення (*nominis delatio*). Після цього претор роз'яснював обвинуваченому суть обвинувачення, допитував його, а якщо той заперечував свою вину, то претор розглядав докази, надані обвинувачем на підтвердження обґрунтованості обвинувачення. [3, с. 17]

Остаточна сформульована обвинувальна скарга підписувалась обвинувачем (*nominis subscriptio*), а якщо їх у справі було кілька, то скарга підписувалась всіма ними [3, с. 17; 4, с. 24]. Обвинувальна скарга повинна була містити точні відомості про особу обвинуваченого, суть вчиненого злочину, місце і дату вчинення злочину, вказівку на норму закону, яку порушено, ім'я обвинувача та ін.. Після виконання всіх формальностей претор офіційно оголошував про прийняття обвинувачення, а особа, проти якої було порушено кримінальну справу, набувала статусу підсудного (*reus, in reatu*). Н. Гартунг та Н. Розін зазначають, що саме обвинувальна

скарга визначала предмет процесу і суд не міг вийти за межі такої скарги під час судового розгляду справи [3, с. 17; 4, с. 24].

Якщо громадянин, який виступав у ролі обвинувача, не з'являвся у суд, то наслідком цього було виключення справи зі списку; у разі неявки обвинуваченого, його могли засудити заочно. Зважаючи ж на суворий обвинувальний характер кримінального судочинства і процесуальну рівність сторін, обвинувач ніс відповідальність за обґрунтованість обвинувачення. Зокрема, у випадку виправдання обвинуваченого обвинувач міг бути засудженим за обман, приховування доказових фактів, протизаконну змову із обвинуваченим та ін.. [2, с. 145-148; 3, с. 18-20]

Так як кожна комісія мала повноваження щодо розгляду не всіх, а лише окремих конкретних злочинів, то перехід під час судового розгляду справи до обвинувачення за іншою нормою закону був неможливим через те, що справа ставала не підсудною даній комісії. Якщо ж під час судового розгляду з'ясовувалось, що вчинений обвинуваченим злочин кваліфікується за іншою нормою закону, ніж та, яку вказав обвинувач, то наслідком цього було безумовне виправдання обвинуваченого із можливістю повторного кримінального переслідування такої особи за вчинений злочин, але вже з іншою його кваліфікацією. Також виключалось одночасне обвинувачення особи у вчиненні кількох різнорідних злочинів. Що ж стосується фактичних обставин обвинувачення, які не впливали на юридичну характеристику діяння, то їх зміна допускалась. [1, с. 7-8]

Таким чином, у республіканський період Стародавнього Риму відбулось зародження інституту меж судового розгляду у кримінальному судочинстві через формулювання у обвинувальній скарзі фактичної та юридичної сторін обвинувачення. Причому межі судового розгляду тут були жорсткими і не могли змінюватись у суді. Це, з одного боку, надавало судовому розгляду визначеності, а з іншого – дозволяло стороні захисту заздалегідь визначитись із предметом захисту.

Література:

1. Немировский М. Отношение приговора к обвинению / М. Немировский. – Одесса, 1906. – 416 с.
2. Чельцов-Бебутов М. А. Курс уголовно-процессуального права. Очерки по истории суда и уголовного процесса в рабовладельческих, феодальных и буржуазных государствах / М. А. Чельцов-Бебутов. – С.-Пб.: Альфа-Равента, 1995. – 839 с.
3. Гартунг Н. История уголовного судопроизводства и судоустройства Франции, Англии, Германии и России / Н. Гартунг. – С.-Пб., 1868. – 206 с.
4. Розин Н. Н. Уголовное судопроизводство. Пособие к лекциям / Н. Н. Розин. – 2005 с.

ДОВІДКОВО-ДОПОМІЖНІ ОБЛІКИ ЕКСПЕРТНОЇ СЛУЖБИ МВС УКРАЇНИ

Ковальов Василь Володимирович

*кандидат юридичних наук, заступник начальника відділу організації
роботи з техніко-криміналістичного забезпечення органів внутрішніх
справ НДЕКЦ при ГУ МВС України в Донецькій області*

Довідково-допоміжні обліки – один з видів обліків у системі кримінальної реєстрації, який забезпечує накопичення, обробку, зберігання, пошук і раціональне використання довідкової інформації, а також допоміжний фонд, які можуть бути затребувані для розкриття й розслідування злочинів, а також науково-дослідної або навчально-методичної роботи.

Метою створення таких обліків є :

а) одержання всебічної інформації про властивості (ознаках) об'єктів, джерела походження, інформації про методи й методики, необхідної для виконання завдань в процесі експертного дослідження;

б) одержання матеріалів для проведення науково-дослідних робіт в області судової експертизи, спрямованих на розробку методик дослідження об'єктів;

в) одержання матеріалів для проведення навчально-методичної роботи;

г) нормативно-правове забезпечення експертної діяльності (Пахомов А. В., 2001 р.).

Довідково-допоміжні обліки експертної служби органів внутрішніх справ представлені, як правило, натурними колекціями об'єктів. На відміну від криміналістичних колекцій і картотек для їхнього формування використовуються об'єкти, які не перебувають в причинно-наслідковому зв'язку з подією злочину. Це зазвичай зразки предметів, речовин, матеріалів, сліди яких найчастіше виявляються на місцях подій : 1) вогнепальна й холодна зброя, боєприпаси; 2) типові знаряддя злочину й інструменти, використовувані під час вчинення злочинів; 3) деталі, частини виробів (підшви взуття, фарне скло, протектори шин автотранспортних засобів і т.ін.); 4) речовини й матеріали (у тому числі наркотичні, отруйні, вибухові речовини, паливно-мастильні, лакофарбові матеріали й зразки лакофарбових покриттів, зразки паперу, тканин, волосся, волокон, ґрунту, рослин і т.ін.) (Свобода Є. Ю., Старушкевич А. В., 2008 р.).

Сукупність індивідуальних ознак, які характеризують перераховані вище об'єкти довідково-допоміжних обліків, дає можливість виконувати низку важливих діагностичних завдань. Так, ознаки виробів і

інструментів, які відображаються в слідах злочинів можуть свідчити про зовнішній вигляд цих предметів, їх конструктивні особливості, що при наявності колекцій дозволяє виявити й наочно уявити аналог знаряддя злочину або інших предметів, пов'язаних з особою, яка вчинила злочин (Белов О. А., 2010 р.).

Довідкові колекції зброї й боєприпасів дають можливість визначати за наявними зразками систему й модель зброї. Крім того, деталі зброї з довідкової колекції можуть використовуватися під час здійснення експериментальної стрільби з досліджуваної зброї, якщо аналогічні деталі в ній відсутні або несправні.

Натурні колекції різних речовин і матеріалів використовуються для встановлення природи цих об'єктів в ході порівняльних досліджень, а також для класифікації об'єктів за зовнішнім виглядом. Крім цього, вони можуть слугувати джерелом еталонів для кількісних методів аналізу.

Загальну кількість довідково-допоміжних обліків на даний час важко підрахувати, оскільки в кожному підрозділі експертної служби в ініціативному порядку можуть створюватися натурні колекції, формування яких не регламентоване відомчими нормативно-правовими актами.

Джерела інформації про об'єкти довідково-допоміжних обліків експертної служби поділяють на такі види :

1) натурні колекції, що створюються із предметів, речовин і матеріалів, які частіше за інші надходять на експертні дослідження;

2) колекції копій (зображень) певних об'єктів (фотознімків), відбитків, зліпків і т.ін., наприклад, репродукції зразків почерку різних (за віком, професією та ін.) груп населення, зразки типографських і машинописних шрифтів;

3) атласи, альбоми, які випускаються для виробничих потреб або з рекламною метою підприємствами (наприклад, зразки паперу, тканин і т.ін.);

4) картотеки описів властивостей об'єктів (текстових, у вигляді схем, графіків, спектрограм), предметів, речовин і матеріалів, які служать об'єктами вивчення (тих їхніх параметрів, які переважно вивчаються експертами – рецептурний склад, вид сировини, технологія виробництва й ін.); такі відомості містяться, зокрема, у нормативно-технічній документації (стандартах, технічних умовах, паспортах до виробів), у довідкових виданнях, які публікуються виробничими підприємствами й характеризують продукцію, яка випускається ними, (довідники, проспекти, преїскуранти й т.ін.), у систематизованих довідниках по тим або іншим об'єктам, підготовлених працівниками експертної служби;

5) довідкові відомості про зміни властивостей об'єктів під дією зовнішніх умов (наприклад, строків і місця зберігання), отримані в

результаті досліджень, які проводилися в експертній установі (Пахомов А. В., 2001 р.).

У рамках довідково-допоміжних обліків повинна накопичуватися інформація, яка забезпечує не тільки експертну, але й будь-який інший вид криміналістичної діяльності : діяльність по розслідуванню злочинів, оперативно-розшукову й ін. Нині паралельно з розвитком довідково-допоміжних обліків експертної служби спостерігається процес формування аналогічних інформаційно-довідкових фондів, які забезпечують функціонування усіх видів діяльності з виявлення, розкриття і розслідування злочинів, й насамперед діяльності слідчих підрозділів (Белов О. А., 2010 р.).

Довідково-допоміжні фонди є сьогодні невід'ємною частиною системи кримінальної реєстрації. Незважаючи на те, що інформація, яка міститься в них, не має прямого причинно-наслідкового зв'язку з розслідуваною подією злочину, можливості їхнього використання в протидії злочинності важко переоцінити.

ПОШУК ЗЛОЧИНЦЯ ЗА СПОСОБОМ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ

Ковальова Ольга Вікторівна

експерт сектору Науково-дослідного експертно-криміналістичного центру при Головному управлінні МВС України в Донецькій області, здобувач кафедри криміналістики і судової медицини Національної академії внутрішніх справ

Загальновідомо, що пошукова діяльність по встановленню особи злочинця на основі зібраної інформації є елементом процесу розслідування. На основі зібраної інформації висуваються версії, які є логічно обґрунтованими припущеннями про приналежність її певній особі, про місцезнаходження цієї особи та ін.

Висунуті під час досудового розслідування версії є логічною основою планування пошукових заходів. Такі заходи повинні бути тактично й логічно обґрунтованими та переслідувати дві основні мети : перша – встановлення кола осіб, серед яких може перебуває злочинець; друга – встановлення злочинця. Виконання першого завдання здійснюється на основі аналізу події злочину, елементів злочинної діяльності, а другого – на основі аналізу наявної у слідчого, працівників оперативного підрозділу інформації про особу злочинця (Жбанков В. А., 1993 р.).

Визначивши коло осіб, серед яких може перебувати злочинець, слідчий і працівники оперативного підрозділу здійснюють заходи щодо

його встановлення. Такі заходи містять у собі проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. А також окремі організаційні заходи (направлення запитів, витребування необхідної інформації, підготовка техніко-криміналістичних засобів тощо).

Напрямок пошукової діяльності визначається конкретною слідчою ситуацією, в якій вирішальне значення відіграє інформаційний аспект, тобто наявність відповідної інформації про особу злочинця й побудованої на її основі моделі. Залежно від цього, одним із напрямів пошукової діяльності по встановленню злочинця визначають – «пошук злочинця по способу злочину».

Спосіб злочину – інтегральний елемент у складі злочинної діяльності, тому що, з однієї сторони, він детермінований суб'єктивними й об'єктивними факторами, серед яких істотну роль відіграють властивості особи злочинця, а з іншого, – являє зовнішню об'єктивну сторону діяльності, яка спричиняє зміни в навколишньому середовищі. Під час вибору певного варіанта поведінки, яка відповідає умові оптимальності досягнення мети, істотне значення мають такі фактори, як накопичений досвід злочинної діяльності, система постійних соціальних, психологічних, біологічних властивостей особи злочинця, умови обстановки вчинення злочину, які повторюються.

Серед факторів, під впливом яких злочинець обирає певний спосіб вчинення злочину визначають: властивості або особливості предмета злочинного замаху; обстановку злочину; мету й мотив злочинного замаху; наявність певних знань, навичок і вмінь; можливість використовувати знаряддя злочину певного виду й типу; психічний і фізичний стан особи і її особливості. Під впливом цих факторів і складається конкретний спосіб дій злочинця, який відрізняється властивими йому ознаками, що характеризують конкретну особу (Жбанков В. А., 1993 р.).

Висунувши версію про вчинення злочину особою, раніше судженою за аналогічні злочини, або яка вчинила раніше такий же злочин, але уникла відповідальності, слідчий, працівники оперативного підрозділу розпочинають її пошук. Пошук злочинця з використанням даних про спосіб підготовки, вчинення й приховання злочину є досить тривалим і об'ємним процесом, який включає в себе такі етапи: 1) звернення до обліку по способу вчинення злочину; 2) виявлення кримінальних проваджень, відмовних матеріалів і іншої інформації; 3) їхнє вивчення й аналіз з метою відшукування загальних ознак по способу й зіставлення з наявними даними; 4) виявлення по зазначеним вище джерелах осіб, які представляють оперативний інтерес, встановлення їхнього місцезнаходження; 5) перевірка версії про причетність виявлених осіб до вчинення злочину.

ЗАХИСНИК ЯК СУБ'ЄКТ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Люліч Валентина Анатоліївна

*здобувач кафедри правосуддя та кримінально-правових дисциплін
Інституту права ім. І.Малиновського Національного університету
«Острозька академія»*

З 19 листопада 2012 року набрав законної сили Кримінальний процесуальний кодекс України [1], у якому законодавець, намагаючись максимально реалізувати конституційні принципи, одним із основоположних засад здійснення кримінального провадження закріпив принцип забезпечення права на захист (ст.20 КПК України). Підвищено роль адвоката-захисника, проте, в умовах змагальності кримінального процесу та рівноправності сторін, залишаються проблемними окремі питання його статусу як сторони кримінального провадження у цілому та суб'єкта збирання доказів зокрема.

У свій час увагу питанням статусу захисника у кримінальному процесуальному доказуванні приділяли Т.В. Апарова, В.Д. Арсен'єв, М.О. Баєв, Р.С. Белкін, Т.В. Варфоломєєва, І.Ю. Гловацький, Я.П. Зейкан, З.З. Зінатулін, Ц.М. Каз, Л.М. Карнєєва, Л.Д. Кокорев, О.М. Ларін, В.З. Лукашевич, П.О. Лупинська, І.Б. Михайлівська, М.М. Михеєнко, Н.М. Обрізан, І.Л. Петрухин, В.О. Попелюшко, Р.Д. Рахунов, В.М. Савицький, А.Д. Святоцький, В.Д. Спасович, Ф.Н. Фаткуллін, С.А. Шейфер, О.Г. Яновська та ін.

Наукові дослідження з цих питань відсутні, а нові норми кримінального процесуального законодавства проходять випробування практикою.

Так, КПК України 2012 року розглядає процес збирання доказів як один із елементів процесу доказування, кінцевою метою якого є встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження (ч.2 ст. 91 КПК України), а саме, як «урегульовану КПК діяльність уповноважених суб'єктів з виявлення й фіксації у встановленому кримінальним процесуальним законом порядку матеріальних та ідеальних слідів злочину або інших фактичних даних, що мають доказове значення для кримінального провадження» [2, С.249].

Юридична література визначає наступні передумови самостійного збирання доказів учасником кримінального процесу: по-перше, діяльність конкретних суб'єктів повинна бути врегульована кримінальними процесуальними нормами законодавства, а за ними повинно бути закріплено право вчиняти ті чи інші процесуальні дії щодо виявлення та

закріплення фактичних даних, що мають доказове значення; по-друге, кінцевою метою таких дій має бути визнання їх результатів доказами у кримінальному провадженні.

Таким чином, визначаючи статус захисника як суб'єкта збирання доказів, слід з'ясувати його роль у цьому процесі, а також встановити об'єм прав та обов'язків. З'ясуємо, чи називає новий КПК України захисника серед уповноважених суб'єктів такої діяльності.

Частиною 1 ст. 93 КПК України встановлено, що збирання доказів здійснюється сторонами кримінального провадження, потерпілим у порядку, передбаченому Кодексом.

Втілюючи такі основні конституційні засади здійснення судочинства, як змагальність сторін та свободу у поданні ними суду своїх доказів (п.4 ч.3 ст.129 Конституції України, ст. 22 КПК України), законодавець до суб'єктів збирання доказів нарівні відносить сторону обвинувачення (прокурора, органи досудового розслідування), сторону захисту (підозрюваного, обвинуваченого, виправданого, засудженого, законних представників підозрюваного, обвинуваченого, захисника) та потерпілого.

У частині 2 ст. 22 КПК України визначено, що сторони кримінального провадження мають рівні права на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів.

Статтею 42 КПК України стороні захисту, а саме, підозрюваному, обвинуваченому, надано право збирати і подавати слідчому, прокурору, слідчому судді докази. Разом з тим, у ч.4 ст. 46 КПК України зустрічаємо лише посиланням на те, що захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, за винятком невід'ємних прав підзахисного.

Згідно з ч.2 ст. 93 КПК України сторона обвинувачення збирає докази шляхом проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок, проведення інших процесуальних дій, передбачених КПК України, метою яких є отримання (збирання) доказів або їх перевірка (ст. 223 КПК України). У той же час, сторона захисту та потерпілий здійснює збирання доказів шляхом витребування та отримання речей, копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок; ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, а також шляхом здійснення інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів.

Таким чином, регулюючи процедуру збирання доказів, законодавець серед суб'єктів збирання доказів назвав захисника, дещо розширивши засоби збирання доказів (витребування та отримання висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок, ініціювання проведення слідчих дій). Поряд з цим, окремою нормою не визначив процесуальні права захисника.

Із вищезазначеного слідує, що відповідно до норм нового КПК України захисника, як суб'єкта сторони захисту, визнано уповноваженим суб'єктом доказування, у тому числі, щодо збирання доказів.

З метою подальшого дослідження статусу захисника у процесі збирання доказів та з'ясування його можливостей у цьому процесі, з'ясуємо, хто може бути захисником.

Відповідно до ч.2 ст. 59 Конституції України для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура [3].

Узагальнюючи наукові пропозиції та практику реалізації функції захисту, новим Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» захист визначено, як вид адвокатської діяльності, що полягає у забезпеченні, зокрема, захисту прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) (п.5 ч.1 ст. 1 Закону) [4].

Втілюючи світові та європейські стандарти щодо гарантування права обвинуваченого на кваліфікований захист, у КПК України законодавець визначає, що захисником може бути тільки адвокат, а не просто фахівець у галузі права. Поряд з цим, таким захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю (ст. 45 КПК України). При цьому, як захисники уже не можуть допускатися до участі у справі близькі родичі обвинуваченого, засудженого, виправданого, його опікуни або піклувальники.

Таким чином, розглядаючи статус захисника як суб'єкта збирання доказів необхідно говорити про професійного адвоката, відомості про якого внесено до Єдиного реєстру адвокатів України.

Тому, незважаючи на обмеженість у нормах КПК України прав захисника у збиранні доказів, вищезазначеним Законом права адвоката-захисника щодо збирання відомостей про факти, що мають значення для кримінального провадження та можуть бути використані як докази, істотно розширено, визначено комплекс гарантій реалізації цих прав.

Так, здійснюючи захист у кримінальному провадженні, що є адвокатською діяльністю (п.2 ч.1 ст. 1 Закону), адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги (ч.1 ст. 20 Закону).

Зокрема, адвокат має право збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та опитувати осіб за їх згодою (п.7 ч.1 ст. 20 Закону). А також, збираючи доказову інформацію, адвокат наділений правом фіксувати процесуальні дії, в яких він бере участь, хід судового засідання у порядку, передбаченому законом (п.8 ч.1 ст. 20 Закону), одержувати письмові висновки фахівців, експертів з питань, що потребують спеціальних знань (п.10 ч.1 ст. 20 Закону), користуватись іншими правами, передбаченими законами (п.11 ч.1 ст. 20 Закону).

Разом з тим, на практиці виникають проблеми у реалізації вказаних прав, оскільки КПК України права адвоката-захисника, наприклад, на отримання та вилучення речей і документів, проведення опитування осіб, фіксування процесуальних дій та судового процесу, застосування технічних засобів та інші права не закріплено. Не передбачено і процесуального порядку здійснення вищезазначених дій, що у подальшому ускладнюватиме процедуру використання зібраних даних для збирання доказової інформації та впливатиме на визнання їх допустимими у відповідному кримінальному провадженні.

Таким чином, адвокат, як суб'єкт збирання доказів, наділений комплексом прав у цьому процесі, однак, надалі залишається фактично обмеженим у засобах збирання доказової інформації та позбавлений можливості проведення власного розслідування, продовжує залежати від сторони обвинувачення щодо проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій. Тому є необхідним визначити та закріпити у нормах КПК України конкретного кола прав адвоката-захисника, як суб'єкта збирання доказів, включаючи і ті, які визначені та гарантовані нормами законодавства України про адвокатуру, а також визначення засобів збирання ним доказової інформації. Потребує чіткого законодавчого визначення та врегулювання відповідальності за невиконання законних вимог адвоката-захисника під час здійснення функції захисту, як повноцінної та рівноправної сторони у кримінальному провадженні та суб'єкта збирання доказів.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: прийнятий Верховною радою України Законом №4651-VI від 13.04.2012 р. – Х.: Право, 2012. – 392 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За загальною редакцією професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. – К.: Юстініан, 2012. – 1224 с.
3. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. – Х. : Фактор, 2011. – 128 с.
4. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»: Закон України від 5 липня 2012 р. №5076-VI // Голос України. – 2012. – 14 серпня.

ДО ПОНЯТТЯ «СЕРІЙНІСТЬ ВБИВСТВ»

Максименко Олександр Євгенович

*здобувач кафедри права Луцького інституту розвитку людини
Університету «Україна»*

Поняття серійності у вітчизняному кримінальному праві відсутнє, законодавець вважає, що в ньому немає необхідності. Однак, для криміналістики таке визначення необхідне, адже воно дозволяє об'єднувати кримінальні провадження, тим самим концентрувати пошукову криміналістично значиму інформацію в одному кримінальному провадженні, що багато в чому сприяє швидкому та ефективному розкриттю злочинів.

Загальновідомо, що крім вбивств, серійними можуть бути різні злочини – грабежі, розбої, зґвалтування, підпали, крадіжки. Однак, у науковій криміналістичній літературі, термін «серійні» широко використовується в основному стосовно вбивств.

У наукових публікаціях, особливо по психіатрії, поширеною є думка, що серійними доцільно вважати лише сексуальні вбивства, а не інші, наприклад корисливі. Така думка є слушною, однак, практика показує, що серійними можуть бути і вбивства, які вчиняються по іншим, не сексуальним мотивам.

У підручниках по криміналістиці, керівництвах з розслідування злочинів, починаючи з 60-х років минулого століття, немає жодних згадувань про серійні вбивства. Належної уваги криміналістів цей різновид злочинів до себе не привертав, у науковому середовищі вони не набули широкого поширення. Це не свідчить, що такі злочини не вчинялися, а красномовно говорить про замовчування інформації про них,

що було пов'язано з поширеними на той час ідеологічними установками в державі.

Нині існування серійних убивств не можна ігнорувати. Їхня частка в загальному обсязі вбивств незначна, однак вони вкрай небезпечні, так як важко піддаються розкриттю, характеризуються значною кількістю жертв, напади здійснюються як на дорослих так і дітей, мають значний резонанс у суспільстві.

В останні п'ятнадцять років з'явилися публікації, присвячені серійним убивствам, і в них автори дають визначення цього поняття, виділяючи серед ознак: а) кількісний показник, б) однотипність; в) аналогічність способів вчинення; г) спільність (схожість) мотивів убивств, які поєднують серію; д) вчиняються однією і тією ж особою; є) певна «рознесеність» в часі та ін.

Л. П. Іжніна та Д. Т. Рязанов, визначають серійні сексуальні вбивства як неодноразові, навмисні, обумовлені певним мотивом (отримання сексуального задоволення) дії, спрямовані на позбавлення життя інших осіб, вчинені з інтервалом в часі, для яких характерні: особлива жорстокість, вибір конкретного типу жертви, єдиний мотив (Іжніна Л. П., Рязанов Д. Т., 2009 р.).

А. А. Протасевич, під серійними вбивствами розуміє вчинення в різний час однією особою або групою осіб двох і більше тотожних або однорідних злочинів (Протасевич А. А., 1999 р.).

А. Л. Протопопов вважає, що серійні сексуальні вбивства являють собою кількаразові послідовні вбивства, які нараховують два й більше епізоди, вчинені в різних місцях, з метою одержання статевого задоволення (Протопопов А. Л., 2006 р.).

Л. А. Соя-Серко і В. С. Мінська визначають серійні вбивства як вчинені різночасно однією особою або групою осіб за попередньою змовою три або більше вбивства (або замаху на них), які характеризуються єдністю або схожістю мотивів і однотипністю способів їх вчинення (Соя-Серко Л. А., Мінська В. С., 2006 р.).

Доцільно визначити й розмежувати поняття «ознаки серійності» і «ознаки серії». У першому випадку варто говорити про потенційну можливість (за наявності певних ознак) віднесення одного або декількох злочинів до однієї серії, в другому – про реальну можливість (знову ж за наявності певних ознак) віднесення якого-небудь одного або декількох злочинів до однієї серії. Співвідношення даних понять засновано на принципі «поглинання», оскільки «ознаки серії» носять більш окремий, більш конкретний характер, а «ознаки серійності» носять більш загальний, більш абстрактний характер (Тіхонова Є. В., 2003 р.).

Плутанина в теоретичному розумінні даного явища створює сприятливий ґрунт для помилок на практиці, які ведуть і до неправильної

кваліфікації, і до відсутності в особи, яка здійснює розслідування навіть припущення про наявність серії, а виходить, і до відповідного пошуку слідів, які характеризують серію.

На нашу думку, очевидним елементом серійності вбивств є кількісна ознака, а саме – вчинення двох і більше вбивств. До обов'язкових відмітних ознак такого роду вбивств відносяться: однотипність; аналогічність способів вчинення злочинів; спільність (схожість) мотивів убивств, які входять у серію.

Відмітна риса серійних убивств як збірного поняття – різночасність вчинення названих злочинів. Цю обставину варто розглядати як необхідний елемент поняття «серійних убивств». Отже, для вчинення серійних убивств характерна певна подовженість в часі, що теж має вагоме значення для обрання певної методики розслідування по кримінальних провадженнях про ці злочини.

Усі серійні вбивства вчиняються або тією самою особою, або тими самими особами. Однією з важливих для криміналістики і практики розслідування злочинів відмітних рис серійних убивств є вчинення кожного вбивства однаковими або подібними між собою способами. Така властивість обмежує різновид вбивств, охоплюваних даним поняттям. Зазначену обмежувальну ознаку треба в обов'язковому порядку ввести в поняття серійних убивств, оскільки спосіб вчинення є один з вирішальних факторів, який характеризує особливості вбивств і їх розслідування, що відповідно впливає на вибір криміналістичної методики.

Отже, серійні вбивства – це вчинені різночасно, однією особою або групою осіб, за попередньою змовою два й більше вбивства (або замаху на них), які характеризуються єдністю мотивів і однотипністю способів вчинення вбивств.

ОСОБЛИВОСТІ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ СЕРІЙНИХ УБИВСТВ

*Максименко Олександр Євгенович
здобувач кафедри права Луцького інституту розвитку людини
Університету «Україна»*

Для результативного й своєчасного проведення огляду місця події по справах про серійні вбивства, слідчий повинен добре знати тактику та психологічні особливості даної слідчої (розшукової) дії, вміло застосовувати техніко-криміналістичні засоби. Особливу важливість набуває огляд, коли особа злочинця невідома, адже за результатами проведення цієї слідчої (розшукової) дії можна з'ясувати обставини події,

яка відбулася, і на цій основі уявити картину, спосіб злочину, і в остаточному підсумку – встановити особу злочинця.

У випадку проведення огляду місця події, коли ще не відомо, чи має місце серія вбивств, ця слідча дія проводиться за загальними криміналістичними рекомендаціями, які багаторазово описані в публікаціях. Однак, варто мати на увазі, що особи, які вчинили сексуальне вбивство, часто повертаються на місце злочину.

Так, відомо чимало прикладів, коли злочинець з'являвся на місці вбивства під час проведення там слідчого огляду, перебував у юрбі цікавих, спостерігаючи за діями слідчих та працівників оперативного підрозділу. З одноманітної маси осіб його можуть виділити: явна зацікавленість у тому, що відбувається; «палаючий погляд»; неадекватна, зайво динамічна поведінка. Злочинець може з'явитися на місці злочину й пізніше, коли огляд вже проведений, при цьому ним нерідко рухає бажання повторно пережити те, що відбулося (Січовська І. В., 2012 р., Старушкевич А. В., 1998 р., Тихонова Є. В., 2003 р.).

Проведений аналіз слідчої та судової практик розслідування серійних сексуальних убивств показує, що злочинець може відвідати місце злочину не тільки, щоб згадати подію або внести які-небудь зміни в обстановку. В нього нерідко з'являється нестримне прагнення до повторних злочинів, на тому ж самому місці.

Коли слідчий проводить огляд місця події, маючи підстави припускати, що даний випадок відноситься до серії вбивств, тоді поряд із традиційними завданнями цієї слідчої дії (з'ясування того, що відбулося; пошук і вилучення слідів та предметів, що можуть стати речовими доказами; виявлення нових джерел доказів), йому доцільно прикласти зусилля для відповіді на запитання: чи є даний випадок, судячи з обстановки місця події, одним з епізодів серії вбивств, а також, чи є можливість одержати додаткові відомості для розкриття й розслідування усіх убивств «серії» (Старушкевич А. В., 1998 р., Тихонова Є. В., 2003 р.).

Під час огляду чергового місця події «серії» вбивств доцільно повною мірою використовувати усю ту інформацію, яка є на даний момент по інших справах. У таких випадках важливо, щоб виїжджаючи на чергове місце події, слідчий був максимально підготовлений до проведення цієї слідчої (розшукової) дії. Мета такої підготовки полягає у тому, щоб не допускати помилок, які були допущені раніше, і щоб отримати максимум можливої криміналістично значимої інформації з огляду. Для цього потрібно направити зусилля на використання вже наявної в розпорядженні слідства інформації.

Підготовка до огляду місця чергового вбивства, насамперед, містить у собі критичний аналіз результатів раніше проведених оглядів місць події «серії». У ході такого аналізу варто з'ясувати: що було встановлено;

наскільки вірогідно; що саме свідчить про те, що даний епізод відноситься до «серії»; які відомості отримані про вбивцю, про способи його дій і т.ін. Крім цього, зусилля потрібно направити на виявлення помилок, невикористаних і нереалізованих можливостей.

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ І КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОСТУПОК: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ У КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС

Осадчук Катерина Михайлівна

студентка Інституту підготовки слідчих кадрів для органів МВС

України Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

Новий Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК) після набрання чинності повністю змінив процедуру кримінального провадження. Низку законодавчих новел можна оцінити як позитивні зміни, викликані потребами сучасності, інші ж новели, на нашу думку, мають дискусійний характер, є неоднозначними.

До таких неоднозначних нововведень належить запровадження у КПК поняття «кримінальне правопорушення». Водночас його введено і до Кримінального кодексу України (КК): відповідно до ч. 7 ст. 4 Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України» від 13.04.2012 року № 4652-VI в абз. 1 ч. 2 ст. 374 КК України слово «злочину» було замінено на слова «кримінального правопорушення».

Однак легальна дефініція кримінального правопорушення відсутня як у новому КПК, так і в КК України останньої редакції. Лише шляхом тлумачення ст. 215 КПК можна дійти висновку, що поняття «кримінальне правопорушення» включає в себе злочин та кримінальний проступок. При цьому інститут кримінальних проступків у кримінальному праві України ще не запроваджений, тому й сам термін «кримінальний проступок» поки що не має офіційно визначеного змісту. А процедура провадження щодо кримінальних проступків достатньо повно визначена КПК. Отже, виникає нелогічна ситуація, при якій процесуальна форма реалізації норм кримінального права виникає раніше, ніж їх зміст, а тому не виправдано стає первинною щодо нього і, певною мірою, «підкоряє» його собі.

Ще однією проблемою є те, що у Конституції України відсутнє поняття «кримінальне правопорушення». Тому перш ніж запроваджувати цей термін, виникає необхідність внесення змін до Основного Закону.

КК України передбачає кримінальну відповідальність тільки за злочини. Змінивши у КК поняття «злочин» на «кримінальне правопорушення», законодавець одночасно змушений буде встановити нову підставу притягнення до кримінальної відповідальності, а саме: вчинення особою діяння, яке містить склад «кримінального проступку».

Отже, зважаючи на все вищевказане, можна зробити висновок, що запровадження термінів «кримінальне правопорушення» та «кримінальний проступок» невід'ємно пов'язане зі змінами як Конституції України, так і багатьох положень Загальної частини КК, та потребує наукового доопрацювання.

"ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ" ЗЛОЧИНЦЯ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Пашковська Марина Віталіївна

*кандидат юридичних наук, науковий співробітник наукової лабораторії
Національної академії внутрішніх справ*

Обстановка місця події служить засобом вивчення психології осіб, які брали у ній участь. Дані про особу, зібрані на місці події, можуть мати різний характер. Це можуть бути відомості про стан особи у відповідний період часу, про виявлені нею вольові риси, відомості про звички, спосіб життя, відомості про різні психічні властивості її особистості. За допомогою вказаних та інших даних можна скласти психологічний портрет злочинця.

Поняття «психологічний портрет» («психологічне портретування», «психологічне профілювання») вперше було вжите у 1974 р., коли поліція штату Монтана звернулася до ФБР за допомогою у встановленні виконавця вбивства 7-літньої дівчинки.

Сам психологічний портрет вперше був складений Д. Брасселом у 1957 р. за матеріалами справи Матескі-«божевільний бомбист». За радянських часів спроба створення психологічного портрету вперше реалізована у кримінальних справах Михасевича, який здійснив 33 вбивства, та Чикатило (53 вбивства) [1, с.218].

Питання складання психологічного портрету останнім часом привертає дедалі більшу увагу науковців та практиків, однак залишається не досить розробленим, оскільки в Україні досі є лише кілька відомих випадків психологічного портретування. Варто погодитись з І. Охріменком, що залучення до розкриття тяжких, особливо тяжких та резонансних злочинів спеціаліста психолога-аналітика (як це практикується у США, а останніми роками в Республіці Польща та

Російській Федерації) вкрай необхідне, оскільки його участь у розкритті злочинів даної категорії підвищить якість досудового розслідування, сприятиме виконанню завдань кримінального судочинства [2, с. 122.].

В основі психологічного портретування лежить засада про те, що у кожній дії (бездіяльності) людини та її наслідках проявляється особистість, а кожне діяння має свій неповторний характер. У зв'язку з цим, власне і можливе визначення певних рис злочинця, ґрунтуючись на тому, як саме злочин був вчинений.

Другою засадою, з точки зору можливості складання психологічного портрету, є така характеристика рис особистості як постійність, сталість. З плином часу властивості особистості не підлягають значним змінам. Особистість людини формується впродовж багатьох років і, навіть, якщо вона зробить спробу змінити певні риси, це буде надзвичайно складним і тривалим процесом. Дана засада має важливе значення для психологічного портретування, оскільки дозволяє передбачити, що злочинець діятиме у подібний спосіб, вчиняючи наступні злочини [3, с. 116.]

Водночас для розкриття, наприклад, серійних вбивств, найціннішу інформацію щодо діагностики особистості та мотиваційних процесів містить перше вбивство. Наступні вбивства зазвичай вчиняються інакше, злочинець набуваючи досвіду, модифікує спосіб його вчинення.

У вітчизняній і зарубіжній літературі з юридичної психології та криміналістики даються різноманітні визначення поняття «психологічний портрет». Однак усі дослідники є одностайними у тому, що даному поняттю притаманні наступні ознаки: а) становить сукупність основних психологічних властивостей особистості злочинця та проявів його поведінки; б) становить сукупність інших істотних ознак (фізичних, соціально-демографічних та ін.) особи злочинця; в) дозволяє дати прогностичну оцінку вірогідного вчинення чергового злочину; г) служить основою для висунення та перевірки версій; д) вказані дані ґрунтуються на аналізі матеріалів, зібраних у ході проведення досудового розслідування, в тому числі огляду місця події.

Таким чином, тим що відрізняє психологічне портретування від інших криміналістичних методів є погляд на злочинну подію крізь призму потреб, мотивацій, відхилень, пізнавальних процесів у злочинця. Зібрані відомості аналізуються та дозволяють відтворити правдоподібну поведінку злочинця і потерпілого, їх емоційний стан, уяву злочинця, реалізовану під час вчинення злочину, можливі фактори, що ускладнювали вчинення злочину та інші непередбачувані обставини. Характеристика невідомого злочинця також охоплює соціально-демографічні та фізичні дані, рівень інтелектуального розвитку, особливості емоційного стану, мотивацію діяння, притаманну поведінку

та звички, наявність психічних відхилень, у тому числі на сексуальному ґрунті. З огляду на це, застосування такого криміналістичного методу як "психологічне портретування" є вкрай важливим для ефективного розслідування злочинів на практиці.

Література:

1. Пальваль Є. А. Психолого-криміналістичний аналіз огляду місця події / Є. А. Пальваль // Право і безпека. — 2004. — № 3'4. — С. 218.
2. Охріменко І. Використання специфічних психологічних методів у процесі розкриття злочинів: проблеми та перспективи / І. Охріменко // Юридична Україна. — 2010. — № 4. — С. 122
3. Wojciechowski Bartosz W. Profilowanie psychologiczne nieznanых sprawców zabójstw (cz.1) / Bartosz W. Wojciechowski // Palestra. — 2008. — № 7—8. — С. 116.

НАРОДЖЕННЯ ЯК МОМЕНТ ВИЗНАЧЕННЯ ПОЧАТКУ ЖИТТЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Радчук Євгенія Андріївна

*студентка юридичного факультету Херсонського державного
університету*

Стаття 3 Конституції України, проголошує, що людина, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканість, безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а відповідно до статті 27 Конституції України, кожна людина має невід'ємне право на життя [1]. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Захищати життя людини – це прямий обов'язок держави. Це закріплено і в найважливіших міжнародних актах й релігійних джерелах: Загальній Декларації прав людини, Міжнародному Пакті про політичні і громадянські права, Декларації прав, свобод людини і громадянина та ін. Але в українському законодавстві досі не визначено з якого саме моменту починається цей захист.

Проблема визначення початку життя людини, тобто моменту, після якого вона набуває права на життя і його охорону, досить важлива з багатьох причин: від розв'язання цієї проблеми залежать питання правоздатності, визначення правової природи абортів, встановлення наявності або відсутності об'єкта злочину, складу злочину та підстав кримінальної відповідальності та ряд інших питань.

У кримінально-правовій літературі останніх років є декілька підходів щодо визначення початкового моменту людського життя. Думки

багатьох вчених, стосовно даного питання, дуже різняться між собою і поділяються, як правило, на декілька позицій:

- з моменту запліднення (С.Д. Порошук та О.В. Онуфрієнко);
- з моменту визначення плоду життєздатним (Р. Шарапов, В.М. Трубникова та Т.А. Павленко);
- з моменту фізіологічних пологів (В.В. Сташис та М.І. Бажанов);
- з моменту народження (відокремлення від організму матері).

Зокрема вчені А. М. Красиков та Р. Стефанчук моментом життя людини вважають саме момент констатування повного вигнання або вилучення продукту зачаття з організму вагітної, тобто коли плід відокремився від утроби матері [2, с. 9-10].

На нашу думку саме теорія, яка початком життя людини визначає її народження, має найбільше вмотивованих підстав для існування і використання її для визначення моменту початку життя людини. Адже якщо порівняти її з іншими теоріями лише вона обґрунтовує саме життя людини, її самостійне поза утробне існування як окремої істоти (фактичне існування людини), чого немає в інших теоріях, де вона є частиною матері (внутрішньоутробне існування/розвиток) і говорити про захист прав та законних інтересів людини в даному разі не раціонально, адже її фактично ще не існує, ми розглядаємо захист прав плоду який розвивається, а не людини яка живе. Навіть враховуючи медичні показники того, що плід може існувати окремо від організму матері на 22 тижні розвитку [3], не є підставою вважати цей момент початком життя, адже цей термін має виключення з правила (передчасні пологи), тому головний акцент треба робити саме на тому, що він «може існувати окремо», а не «існує», ось чому беззаперечним початком життя особи, ми пропонуємо вважати, народження, тобто факт відокремлення від організму матері, самостійне існування, дихання, бачення світу, в певній мірі розуміння.

У підтвердження раціональності нашої позиції, наводимо думку М. Малєїни, російського фахівця у галузі особистих немайнових прав громадян, яка зазначає, що «незважаючи на те, що зачата дитина в майбутньому може стати суб'єктом права, навряд чи варто розглядати її як носія правоздатності й суб'єктивних прав ще до народження. Суб'єктивні права можуть виникнути лише в реально існуючого суб'єкта» [4, с. 58-60].

Яскраво відобразити раціональність нашої позиції можна на прикладі питання щодо визнання аборту – вбивством чи ні? У контексті нашої проблематики це залежить від обраної теорії, що визначає момент початку життя. Якщо це питання розглядати на основі теорій щодо визначення моменту початку життя з моменту запліднення або з моменту визначення плоду життєздатним, або з моменту фізіологічних пологів, то ми б говорили про умисне вбивство особи. Але враховуючи положення

кримінального законодавства ми розуміємо, що в такому випадку не має фактичного об'єкту злочину (адже вбивство це умисне або необережне заподіяння смерті людині, а оскільки у нас не народжений плід, то говорити про людину ми ще не можемо) тому такі дії повинні визначатися як «плодовигнання» та «умертвіння плоду», подібні склади злочину використовувалися ще в Уложенні 1845 року. У цьому випадку М.А. Трясоумов, влучно, об'єктом такого посягання бачить життя здатного до позаутробного існування, але недоношеного плоду [5, с.45-47], тобто про вбивство людини і посягання на її життя ми говорити не можемо, отже і не виникає права на захист життя людини.

Не зважаючи на це ми не говоримо про те, що захищати права плоду (ненародженої дитини/ембріону) не треба, навпаки ми підтримуємо позицію В.М. Трубникова та Т.А. Павленко про необхідність забезпечити повноправну кримінально-правову охорону життя людського плоду і, відповідно, його права на життя на пізніх місяцях внутрішньоутробного розвитку, криміналізувавши як злочини проти життя незаконні пізні аборти та інше умертвіння плоду із сформованим головним мозком [6, с.122]. А почати потрібно з формування обов'язків людей по відношенню до ембріону, плоду, зміни їх моральних переконань. Вирішення проблеми полягає у закріпленні захисту ембріона та визнання за ним людської гідності. Для початку, забезпечити це можна шляхом доповнення статті 27 Конституції України формулюванням: «Держава гарантує повагу до людського життя з моменту зачаття». Таке конституційне положення буде першим кроком до закріплення гуманного та морально виправданого ставлення до людського ембріону в сучасному українському суспільстві.

Таким чином, викладене дає підстави для наступного висновку: початок життя людини і кримінально-правову охорону людського життя в чинному законодавстві України, на нашу думку, раціонально визначати з народження самої дитини, тобто з моменту фактичного відокремлення від організму матері та початку самостійного функціонування з подальшим поза утробним існуванням без посилення на періоди розвитку її організму, а лише спираючись на факт живонародження. Тому що, прив'язка до 22 тижнів вагітності не зовсім обґрунтована, адже дитина може народитися не тільки внаслідок фізіологічних пологів, а також і за допомогою кесаревого розтину, і передчасно.

Література:

1. Конституція України : за станом на 28 червня 1996 / Верховна Рада України. – оф. вид. – Х. : Парус-Друк, 2012. – 48 с.
2. Красиков А. Н. Уголовно-правовая охрана прав и свобод человека в России [Текст] : уч. пособие / А. Н. Красиков. - Саратов : Полиграфист, 1996. -211 с.

3. Про затвердження Інструкції з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості, Порядку реєстрації живо народжених і мертвонароджених: Наказ Міністерства Охорони здоров'я України №179 від 29 березня 2006 р.: Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 12 квітня 2006 р. за № 427/12301.
4. Абоймов В.В. Обеспечение и защита прав граждан в системе обязательного медицинского страхования [Текст] : пособие / В.В. Абоймов, А. В. Азаров, Н. Д. Тэгай, В.И. Турицын. -М.: Федеральный фонд ОМС, 2001. - 112с.
5. Трясоумов М.А. Уголовно-правовые и криминологические проблемы борьбы с детоубийством [Текст]: Дисс. ... канд. юрид. наук. / М. А. Трясоумов. - Екатеринбург, 1999. – 218с.
6. Трубников В. М. Концепція кримінально-правової охорони права людини на життя в Україні [Текст]: Монографія / В.М. Трубников, Т.А. Павленко – Х.: Харків юридичний, 2009. – 288 с.

СТАДІЯ ВІДДАННЯ ДО СУДУ ЗА КПК УСРР 1922 Р. ТА ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ У ПІДГОТОВЧІ ДІЇ СУДУ У КПК УСРР 1927 Р.

*Шминдрук Ольга Федорівна
аспірант кафедри правосуддя та кримінально-правових дисциплін
Інституту права ім. І. Малиновського Національного університету
«Острозька академія»*

Важливим етапом розвитку сучасної стадії підготовчого провадження в кримінальному процесі України є радянський період.

Дослідженню даної теми присвячені роботи таких відомих процесуалістів як: Т. А. Михайлової, І. Д. Перлова, Л. А. Гусєва, І. М. Гальперіна, М. С. Строговича та інших.

Першим законодавчим актом даного періоду став кримінально-процесуальний кодекс Української СРР, затверджений Всеукраїнським ЦВК 13 вересня 1922 року, який закріпив таку історичну форму сучасного підготовчого провадження як «віддання до суду».

Норми, що регламентували порядок віддання до суду містились у главах XIX та XX розділу II, присвяченому попередньому слідству та носили назву «Дії прокурора по закриттю справи та відданню до суду», «Дії суду по закриттю справи та відданню до суду».

Так, Кодекс передбачав дві різні процедури віддання до суду в залежності від категорії кримінальних справ. У кримінальних справах, у яких попереднє слідство не проводилось, віддання до суду здійснювалось

постановою прокурора, яка направлялась до суду. (ст. ст. 225-228 КПК). Суддя, отримавши справу з даною постановою призначав її до розгляду по суті. (ст. 238 КПК).

У справах же, в яких проведення попереднього слідства було обов'язковим, віддання до суду здійснювалось судом у розпорядчому судовому засіданні у складі одного судді та двох народних засідателів. Сторони в судове засідання не викликались.

Так, у відповідності до ст. 239 КПК, справи, які надійшли до суду від слідчого з постановою про закриття справи чи від прокурора з обвинувальним висновком передавались народним суддею на розгляд у розпорядче судове засідання. Предметом дослідження у розпорядчому засіданні були відповідно: постанова про закриття справи або обвинувальний висновок. Інші матеріали попереднього слідства судом не досліджувались.

Питаннями, що вирішувались судом у розпорядчому засіданні були:

- чи достатньо обґрунтованим є пред'явлене особі обвинувачення;
- чи правильно обвинувачення сформульоване;
- чи передбачене пред'явлене обвинувачення Кримінальним кодексом і якою саме статтею;
- чи підлягає зміні список осіб, які викликаються в судове засідання.(ст. 240 КПК)

За результатами розгляду обвинувального висновку у розпорядчому судовому засіданні суд приймав одне з таких рішень:

- про закриття справи;
- про направлення справи на додаткове розслідування;
- про затвердження обвинувального висновку та віддання обвинуваченого до суду. [1, с. 30].

Підставами для закриття справи та направлення справи на додаткове розслідування були відсутність в діянні особи складу злочину та недостатність обґрунтування пред'явленого особі обвинувачення.

Встановивши, що обвинувальний висновок відповідає вимогам ст. 240 КПК, суд виносив постанову про затвердження обвинувального висновку та віддання обвинуваченого до суду.

У разі незгоди з формулюванням обвинувачення, яке містилось в обвинувальному висновку, суд був зобов'язаний скласти новий, який замінював собою попередній (ст. 242 КПК).

Крім повноважень щодо перевірки судом обвинувального висновку, Кодекс також встановлював обов'язок суду здійснити ряд підготовчих дій. Зокрема, суд одночасно з вирішенням питання про віддання обвинуваченого до суду вирішував питання: про призначення захисника; про внесення змін до списку осіб, що підлягав виклику в судове засідання; про скасування, зміну чи обрання запобіжного заходу; про клопотання

сторін; про роз'єднання справ, невірні об'єднаних під час попереднього слідства.

Таким чином, встановлена КПК УСРР 1922 р. процедура віддання до суду являла собою заключний етап стадії попереднього слідства, значення якої полягало, - по-перше, в здійсненні судом перевірки обвинувального висновку на предмет дотримання вимог закону, по-друге, у вирішенні питання по суті обвинувачення і, за наявності для цього підстав, у закритті справи, по-третє, у здійсненні дій, необхідних для підготовки справи до судового розгляду.

15 вересня 1927 року вступив в дію новий Кримінально-процесуальний кодекс Української СРР, яким було дещо змінено попередню процедуру віддання обвинуваченого до суду.

Так, у справах, у яких проводилось дізнання, повноваження щодо віддання до суду були надані слідчому, який виносив відповідну постанову та направляв її до суду. Після отримання постанови слідчого справа призначалась судом до розгляду. (ст. 213, 233 КПК)

У справах, у яких проводилось попереднє слідство, віддання до суду здійснював прокурор, який після отримання від слідчого обвинувального висновку, у разі відповідності його закону, виносив постанову, якою надав обвинувальному висновку сили обвинувального акта та віддав обвинуваченого до суду. (ст. 223 КПК) [2, с. 48].

КПК 1927 року, на відміну від попереднього, не передбачав віддання до суду у розпорядчому судовому засіданні. Натомість у главі XX під назвою «Підготовчі до суду дії» відніс її до «Провадження в судах першої інстанції» (розділ III КПК). Така позиція законодавця була суттєвим кроком уперед, порівняно з попереднім Кодексом, оскільки відповідала процесуальному призначенню даної стадії, як проміжної між стадією попереднього розслідування та судового розгляду.

Так, Кодекс передбачав наступну процедуру. Після надходження справи з обвинувальним актом та постановою про віддання до суду вона призначалась на розгляд підготовчого засідання у складі народного судді та двох народних засідателів. Підставами для проведення підготовчого засідання були:

- істотна неповнота попереднього розслідування, яку неможливо виправити під час судового слідства;
- незгода з кваліфікацією злочину, інкримінованого обвинуваченому;
- незгода зі списком свідків або експертів, які підлягають виклику в судові засідання;
- відсутність достатніх підстав для віддання обвинуваченого до суду;

- незгода з запобіжним заходом, обраним прокурором, слідчим або з постановою прокурора про закриття справи.

За результатами розгляду справи суд приймав одне з таких рішень:

- про закриття справи;
- про направлення справи на додаткове розслідування;
- про зміну обвинувачення і внесення інших змін в обвинувальний висновок або обвинувальний акт;
- про зміну списку осіб, що підлягають виклику в судове засідання;
- про визнання обвинувального висновку або обвинувальний акта неправильно складеним та складення нового;
- про згоду з актом віддання до суду і призначення справи до розгляду;

- про повернення справи органу слідства для проведення додаткових слідчих дій у разі зміни кваліфікації злочину на більш тяжкий. (ст. 233-3)

На відміну від попереднього Кодексу, який предметом перевірки судом у розпорядчому засіданні визначав лише обвинувальний висновок, Кодекс 1927 р. встановлював, що предметом такої перевірки є кримінальна справа. Таким чином, суд під час підготовчого засідання за КПК 1927 р. здійснював контроль за законністю та повнотою проведення попереднього розслідування, а не лише проводив ревізію обвинувального висновку.

Разом з тим, цей Кодекс, як і попередній, залишив обов'язок суду вносити зміни в обвинувальний акт або обвинувальний висновок і складати, за необхідності, новий, що свідчить про зміну діяльності суду в даний історичний період на відверто обвинувальну.

Новелою КПК 1927 р. було й те, що в ньому вперше встановлювався граничний строк для призначення справи до розгляду у разі перебування особи під вартою. Так, згідно зі статтею 234 КПК він становив один місяць з моменту віддання до суду, який у крайніх випадках міг бути продовжений народним суддею на строк не більше одного місяця.

Ще одна новела стосувалась складу учасників підготовчого засідання. У відповідності зі ст. 233-2 КПК про підготовче судове засідання обов'язково повідомлялися не лише прокурор, а й за ініціативою суду, в судове засідання міг бути викликаний і обвинувачений.

Порівняно з попереднім, КПК 1927 р. розширив перелік підготовчих дій суду, зокрема, за рахунок дій, спрямованих на застосування заходів забезпечення цивільного позову, пов'язаних з визначенням дати, місця проведення судового розгляду, складу народних засідателів.

Наостанок, новелою КПК 1927 р. було те, що суддя, вирішуючи клопотання сторін про виклик свідків, призначення експертизи або витребування інших доказів, не мав права відмовляти в їх задоволенні.

Але, обидва Кримінально-процесуальні кодекси не містили прав сторін на оскарження рішень суду, що приймалися під час розпорядчого та підготовчого судового засідання, а КПК 1927 р. передбачав можливість внесення протесту прокурора.

Так історично зародилась і зазнала перших змін проміжна стадія кримінального судочинства України, яка розташована між попереднім (досудовим) розслідуванням і судовим розглядом, яка в подальшому ще не раз істотно реформувалась аж до сучасного підготовчого провадження, передбаченого КПК України 2012 року.

Література:

1. Уголовно-процессуальный кодекс У.С.С.Р, утверждённый В.У.Ц.И.К. 13 сентября 1922 г. – Издание Наркомюста У.С.С.Р. – Харьков, 1922. – 60 с.
2. Уголовно-процессуальный кодекс Украинской ССР, введен в действие с 15 сентября 1927 р. – Государственное издательство Юридической литературы. – М., 1955. – 70 с.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРИСЯЖНИХ В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Щерба Вікторія Миколаївна

*здобувач кафедри кримінального процесу Національної академії
внутрішніх справ*

Реалізація конституційної ідеї, сутністю якої є перетворення України в демократичну, соціальну, правову державу, вимагає проведення судово-правової реформи для створення ефективного законодавства у сфері захисту прав і свобод людини. Одним із головних етапів судово-правової реформи є створення в Україні інституту присяжних, який наблизить суд до суспільства й у певній мірі дозволить подолати негативний стереотип до правосуддя. Введення цього інституту в нашу державну і правову систему вимагає зваженого підходу, врахування як історичного досвіду, так і сучасної практики його діяльності в зарубіжних країнах.

Свій внесок у розробку концепції суду присяжних зробили О. М. Бобрищев-Пушкін, Л. Є. Владимиров, С. І. Вікторський, В. Ф. Дейтрих, М. О. Лозина-Лозинський, С. П. Мокринський, М. І. Муравйов, М. М. Розін, Л. Я. Таубер, С. М. Тригубов,

І. Я. Фойницький та ін. Чимало з їх наукових розробок є актуальними й донині, однак, слід констатувати, що на сьогодні більшість теоретичних висновків потребують ґрунтовного переосмислення з огляду на нові реалії. Плідні результати в теорію і практику організації і функціонування суду присяжних у сучасних умовах внесли дослідження Л. Б. Алексєєвої, Т. В. Апарової, С. В. Боботова, В. П. Божьєва, О. Д. Бойкова, В. Д. Бринцева, М. М. Видри, Ю. М. Грошевого, С. І. Добровольської, Л. М. Карнозової, В. П. Кашепова, В. М. Лебедева, П. А. Лупинської, В. Т. Малярєнка, І. Є. Марочкіна, В. В. Мельника, В. С. Стефанюка, М. С. Строговича, Г. А. Філімонова, Н. М. Чепурної, В. І. Шишкіна та ін.

Проте, сьогодні в Україні має місце недостатня теоретична розробленість дослідження проблем організації та діяльності суду присяжних, що негативно впливає на розвиток законодавчої бази в цій сфері, а отже, й на захист прав і основних свобод людини. Тому дослідження правової природи, процедур організації і діяльності судів за участю представників народу є дуже актуальними.

Конституційна гарантія на суд присяжних поєднує елементи характерні як для континентальної системи права, так і для системи загального (звичаєвого) права. Це може бути наслідком міжфракційного компромісу. Така двозначність також може свідчити про невизначеність щодо остаточної ролі суду присяжних у правовій системі України.

Наприклад, стаття 124 Конституції України (далі – Конституція) вказує, що «народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних» [1], не даючи визначення цим термінам. Подібно, стаття 127 передбачає, що «правосуддя здійснюють професійні судді та, у визначених законом випадках, народні засідателі і присяжні» [1]. Ані термін «народні засідателі», ні «присяжні» не роз'яснено статтею 127, і незрозуміло, чи Конституція передбачає існування «народних засідателів» і «присяжних» окремо, чи як взаємозамінювані суб'єкти. Конституція відокремлює присяжних від суддів, отже, автори, очевидно, бачили роль присяжних такою, якою вона є у Сполучених Штатах Америки, де завдання присяжних полягає у встановленні фактів у справі та визначенні вини підсудного, не роблячи при цьому жодних інших правових висновків. З іншого боку, називаючи в цій статті суддів «професійними суддями», розробники, очевидно, мали на увазі, що присяжні діють як непрофесійні судді, як це є у системі континентального права. Наступне свідчення саме такого значення терміна «суд присяжних» міститься в статті 129 Конституції, якою встановлено що «судочинство провадиться суддею одноособово, колегією суддів чи судом присяжних» [1].

Таким чином, спосіб формулювання цього положення видається таким, що дозволяє судочинству здійснюватись безпосередньо «судом присяжних» без головування судді. У цьому випадку мало ймовірно, що розробники мали намір визначити, що суд присяжних складається лише з непрофесійних суддів, які здійснюють судочинство. Це положення мало б сенс лише у тому випадку, якби розробники визначили термін «суд присяжних» як такий суд, що містить принаймні одного професійного суддю серед декількох присяжних. Більше того, варто зазначити, що стаття 129 Конституції не передбачає участі народних засідателів.

Якщо ж говорити про оцінювання спроможності суду присяжних виносити об'єктивні рішення в суді по справам, то слід пам'ятати, що у процесі групової дискусії «зародженню» правильного внутрішнього переконання з питань про винність особи сприяє багато чинників, найважливішими з яких є :

- віковий склад колегії присяжних;
- різнорідний особовий склад колегії присяжних;
- її кількісний склад;
- особистісні особливості присяжних, їх визначальна здатність швидко й ефективно психологічно включитися в діяльність присяжного [2, с. 27].

Окрім цього, суд присяжних продовжують критикувати з різних позицій, згідно з якими «народ не готовий до того, щоб справедливо вирішувати питання про винність чи невинність людини, оскільки в суспільства немає правових традицій; немає загальних моральних засад, занадто сильна соціально-економічна диференціація в суспільстві». Це досить обґрунтована, але не безспірна критика суду присяжних. В основі цієї критики лежить характеристика журі присяжних в сенсі того, що їм притаманні і людська свобода, і обмежуюча її правова форма.

Критики суду присяжних також вважають, що присяжні, вирішуючи питання про винність підсудного в конкретному злочині без достатнього уявлення про такі юридичні поняття, як «злочин», «вина», «співучасть», свідомо приречені на судові помилки і вердикти, які суперечать закону. Дійсно, існуюча в кримінальному законі юридична конструкція форми вини може призвести до помилки, коли присяжні визнають особу винною в учиненні злочину при вчиненні нею лише об'єктивної сторони злочину, хоча із суб'єктивної сторони в її діях присутній юридичний казус. Функція ж професійного судді стає новою і визначальною у процесі з присяжними. У загальному вигляді перед суддею постає завдання у кожній конкретній справі створити зі звичайних людей діючу «машину правосуддя» *ad hoc* (для даного випадку), здатну прийняти рішення, вирішивши конкретну справу. Серйозність ролі головуєчого в суді присяжних підкреслює методологічний підхід А. М. Бобрищева-Пушкіна,

який розглядав рішення присяжних про винність як «думки про правове питання», а правосвідомість присяжних – як механізм породження права, у певному сенсі відтворюючий природничо-історичний механізм виникнення правових норм (не тотожних закону) [3, с. 34-44].

У цьому відношенні професіоналізм судді, який працює в суді присяжних, не порівнюваний за своєю складністю з традиційним професіоналізмом. У суді присяжних головуючий не просто керує процесом, він ніби «надягає» на себе правову форму і демонструє її в дії, оскільки не тільки кожне його юридично значуще рішення, а й форма поведінки, способи спілкування з учасниками процесу, а також власне процесуальна діяльність знаходяться під пильною увагою присяжних, які зіставляють усе це з власним сприйняттям процесу.

Отже, на мій погляд, річ зовсім не в тому, що «народ не готовий», а в тому, що професійне співтовариство юристів чинить опір змінам у власній діяльності. Це опір цілком природний і зрозумілий. Спосіб діяльності в інквізиційному процесі не перетікає плавно в новий професіоналізм у процесі змагальному, і замість того, щоб робити основний акцент на підготовці і перепідготовці юристів до праці в нових умовах, проблема вуалюється розмовами про неготовність населення. Таким чином, український суд присяжних необхідно розглядати не тільки як елемент судової системи, а й як інструмент судової реформи. Призначення українського суду присяжних у рамках судової реформи – служити засобом розвитку змагального правосуддя і нової правосвідомості в кримінальному судочинстві. Суд присяжних – правова школа не тільки для населення, а й насамперед для професійних юристів. Хочеться сподіватися, що правосуддя України, як і правосуддя інших країн континентальної Європи, які зберегли або відродили класичну форму суду присяжних, усуне такі недоліки кримінально-процесуальної діяльності професійних суддів, а саме :

- 1) професійну деформацію суддів при сприйнятті обставин справи;
- 2) ігнорування процедури розгляду кримінальної справи, осмисленість дотримання якої за наявності непрофесійних суддів стає не просто формальною вимогою, а нагальною потребою;
- 3) недоліки в дослідженні доказів, ігноровані через відсутність спеціальної процедури виключення недопустимих доказів;
- 4) недоліки професійного внутрішнього переконання, що формується з обвинувальним ухилом;
- 5) скорегує суддівську позицію, залежну від кримінальної політики держави;
- 6) підвищить особистісну відповідальність професійних суддів за прийняті в судовому розгляді рішення [4, с. 34].

Врешті-решт можна по-різному ставитися до запровадження суду присяжних в Україні, порівнювати його з судом присяжних в країнах з англосаксонською системою права або вважати лише підміною понять. Очевидно, що примирить опонентів лише час, коли цей інститут запрацює, і будуть помітними всі його недоліки і переваги.

Література:

1. Конституція України. – С. : ТОВ «ВВП Нотіс», 2012. – 48 с.
2. Мельник В. В. Коллегия присяжных заседателей как субъект коллективного решения вопросов о виновности (социально-психологические аспекты) / В. В. Мельник // Государство и право. – 2000. – № 1. – С. 26-34.
3. Бобрищев-Пушкин А. М. Эмпирические законы деятельности русского суда присяжных / А. М. Бобрищев-Пушкин. – М. : Право, 1896. – 675 с.
4. Карнозова Л. М. О суде присяжных (психологические аспекты реформирования) / Л. М. Карнозова // Становление судебной власти в обновляющейся России. – М. : ИГП РАН, 2007. – С. 30-49.

ПОРЯДОК НАРАДИ І ГОЛОСУВАННЯ В СУДІ ПРИСЯЖНИХ

Щерба Вікторія Миколаївна

*здобувач кафедри кримінального процесу Національної академії
внутрішніх справ*

У ч. 4 ст. 124 Конституції України проголошено, що народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних. Реалізувати це право громадяни змогли після того, як з 20 листопада 2012 року набрав чинності новий Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК). Вже є перший приклад здійснення в Україні судочинства судом присяжних. 30 квітня 2013 року в Личаківському районному суді міста Львова суд присяжних розпочав розгляд кримінального провадження стосовно громадянина Марокко Б., якого звинувачують у вбивстві лікаря-травматолога Ф. [1, с. 4].

У ч. 3 ст. 31 КПК встановлено, що кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється за клопотанням обвинуваченого судом присяжних у складі двох професійних суддів та трьох присяжних. Кримінальне провадження стосовно кількох обвинувачених розглядається судом присяжних щодо всіх обвинувачених, якщо хоча б один із них заявив клопотання про такий розгляд.

Здійснення кримінального провадженні в суді присяжних регулюється параграфом 2 глави 30 КПК. У ньому йдеться про: порядок

провадження в суді присяжних (ст. 383); роз'яснення права на суд присяжних (ст. 384); виклик присяжних (ст. 385); права і обов'язки присяжного (ст. 386); відбір присяжних у суді (ст. 387); приведення присяжних до присяги (ст. 388); недопустимість незаконного впливу на присяжного (ст. 389); усунення присяжного (ст. 390); порядок наради і голосування в суді присяжних (ст. 391). Зупинимось лише на дослідженні порядку обговорення професійними суддями та присяжними питань, пов'язаних з судовим розглядом.

У ч. 3 ст. 383 КПК передбачено, що усі питання, пов'язані з судовим розглядом, судді і присяжні вирішують спільно. Із цього правила є один виняток. Згідно з ч. 3 ст. 331 КПК, головуючий вирішує питання щодо доцільності продовження тримання обвинуваченого під вартою до спливу двомісячного строку з дня надходження до суду обвинувального акта.

Зі змісту ч. 3 ст. 383 КПК випливає, що при ухваленні вироку судді та присяжні мають спільно вирішувати питання, зазначені у ч. 1 ст. 368 цього Кодексу, а саме: 1) чи мало місце діяння, у вчиненні якого обвинувачується особа; 2) чи містить це діяння склад кримінального правопорушення і якою статтею закону України про кримінальну відповідальність він передбачений; 3) чи винен обвинувачений у вчиненні цього кримінального правопорушення; 4) чи підлягає обвинувачений покаранню за вчинене ним кримінальне правопорушення; 5) чи є обставини, що обтяжують або пом'якшують покарання обвинуваченого, і які саме; 6) яка міра покарання має бути призначена обвинуваченому і чи повинен він її відбувати; 7) чи підлягає задоволенню пред'явлений цивільний позов і, якщо так, на чию користь, в якому розмірі та в якому порядку; 8) чи вчинив обвинувачений кримінальне правопорушення у стані обмеженої осудності; 9) чи є підстави для застосування до обвинуваченого, який вчинив кримінальне правопорушення у стані обмеженої осудності, примусового заходу медичного характеру, передбаченого ч. 2 ст. 94 Кримінального кодексу України; 10) чи слід у випадках, передбачених ст. 96 Кримінального кодексу України, застосувати до обвинуваченого примусове лікування; 11) що належить вчинити з майном, на яке накладено арешт, речовими доказами і документами; 12) на кого мають бути покладені процесуальні витрати і в якому розмірі; 13) як вчинити із засобами забезпечення кримінального провадження.

Якщо особа обвинувачується у вчиненні декількох злочинів, то відповідно до ч.ч. 2, 3 ст. 368 КПК суд присяжних має вирішити питання, зазначені у п.п. 1-8 ч. 1 цієї статті, окремо за кожним злочином. Якщо обвинувачуються декілька осіб, вирішуються питання, вказані у даній статті, окремо щодо кожного з обвинувачених.

Після закінчення судового розгляду суд присяжних виходить до нарадчої кімнати для проведення наради і голосування, про що головуючий оголошує присутнім у залі судового засідання. Порядок наради і голосування в суді присяжних визначає ст. 391 КПК.

У ч. 1 даної статті встановлено, що нарадою суду присяжних керує головуючий, який послідовно ставить на обговорення питання, передбачені ст. 368 КПК, проводить відкрите голосування і веде підрахунок голосів.

Питання на обговорення ставляться послідовно, у тому ж порядку, який передбачений ст. 368 КПК, а також у такій формі, щоб на нього можна було дати тільки позитивну або негативну відповідь. Якщо якесь питання є незрозумілим присяжному, головуючий повинен його роз'яснити [2, с. 716].

Усі питання вирішуються простою більшістю голосів. Головуючий голосує останнім (ч. 2 ст. 391 КПК). Це положення закону спрямовано на забезпечення свободи волевиявлення кожним суддею і виключення будь-якого впливу головуючого на інших суддів, що входять до суду присяжних [3, с. 815].

Частина 3 ст. 391 КПК вимагає, що ніхто із складу суду присяжних не має права утримуватися від голосування, крім випадку, коли вирішується питання про міру покарання, а суддя чи присяжний голосував за виправдання обвинуваченого. У цьому разі голос того, хто утримався, додається до голосів, поданих за рішення, яке є найсприятливішим для обвинуваченого. При виникненні розбіжностей про те, яке рішення для обвинуваченого є більш сприятливим, питання вирішується шляхом голосування.

Відповідно до ч. 4 ст. 391 КПК кожен із складу суду присяжних має право викласти письмово окрему думку, яка не оголошується в судовому засіданні, а приєднується до матеріалів провадження і є відкритою для ознайомлення.

Окрему думку можуть висловити як професійні судді, так і присяжні. Якщо таку думку викладає присяжний, то потрібно враховувати, що він не володіє правовими знаннями, а тому може розголосити питання, які порушуватимуть таємницю нарадчої кімнати. Тому слід погодитися з висловленою у юридичній літературі думкою, що головуючий зобов'язаний ознайомитися з окремою думкою присяжного у цій кімнаті і звернути його увагу на необхідність виправлення тих положень, які розголошують її таємницю [4, с. 183].

При проведенні голосування можлива ситуація, коли за рішення суду проголосували три присяжних, а професійні судді залишилися в меншості. Як потрібно діяти при цьому, визначає ч. 5 ст. 391 КПК. У випадку, коли серед більшості складу суду, яка ухвалила рішення, відсутні

професійні судді, головуючий зобов'язаний надати допомогу присяжним у складенні судового рішення.

Виникає запитання, як оцінювати положення ч. 3 ст. 383, ст. 391 КПК. Вважаємо, що спільне вирішення питань, пов'язаних з судовим розглядом, двома професійними суддями та трьома присяжними – це не суд присяжних. Під час дії КПК 1960 року такі питання вирішували судді та народні засідателі.

У кримінально-процесуальному законодавстві інших країн по іншому регламентований порядок наради і голосування в суді присяжних. Так, наприклад, відповідно до ч. 1 ст. 339, ст.ст. 341, 342 КПК Російської Федерації присяжні засідателі самостійно у нарадчій кімнаті дають відповідь на три основних запитання: 1) чи доведено, що діяння мало місце; 2) чи доведено, що це діяння вчинив підсудний; 3) чи винен підсудний у вчиненні даного діяння. У ч. 2 ст. 343 КПК встановлено, що обвинувальний вердикт вважається прийнятим, якщо за стверджуючи відповіді на кожне з трьох запитань, вказаних у ч. 1 ст. 339 цього Кодексу, проголосувало більшість присяжних засідателів [5].

На наш погляд, у параграфі 2 глави 30 чинного КПК необхідно так визначити порядок провадження в суді присяжних, щоб присяжні самостійно, без професійних суддів, вирішували питання, зазначені у п.п. 1-3 ч. 1 ст. 368 цього Кодексу, а саме: 1) чи мало місце діяння, у вчиненні якого обвинувачується особа; 2) чи містить це діяння склад кримінального правопорушення і якою статтею закону України про кримінальну відповідальність він передбачений; 3) чи винен обвинувачений у вчиненні цього кримінального правопорушення.

Література:

1. Серов И. В суде присяжных бояться эмоций / И. Серов // Сегодня. – 3 мая 2013. – С. 4.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / відп. ред.: С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко. – Х.: Одісей, 2013. – 1104 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. проф. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – К.: Юстініан, 2012. – 1224 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 2 / Є. М. Блажівський, Ю. М. Грошевой, Ю. М. Дьомін та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. – Х.: Право, 2012. – 664 с.
5. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации. – М.: Проспект, КНОРУС, 2009. – 224 с.

**СТРОК ЗВЕРНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ:
ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ**

Аврамишин Степан Володимирович
здобувач кафедри правосуддя та кримінально-правових дисциплін
Інституту права ім. І. Малиновського

Практика реалізації окремих норм в процесі відправлення судочинства адміністративними судами вказує на наявність проблемних питань, необхідність вирішення яких вимагає наукового обґрунтування.

Одним із об'єктів прискіпливої уваги науковців і практиків є інститут строку звернення до адміністративного суду (далі – строк звернення) закріплений в статті 99 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України).

Тема процесуальних строків доволі широко висвітлена в рамках інших процесуальних наукових дисциплін (кримінального, господарського та цивільного процесів).

Однак, з огляду на загальноприйняті і визнані наукові розробки щодо процесуальних строків, у поглядах практикуючих юристів та в наукових колах все більше розбіжностей спостерігається щодо місця і значення строку звернення в системі норм Кодексу адміністративного судочинства України (який за своїм прямим призначенням є процесуальним законом), а також практики його застосування адміністративними судами.

Наукова обґрунтованість закріплення матеріально-правової норми у процесуальному законі викликає сумніви, а практика застосування – серйозні занепокоєння, про що йтиметься нижче.

Відповідно до ч. 1 ст. 99 КАС України, адміністративний позов може бути подано в межах строку звернення до адміністративного суду, встановленого цим Кодексом або іншими законами.

Зміст ст. 99 КАС України аналогічний ст. 256 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), згідно якої позовна давність – це строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу.

Формулювання зазначених статей вказує на форму захисту порушених прав (позов) і тривалість захисту права у часі (давність), а також те, що за змістом обидва інститути є матеріально-правовими, з тією різницею, що строк звернення закріплений у процесуальному законі.

Окрім часових меж та вказівки на форму здійснення захисту, конструкція ст. 99 КАС України побудована таким чином, що прямо впливає на обсяг охоронюваних прав та обов'язків учасників спірних правовідносин¹.

Сплив строків позовної давності у цивільних правовідносинах, про застосування якої заявлено стороною спору, є підставою відмови у позові (ч. 4 ст. 267 ЦК України).

Аналогічно, адміністративний позов, поданий після закінчення строків установлених законом, залишається без розгляду, якщо суд за заявою особи, яка його подала, не знайде підстав для поновлення строку, про що постановляється ухвала (ст. 100 КАС України).

Разом з тим, у питанні застосування строків звернення суди адміністративної юстиції наділені надзвичайно дискреційними повноваженнями.

В цьому ключі неможливо обійти увагою постанову Вищого адміністративного суду України (далі – ВАСУ) в адміністративній справі № П/800/99/13, за яким статусу народних депутатів були позбавлені Павло Балога і Олександр Домбровський, яка є яскравим прикладом вільного розсуду в питанні застосування строку звернення до суду.

Попри те, що строк звернення із адміністративним позовом з приводу спорів, які виникають під час виборчого процесу встановлений ст. ст. 172, 179 КАС, ВАСУ застосував ст. 99 КАС, мотивуючи це закінченням виборчого процесу і необхідністю захисту права на чесні вибори².

Така практика застосування адмінсудами ст. 99 і 100 КАС не витримує жодної конструктивної критики, є неприпустимою і навіть небезпечною.

За наявності спеціальних норм права, якими врегульовані строки звернення до адмінсуду (строки позовної давності), єдиним правильним підходом у вирішенні розглядуваної проблеми судами адміністративної юрисдикції на практиці є застосування саме спеціальних норм.

Окрім цього, проблемою є й те, що строки звернення до суду, не уніфіковані. Відповідно, це дозволяє зробити висновок, що законодавець визначив, які права є пріоритетними, а які ні.

Такі підходи до правової регламентації є неприпустимими у правовій державі, оскільки вони нівелюють загальнотеоретичне поняття «цінність права» та підривають авторитет держави.

¹ Показовою в даному випадку є практика у так званих «соціальних спорах» (справи про перерахунок пенсій, виплату передбачених законом надбавок і компенсацій) де суди, застосовуючи строк позовної давності (строк звернення), обмежували розмір грошових сум, які мали бути компенсовані у випадку визнання дій уповноважених суб'єктів протиправними.

² Нажаль, система судів адміністративної юстиції не продемонструвала подібної послідовності практики застосування позовної давності при розгляді і вирішенні «соціальних спорів».

Більше того, згідно ч. 2 ст. 19 Конституції України, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Відтак, відновлення справедливості (усунення помилок або свідомих дій суб'єкта владних повноважень) повинна мати абсолютний характер.

Проте, дотримання вимог даної норми, як і інших норм Основного Закону, а також виконання законів органами державної влади (особливо у сфері пенсійного забезпечення), є свідченням правового свавілля у сфері державного управління.

Разом з тим, у правильності такого стану речей нас намагаються переконати за допомогою судової гілки влади.

Це є яскравим свідченням втягування владою судів адміністративної юстиції у вирішення її фінансових проблем, породжених політичним популізмом.

При цьому саме вирішення цих проблем відбувається за рахунок громадян.

Підбиваючи підсумки, хочемо висловити сподівання що виявлені у даному дослідженні проблеми носять тимчасовий характер. Підвищена увага науковців до досліджуваного інституту дасть змогу найближчим часом вирішити питання про функціонування строку звернення до адміністративного суду в системі матеріально-правових норм, дозволить оптимізувати та уніфікувати строки звернення в залежності від категорії публічно-правового спору для забезпечення реалізації принципу верховенства права та права на судовий захист учасників правовідносин, які виникають у сфері адміністративного судового права.

Вважаємо також, що спроби науково обґрунтувати приналежність матеріально-правового інституту строку звернення до адміністративного суду як процесуального є невиннованими, являються грубим відступом від загальнотеоретичних наукових розробок та засад функціонування процесуальних галузей права.

Література:

1. Конституція України. – С.: ТОВ «ВВП Нотіс», 2011 – 48 с.;
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35-36. – Ст. 446.;
3. Цивільний кодекс України: станом на 10 березня 2012 року / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/>;

4. Строк звернення до суду в адміністративному судочинстві / М. І. Смокович // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2011. – № 2(4): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n2/11smivas.pdf>;
5. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): Підручник. – Харків: Еспада, 2006. – 776 с.;
6. Лукьянова Е.Г. Теория процессуального права. – М.: Издательство НОРМА, 2003. – 234 с.;
7. Кравчук В. М. Науково-практичний коментар до Кодексу адміністративного судочинства України. – Х.: Фактор, 2011. – 800 с.;
8. Постанова Вищого адміністративного суду України від 08.02.2013 року в адміністративній справі № П/800/99/13 / Єдиний державний реєстр судових рішень України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/29333049>.

АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ ЯК ІНСТИТУТ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА: ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

Колесник Михайло Юрійович
студент юридичного факультету Запорізького національного
університету

У контексті сучасних процесів інтенсивного оновлення чинного адміністративно-процедурного законодавства, реалізації непоодиноких спроб юристів-вчених, нормотворців, юристів-практиків, спрямованих на систематизацію адміністративно-процедурного законодавства, істотного значення набуває питання визначення базового термінологічного ряду, виокремлення суттєвих ознак адміністративних процедур як новітнього інституту адміністративного права України. Останній є відносно новітнім інститутом, вживання самого терміну «адміністративні процедури» не є типовим для адміністративно-правових наукових, навчальних, а тим більше нормативних джерел до початку ХХІ століття. В той же час новітні наукові, навальні та нормативні адміністративно-правові джерела суттєво відрізняються запозиченням відповідної термінології, поглибленим акцентом уваги вчених-юристів, нормотворців щодо дослідження феномену адміністративних процедур, співвідношення останніх із суміжними правовими поняттями, серед яких: адміністративний процес, адміністративне провадження, адміністративні послуги. Задля формування

новітнього досконалого кодифікованого (а передбачається розробка та прийняття саме такого акту систематизації адміністративно-процедурного законодавства України) адміністративно-процедурного акту, проект якого вже протягом останніх 10 років у різних зовнішніх формах прояву та із різним змістовним наповненням обговорюється фаховою правничою спільнотою доцільним вбачається з'ясування сутності, призначення та змісту адміністративних процедур, їх можливого класифікаційного розподілу із тим, щоб використати відповідні теоретичні напрацювання як підґрунтя для галузевого нормотворення. У переважній більшості наявних джерел адміністративна процедура розглядається як встановлений законодавством (в даному випадку адміністративним) порядок вирішення суб'єктами публічної адміністрації індивідуальних адміністративних справ. Адміністративна процедура характеризується: публічністю, індивідуальністю, правовою детальною регламентацією, специфікою суб'єктного складу, цілеспрямованістю. Беручи до уваги багатоманіття адміністративних процедур, в адміністративно-правовій науці пропонуються різні варіанти їх класифікації. Так, наприклад, за спірністю адміністративної процедури виділяють непозовні адміністративні процедури, тобто порядок вирішення адміністративних справ, які не передбачають «юрисдикційного» розгляду спору, а також спірні (позовні) адміністративні процедури як антипод першим. Останній різновид адміністративних процедур прийнято розглядати в якості адміністративного оскарження. Узагальнений аналіз наявних джерел дозволяє виокремити наступні види розподілу адміністративних процедур на види: а) за формами діяльності суб'єктів публічної адміністрації – процедури прийняття нормативних актів адміністрації, процедури прийняття індивідуальних адміністративних актів, процедури укладення адміністративних договорів, процедури вчинення організаційних дій адміністрації, процедури вчинення технічних дій адміністрації; б) за спрямованістю та суб'єктами адміністративної процедури – внутрішньоадміністративні, тобто процедури взаємовідносин в межах системи органів адміністрації, зовнішні, тобто процедури взаємовідносин між органами публічної адміністрації та приватними особами; в) залежно від суб'єкта, з ініціативи якого розпочинається зовнішня процедура, – заявні (що розпочинаються з ініціативи (за заявою) приватної особи до уповноваженого органу публічної адміністрації) та втручальні (що розпочинаються з ініціативи органу публічної адміністрації). Саме такі доктринальні положення варто покласти в основу підготовки кодифікованого адміністративно-процедурного акту, а також враховувати у подальших наукових дослідженнях.

ЗАКОНОДАВЧЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ У СФЕРІ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Літвінова Оксана Володимирівна

кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник, Харківський національний університет внутрішніх справ

Сучасний стан розвитку страхування дозволяє розглядати його принаймні у двох аспектах – як вид економічної (господарської) діяльності та як вид послуг, що надаються споживачам. У порівняння з іншими видами економічної діяльності, страхова діяльність, як різновид діяльності у сфері фінансів, підлягає підвищеному впливу та контролю з боку держави.

У відповідності до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» діяльність з надання професійних послуг у сфері страхування віднесена до ринку фінансових послуг. Слід відзначити, що страховій діяльності, як різновиду діяльності на ринку фінансових послуг, властивий підвищений рівень державного впливу. Вплив держави на ринок фінансових послуг проявляється у визначенні умов та порядку надання фінансових послуг, встановленні вимог, яким повинні відповідати учасники відносин на ринку фінансових послуг, та у визначенні форм та методів контролю за дотриманням законодавства при наданні фінансових послуг.

Підвищений у порівнянні з деякими іншими галузями діяльності вплив держави на відносини у сфері фінансових послуг (в тому числі і у сфері страхової діяльності) пояснюється необхідністю проведення єдиної та ефективної державної політики у сфері фінансових послуг, необхідністю захисту інтересів споживачів фінансових послуг, створенням сприятливих умов для розвитку та функціонування ринків фінансових послуг; дотриманням учасниками ринків фінансових послуг вимог законодавства; запобіганням монополізації та необхідністю створення умов розвитку добросовісної конкуренції на ринках фінансових послуг; необхідністю контролю за прозорістю та відкритістю ринків фінансових послуг [1] та багатьма іншими чинниками.

Призначення контролю полягає в тому, що він допомагає виявити неправомірні дії та протистояти можливим відхиленням від виробленого курсу чи прийнятого рішення. Контроль «покликаний виявляти відхилення, можливі порушення, давати аналіз ситуації, що виникає, та запобігати небажаним наслідкам» [2, с. 23].

Згідно Великого тлумачного словника української мови контроль тлумачиться як перевірка відповідності контрольованого об'єкта встановленим вимогам та розглядається як складова частина управління

економічними об'єктами та процесами з метою перевірки відповідності спостережуваного стану об'єкта бажаному та необхідному положенню, передбаченому нормативними актами та програмами, договорами планами тощо [3, с. 569].

У 2007 році в українському законодавстві з'явилося нормативне визначення поняття державного контролю стосовно господарської діяльності. Так, у відповідності до ст. 1 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 № 877-V державний нагляд (контроль) - діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування (далі - органи державного нагляду (контролю)) в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, прийнятного рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища [4].

У нормативному визначенні поняття контролю ототожнено із наглядом, що не в повній мірі відповідає позиціям науковців з цього приводу. Існують різні точки зору щодо співвідношення цих категорій, серед яких поширеною є позиція, що різниця між наглядом у контролем полягає, перш за все, у неможливості суб'єкта нагляду здійснювати оперативне втручання у професійну діяльність піднаглядового об'єкта [5, с. 246].

Ми цілком згодні з авторами, які зазначають, що контроль та нагляд – це взаємопов'язані поняття, при цьому нагляд у широкому його розумінні розглядається як окрема форма чи метод контролю, його стадія, оскільки суб'єкт його здійснення не втручається у професійну діяльність того органу, за яким він наглядає [6, с. 80-81].

Якщо звернутись до положень нормативних актів, які регулюють питання контролю та нагляду за страховою діяльністю, можна відмітити, що законодавець взагалі не використовує термін «державний контроль» у сфері страхової діяльності, замінюючи його терміном «державний нагляд», «державне регулювання».

Спеціальними нормативними актами, які визначають порядок провадження страхової діяльності, порядок та умови надання страхових послуг та порядок забезпечення відповідності страхової діяльності визначеним законом умовам, правилам та укладеним договорам (фактично – порядок здійснення державного контролю) є Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та Закон України «Про страхування». Аналіз змісту наведених документів в частині

здійснення державного регулювання та державного нагляду у сфері страхової діяльності, дає нам підстави стверджувати, що наведені документи фактично визначають, порядок, умови та форми здійснення державного контролю за діяльністю страховиків.

Так, в Законі України «Про страхування», міститься ст. 35 «Державний нагляд за страховою діяльністю». У відповідності до наведеної статті метою державного нагляду за страховою діяльністю є дотримання вимог законодавства України про страхування, ефективного розвитку страхових послуг, запобігання неплатоспроможності страховиків та захисту інтересів страхувальників.

Суб'єктом здійснення державного нагляду на ринку страхових послуг визначено Уповноважений орган та його органи на місцях, на виконання функцій якого на сьогоднішній день уповноважена Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

Наведені у ст. 36 та ст. 37 Закону України «Про страхування» функції та права Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, дозволяють дійти висновку, що Комісія здійснює від імені держави саме державний контроль у сфері страхової діяльності. Повноваження Національної комісії за своєю природою та призначенням можуть бути віднесені саме до контрольних повноважень. Серед них зокрема такі, як видача ліцензій страховикам на здійснення страхової діяльності та проведення перевірок їх відповідності виданій ліцензії; проведення перевірок щодо правильності застосування страховиками (перестраховиками) та страховими посередниками законодавства про страхову діяльність і достовірності їх звітності; розроблення нормативних та методичних документів з питань страхової діяльності, встановлення правил формування, обліку і розміщення страхових резервів та показників звітності; прийняття у межах своєї компетенції нормативно-правових актів з питань страхової і посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні; здійснення контролю за платоспроможністю страховиків відповідно до взятих ними страхових зобов'язань перед страхувальниками; одержання в установленому порядку від страховиків звітності про страхову діяльність, інформації про їх фінансове становище; проведення перевірки правильності застосування страховиками законодавства України про страхову діяльність і достовірності їх звітності за показниками, що характеризують виконання договорів страхування; видача приписів страховикам про усунення виявлених порушень вимог законодавства про страхову діяльність, а у разі їх невиконання зупинення чи обмеження дії ліцензії таких страховиків до усунення виявлених порушень або прийняття рішення про відкликання ліцензій та виключення з державного реєстру страховиків (перестраховиків); проведення тематичних перевірок діяльності страховика у випадках необхідності перевірки фактів, викладених у скаргах, заявах, зверненнях

страхувальників, достовірності показників звітності, виконання вимог раніше наданих приписів, перевірки достовірності і правильності укладених договорів страхування та перестрахування та у разі надходження інформації від страхувальників про порушення; здійснення контролю за достовірністю та повнотою інформації, що надається учасниками страхового ринку та інші. Реалізуючи наведені права, Національна комісія, з одного боку здійснює формування та реалізацію державної політики у сфері страхової діяльності, а з виявляє відповідність діяльності страховиків встановленим законом вимогам та правилам. У випадку виявлення невідповідності страхової діяльності правилам її здійснення, умовам надання страхових послуг, Національна комісія вчиняє вплив на порушника шляхом видання обов'язкових до виконання приписів, призупинення чи відкликання ліцензії [7].

Як бачимо, повноваження державних органів, які законодавець вклав у зміст державного регулювання діяльності на ринку страхових послуг та державного нагляду при здійсненні страхової діяльності, за своєю сутністю та призначенням відносяться до повноважень суб'єкта, що здійснює державний контроль у тій чи іншій сфері.

Література:

1. Про фінансові послуги : Закон України від 12.07.2001 № 2664-III : [Електронний ресурс] – Ліга : Закон Юрист. Версія 9.1.5. – К.: ІАЦ «Ліга» Бізнес Інформ, 2013
2. Андрійко О. Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади: дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07 / Андрійко Ольга Федорівна. – К., 1999. – 390 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
4. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 № 877-V : [Електронний ресурс] – Ліга : Закон Юрист. Версія 9.1.5. – К.: ІАЦ «Ліга» Бізнес Інформ, 2013
5. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. / ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). – К. : Вид-во «Юридична думка», 2004. – Т. 1. Загальна частина. – 2004. – 584 с.
6. Музичук О.М Контроль за діяльністю правоохоронних органів в Україні: адміністративно-правові засади організації та функціонування дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07 / Олександр Миколайович Музичук – Харків, 2010. – 481 с.
7. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР : [Електронний ресурс] – Ліга : Закон Юрист. Версія 9.1.5. – К.: ІАЦ «Ліга» Бізнес Інформ, 2013.

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ» – ПЕРСПЕКТИВИ ВИРІШЕННЯ «КАДРОВОГО ГОЛОДУ»

Овчиннікова Дар'я Володимирівна

бакалавр правознавства, Національна академія внутрішніх справ

Державною службою в Україні визнається професійна діяльність осіб, які обіймають посади в державних органах та їхньому апараті та на яких покладено практичне виконання завдань і функцій держави. Ця категорія осіб є державними службовцями, має відповідні службові повноваження і одержує заробітну платню за рахунок державних коштів. Як стверджують автори - державну службу необхідно розглядати в аспекті виконання службовцями своїх обов'язків у державних організаціях, а саме: в органах державної влади, підприємствах, організаціях та установах. [3]

Правову діяльність державної служби регламентують норми конституційного, трудового, цивільного, фінансового та інших галузей права. Саме вони визначають статус державного службовця, порядок набуття ним своїх повноважень, види заохочень та межі відповідальності державного службовця.

Адміністративно-правові норми, які регламентують питання державної служби, складають частину цього інституту і є самостійним інститутом адміністративного права. Адміністративне право визначає адміністративно-правовий статус державного службовця системи державного управління відповідно до Закону України "Про державну службу" від 16 грудня 1993р. Проте сьогодні в Україні прийнято Закон України «Про державну службу», який набуває чинності 1 січня 2014 року.

У новому законі змінено дефініцію державної служби і тепер вона набула такого вигляду – «державна служба – професійна діяльність державних службовців з підготовки пропозицій щодо формування державної політики, забезпечення її реалізації та надання адміністративних послуг». [1, ст. 2]

Як вказують експерти відтепер державне управління акцентоване на підготовку пропозицій щодо формування державної політики та надання адміністративних послуг. Тож за Законом державна служба має сприйматись не як суто допоміжний інститут держави, який уможлиблює функціонування її органів, – а передусім як механізм забезпечення реалізації прав і свобод людини, колективних інтересів суспільства. [2, ст. 4]

Роблячи висновки з такої дефініції, а також попереднього аналізу текстів старого та нового закону про державну службу вчені вказують такі її основні ознаки: здійснення на професійній основі, здійснення особами

що мають ранг державного службовця, здійснення діяльності пов'язаної з виконанням завдань та функцій держави, націленість на захист прав, свобод та інтересів учасників суспільних відносин.

Розділ IV закону про державну службу від 01.01.2014 чітко регулює процедуру вступу на державну службу та підкреслює усю важливість такої діяльності, розділ VIII встановлює відповідальність державного службовця.

Текст нового закону про державну службу виправив багато помилок попереднього, проте на думку експертів заклав фундамент для нових колізій та конфліктів інтересів. Однак новий закон який ще навіть не вступив в силу як і його попередник не зробив головного – не зняв подвійних стандартів для осіб, що проходять державну службу. Тобто з одного боку закон детально описує всі вимоги для вступу на державну службу та відповідальність пов'язану з такою діяльністю і лише стаття 5 говорить про фінансування державної служби, слабко прописаними є всі принади державної служби, можливо саме тому на сьогоднішній момент Україна відчуває «кадровий голод» [4]

Для того аби мати більший вибір у питанні кадрового забезпечення закон про державну службу повинен не лише окреслювати усі можливі дисциплінарні методи, а й детально прописувати методи заохочення державних службовців.

Роблячи висновок із аналізу Закону України про державну службу та розділу VIII зокрема можна зрозуміти, що державна служба в більшій мірі є великою відповідальністю аніж перспективою кар'єрного росту чи стабільного доходу. На думку автора ні старий, ні новий текст Закону України «Про державну службу» не вирішують проблем кадрового голоду.

Література:

1. Про державну службу: Закон України від 17.11.2011 //Відомості Верховної Ради України. - 2012. - № 26. - Ст. 273.
2. Тимошук В. Новий закон про державну службу: новели та проблеми / В. Тимошук, О. Курінний // «Юридичний вісник України», 4 -10 лютого 2012 року. - № 5 (866). - С. 4-5.
3. Державна служба; поняття, правовий статус державних службовців [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ebk.net.ua/Book/BookPravothnavstvo/Glava12/R2G12p4.htm>
4. Шляхи подолання кадрового голоду в Україні. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://nads.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=465899&cat_id=34595

ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄКТУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Олійник Олег Олександрович

здобувач Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

Необхідною умовою побудови правової держави в Україні є створення нового кримінально-процесуального законодавства і завершення реалізації Концепції судово-правової реформи в Україні, якою передбачено комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на зміцнення судової системи, кодифікацію усіх галузей права відповідно до соціально-економічних та політичних змін, які відбуваються у нашому суспільстві. Це безпосередньо стосується і реформування системи адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності, що виконують важливу функцію щодо об'єктивності і організації розгляду кримінальних злочинів та адміністративних правопорушень.

На наш погляд, участь експерта у справах про адміністративні правопорушення має важливе значення, він є ключовою фігурою в судово-експертній діяльності.

Л.М. Романенко, досліджуючи дещо споріднену з нашими питаннями проблематику, доречно вважає, що розглядаючи питання про доцільність розвитку організації судово-експертної діяльності в Україні слід враховувати позитивний досвід зарубіжних країн та не ігнорувати досягнення вітчизняної моделі організації такої діяльності, зокрема, матеріальні, методологічні, професійні можливості відомчих спеціалізованих експертних установ. Прагнучи до забезпечення максимальної неупередженості та незалежності судових експертиз, заслуговує на підтримку позиція тих науковців, котрі зазначають, що відомча приналежність судових експертів не має вирішального значення при їх призначенні для провадження судової експертизи, в адміністративному судочинстві, зокрема, та в адміністративному процесі, взагалі. Це визначається тим, що відомства повинні забезпечити судовим експертам дійсну незалежність та не впливати на провадження експертиз. Для цього потрібно удосконалювати правове регулювання цієї організаційної форми судово-експертної діяльності та розвивати альтернативну незалежне судову експертизу, забезпечуючи рівні можливості у використанні обох зазначених форм [1, с. 450-451].

А.В. Іванов в деяких питаннях погоджується з Л.М. Романенко та зазначає у своїх наукових працях, що у процесі підготовки новітнього адміністративно-деліктного законодавства щодо участі експерта

доцільним є врахування позитивного зарубіжного нормотворчого досвіду у відповідній сфері. Це дозволяє скористатися здобутками та уникнути недоліків, які виявила процедура застосування аналогічного адміністративно-деліктного законодавства у зарубіжних країнах. Однак використання досвіду має бути виваженим, із обов'язковим акцентом на специфіку нормотворчого процесу кожної країни та його результати, обґрунтованим, дієвим, узгоджуватися із основними напрямками сучасної нормотворчої діяльності держави, вітчизняної адміністративно-деліктної (зокрема її процесуальної частини) політики та пріоритетними напрямками зовнішньої та внутрішньої політики України [2, с. 13]. У цих питаннях ми з ним повністю солідарні.

Таким чином, об'єктом адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності є право фізичних та юридичних осіб на проведення законної, незалежної, об'єктивної і повної судової експертизи на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини юридичної справи, а також діяльність публічної адміністрації стосовно:

- особливостей проведення адміністративно-деліктної експертизи, адміністративно-процедурної експертизи та експертизи у справах адміністративного судочинства;
- забезпечення умов праці судового експерта за місцезнаходженням об'єктів дослідження;
- створення судово-експертних спеціалізованих установ;
- забезпечення науково-методичної та організаційно-управлінської діяльності судово-експертних установ;
- забезпечення організаційно-правових засад діяльності Координаційної Ради з проблем судової експертизи;
- ведення державного Реєстру атестованих судових експертів;
- організаційно-правових засад атестації судових експертів;
- присвоєння кваліфікації судовим експертам з правом проведення певного виду експертизи;
- організаційно-правових засад діяльності Експертно-кваліфікаційної комісії;
- організаційно-правових засад здійснення навчання фахівців для спеціалізованих установ, що проводять судові експертизи;
- забезпечення спеціальної дисциплінарної та адміністративної відповідальності у зазначеній сфері.

Література:

1. Романенко Л.М. Розвиток організації судово-експертної діяльності в Україні з урахуванням досвіду деяких зарубіжних країн / Л.М. Романенко // Право та управління. – 2012. – № 1. – С. 444-452.

2. Іванов А.В. Експерт у провадженні у справах про адміністративні правопорушення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право» / Андрій Валерійович Іванов; Харківський нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2009. – 18 с.

ДЕРЖАВНА ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

*Сторожук Олександр Ростиславович
пошукач, Національний університет біоресурсів і природокористування
України*

Заохочення є одним з видів стимулювання роботи дипломатичних працівників як державних службовців та державної гарантії забезпечення реалізації їх правового статусу. На нашу думку, сьогодні в практичній діяльності державних органів, зокрема органів дипломатичної служби, заохочення в такому контексті ще недооцінюється.

Велике практичне значення заохочення, як універсальної наукової категорії завжди цікавило дослідників різних наукових спрямувань [1; 2; 3].

Проходження дипломатичної служби дипломатичними працівниками як державними службовцями полягає перш за все в реалізації ними свого правового статусу і в першу чергу таких його ключових елементів, якими є права та обов'язки.

Для реалізації правового статусу дипломатичних працівників держава повинна вжити відповідних заходів для цього, тобто застосувати відповідні способи і засоби для забезпечення такої реалізації, створивши таким чином відповідні умови для цього.

Однією із головних та ефективних державних гарантій є стимулювання, оскільки воно спонукає особу до належного проходження дипломатичної служби.

Трансформація сучасної економіки в державі зняла численні, штучно створені адміністративні обмеження, які зрівняли можливості громадян заробляти відповідно до трудових внесків і претендувати на інші види стимулювання. Під впливом загальних тенденцій відбуваються зміни і в сфері державної, зокрема дипломатичної служби. Можна сказати, що тепер дипломатична служба незалежної України має більш гнучку систему стимулювання праці ніж 15-20 років тому, вона спрямована на забезпечення успішного проходження дипломатичної служби, підвищення її ефективності.

Діалектика стимулювання – це процес спонукання працівника до більш продуктивної діяльності.

Стимулювання – це своєрідна форма посилення значущості тих функцій, які виконуються дипломатичними працівниками.

З точки зору класифікації усі стимули можна умовно поділити на дві категорії – соціально-економічні (заробітна плата, премії, матеріальні пільги) та морально-психологічні (заохочення, підвищення кваліфікації, тощо).

Одним із важливих стимулів, який можна віднести до стимулів морально-психологічного характеру є, як уже зазначалося, заохочення.

Заохочення є достатньо стимулюючим засобом, який спонукає дипломатичного працівника до належної роботи та поведінки.

Питання заохочень відповідним чином врегульовано в законодавстві та висвітлено у науковій літературі [4, с. 67-70; 5, с. 78-79; 6, с.128-145; 7, с. 91-94 тощо].

Згідно Закону України “Про дипломатичну службу” [8] працівники дипломатичної служби заохочуються за сумлінне виконання службових обов'язків, ініціативу в роботі.

Заходами заохочення працівників дипломатичної служби є:

оголошення подяки; грошова винагорода; нагородження цінним подарунком; дострокове присвоєння дипломатичного рангу; нагорода Почесною грамотою Міністерства закордонних справ України; нагородження відзнаками Міністерства закордонних справ України.

За особливі заслуги в роботі дипломатичні працівники можуть бути представлені до відзначення державними нагородами України.

Відповідно до законодавства заохочення застосовуються: за досягнення протягом тривалого часу кращих, у порівнянні з нормативно встановленими, результатів у службовій діяльності; за виконання окремого завдання особливої складності або особливої важливості; за особистий вагомий внесок та заслуги у забезпечення реалізації формування державної політики у відповідній галузі чи сфері діяльності та її функціонування; за проявлену мужність та відвагу під час виконання своїх службових обов'язків.

Аналіз практики застосування заохочень, дозволяє зробити висновок, що завдяки застосуванню таких гарантій забезпечення реалізації статусу дипломатичного працівника як заохочення вирішується декілька завдань: забезпечення високої оцінки праці дипломатичного працівника; стимулювання подальшого підвищення його професійного рівня, покращення роботи; переконання дипломатичного працівника у перевагах добросовісного та відповідального відношення до виконання своїх функціональних обов'язків та реалізації прав; покращення службової дисципліни.

Важливим аспектом заохочень дипломатичних працівників є потреба кожної людини у визнанні, для чого, власне, і використовується заохочення. З урахуванням цього, можна зробити висновок, що заохочення впливає на внутрішній світ людини, дозволяє реалізувати дипломатичному працівникові його суб'єктивні і, в першу чергу, нематеріальні потреби. Для того, щоб заохочення приносили максимальні результати необхідно дотримуватися відповідних критеріїв, правил застосування заохочень, зокрема таких як відповідність заохочення заслугам дипломатичного працівника та досягнутим результатам у роботі; правомірність, тобто застосування заохочення в порядку визначеному законодавством; своєчасність застосування; гласність та прозорість.

Можна стверджувати, що заохочення є достатньо ефективною державною гарантією забезпечення реалізації правового статусу дипломатичних працівників і відповідно підвищення ефективності проходження дипломатичної служби.

Головне цільове призначення заохочення полягає в стимулюванні добросовісної роботи дипломатичних працівників, у вихованні в них бажання працювати краще.

Слід зазначити, що законодавством недостатньо досконало врегульовані питання порядку застосування заохочення. На нашу думку, для дипломатичних працівників повинна бути передбачена окрема процедура застосування заохочень. Окрім цього, доцільно було б у законодавстві передбачити можливість ініціювання застосування заохочення самим дипломатичним працівником, що надасть процедурі застосування заохочення більш демократичного характеру.

Література:

- 1.Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. – М.: 1935. – Т. 2. – 372 с.
- 2.Тейлор Ф. Административно-хозяйственная организация промышленного предприятия. – М., 1912. – 137 с.
- 3.Тейлор Ф.У. Менеджмент: Пер. с англ. – М.: Контролинг, 1992. – 319 с.
- 4.Старилов Ю.Н. Курс общего административного права. В 3 т. Т.2: Государственная служба. Управленческие действия. Правовые акты управления. Административная юстиция. – М.: НОРМА, 2002. – 600 с.
- 5.Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: Підручник. – Х.: Ун-т внутр. справ, 1998, – 480 с.
- 6.Манохин В.М. Советская государственная служба. М, 1966. – 196 с.
- 7.Воробьев В.А. Советская государственная служба (административно-правовые аспекты). – Изд-во Ростовского университета, 1986. – 128 с.
- 8.Про дипломатичну службу: Закон України // Відомості Верховної Ради України, 2002, N 5 (01.02.2002), ст. 29.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЧИННОСТІ АКТІВ УПРАВЛІННЯ

Токар Алла Миколаївна

старший викладач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права

Правильне визначення періоду, протягом якого діє акт управління, важливе для суб'єкта нормотворення, для юридичних та фізичних осіб, на яких поширюється дія відповідного акта, судових органів, що перевіряють вірність застосування актів та керуються актами управління в процесі вирішення спорів.

Українське законодавство не дає чіткої відповіді щодо дії в часі актів управління, зокрема, залишається незрозумілим момент набуття чинності окремих актів. Аби його з'ясувати, необхідно звертатися до Конституції України та інших, різних за своєю юридичною силою нормативно-правових актів, окремі положення яких не завжди є однозначними.

Указом Президента України від 10.06.1997 № 503/97 «Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності» було визначено моменти набуття чинності окремих актів управління. Так, відповідно до п. 4 зазначеного указу нормативно-правові акти Президента України набирають чинності *через десять днів з дня їх офіційного оприлюднення*, якщо інше не передбачено самими актами, але не раніше дня їх опублікування в офіційному друкованому виданні, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, згідно п.5 набирають чинності з моменту їх *прийняття*, якщо більш пізній строк набрання ними чинності не передбачено в цих актах. Акти Кабінету Міністрів України, які визначають права і обов'язки громадян, набирають чинності *не раніше дня їх опублікування* в офіційних друкованих виданнях [1].

В Законі України «Про Кабінет Міністрів України» від 07.10.2010 № 259-VI чинність актів уряду уточнена і визначена з урахуванням їх зовнішньої форми. З моменту *прийняття* набувають чинність лише розпорядження Кабінету Міністрів України, якщо не встановлено пізніший термін набрання ними чинності (ч.2 ст.53), постанови набирають чинності *з дня їх офіційного опублікування*, якщо інше не передбачено самими актами, але не раніше дня їх опублікування (ч.1 ст.53) [2].

Що ж стосується актів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, то відповідно до п. 3 Указу Президента України від 03.10.1992 № 493/92 «Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади» вони набувають

чинності *через 10 днів після їх реєстрації*, якщо не встановлено пізнішого строку набуття чинності [3]. З прийняттям Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011 № 3166-VI момент набуття чинності актів міністерств змінився: накази міністерства, які є нормативно-правовими актами і пройшли державну реєстрацію, набувають чинності з *дня офіційного опублікування*, якщо інше не передбачено самими актами, але не раніше дня офіційного опублікування (п.5 ст.15) [4]. Вважаємо, що зазначене положення Указу в частині набуття чинності нормативно-правовими актами міністерств, суперечить Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» та не може застосовуватися.

Слід відмітити, що даним законом встановлюється момент набуття чинності лише для нормативно-правових актів міністерств, що ж стосується актів інших центральних органів виконавчої влади, а саме: служб, агентств, інспекцій та центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом, то момент набуття ними чинності залишається по за увагою законодавця. Відповідно, положення вказаного Указу можуть поширюватись на акти інших центральних органів виконавчої влади. Зважаючи на оперативність управління здійснюваного даними органами, вважаємо, що нормативні акти служб, агентств, інспекцій повинні набувати чинності з моменту їх опублікування.

Законом України «Про місцеві державні адміністрації» визначаються моменти набуття чинності актів місцевих державних адміністрацій (розпоряджень голови місцевої державної адміністрації та наказів керівників структурних підрозділів) нормативного та ненормативного характеру. Так, відповідно до ч.4 ст.41 зазначеного закону акти місцевих державних адміністрацій ненормативного характеру, прийняті в межах їх повноважень, набувають чинності з моменту їх *прийняття*, якщо самими актами не встановлено пізніший термін введення їх у дію. Нормативно-правові акти місцевих державних адміністрацій, що підлягають державній реєстрації, за законом набувають чинності з моменту їх *оприлюднення*, якщо самими актами не встановлено пізнішого терміну набрання ними чинності [5]. Разом з тим, уже згадуваним Указом Президента «Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади» визначено: нормативно-правові акти, що підлягають державній реєстрації, набувають чинності через 10 днів після їх реєстрації, якщо в них не встановлено пізнішого строку надання їм чинності. Відповідно, зазначене положення Указу в частині набуття чинності нормативно-правовими актами місцевих державних адміністрацій суперечить Закону України «Про місцеві державні

адміністрації» і не може застосовуватися. Також, не відповідає зазначеному закону ч.3 п.69 «Типового регламенту місцевої державної адміністрації» відповідно до якого розпорядження голови місцевої держадміністрації нормативного характеру набирають чинності з моменту їх реєстрації, якщо самими актами не встановлено більш пізній строк введення їх у дію [6].

Отже, проведений аналіз дає підстави стверджувати, що питання набрання чинності актами управління діючим законодавством врегульовано недостатньо чітко. Підлягають перегляду положення Указу Президента України «Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади» в частині набрання чинності актами міністерств та місцевих державних адміністрацій, потребує доповнення Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» щодо набрання чинності ненормативними актами міністерств, щодо встановлення моменту набрання чинності актами інших центральних органів виконавчої влади. Забезпеченню законодавчого врегулювання моменту набрання чинності актами управління сприятиме також прийняття Закону України «Про нормативно-правові акти» проекти якого було подано до Верховної Ради України ще у 2008 році.

Література:

1. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності : Указ Президента України від 10.06.1997 № 503/97 // Офіційний вісник України. – Офіц. вид. – 1997. - № 24. – Ст.1031.
2. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 07.10.2010 № 259-VI // Офіційний вісник України. – Офіц. вид. – 2010. - №79. – Ст.2792.
3. Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади : Указ Президент України від 03.10.1992 № 493/92 // Збірник указів Президента. - Офіц. вид. - 1992. - №4.
4. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI // Офіційний вісник України. – Офіц. вид. - 2011. - № 27. - Ст.1123.
5. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9.04.1999 (зі змін.) // Офіційний вісник України. - Офіц. вид. - 1999. - № 18. - Ст.774.
6. Про затвердження Типового регламенту місцевої державної адміністрації: Постанова Кабінету Міністрів від 11.12.1999 р., №2263 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2007 р. №1270 (зі змін.) // Офіційний вісник України. – Офіц. вид. - 2007. - №83. - Ст.3072.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ РЕЖИМИ В СФЕРІ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ В УКРАЇНІ

Тупилко Тарас Русланович

*студент юридичного факультету Запорізького національного
університету*

Закон України «Про основи національної безпеки України» визначає, що захист територіальної цілісності та недоторканості державних кордонів є одним із пріоритетів національних інтересів України (ст.6). Дієвим механізмом забезпечення публічних інтересів в адміністративно-політичній сфері, в тому числі в сфері захисту державного кордону є адміністративно-правові режими.

Теоретичні питання визначення та класифікації адміністративно-правових режимів взагалі були предметом дослідження вітчизняних та російських вчених-адміністративістів – В. Б. Авер'янова, С. С. Алексєєва, Д. М. Бахраха, Ю. П. Битяка, В. К. Колпакова, Т. О. Коломоєць, С. В. Ківалова та інших. Однак питання адміністративно-правових режимів в сфері охорони державного кордону досліджувались лише фрагментарно.

Д. М. Бахрах [1, с.201] та Т. О. Коломоєць [2, с.200] визначають адміністративно-правові режими, як певне поєднання адміністративно-правових засобів регулювання, опосередкованого імперативним методом юридичного впливу, який виявляється в тому, що суб'єкти правовідносин посідають юридично нерівні позиції. О. О. Крест'янінов акцентує увагу на тому, що деякі вчені дане визначення адміністративно-правового режиму не підтримують та наводить в якості приклада точку зору Ю. О. Тихомирова, який адміністративно-правовий режим розглядає як окремий вид регулювання, у рамках якого створюється й використовується певна комбінація юридичних, організаційних та інших засобів для забезпечення того чи іншого державного стану [3, с.270]. С. В. Ківалов зазначає, що адміністративно-правові режими характеризуються такими рисами, як: визначення спеціальними нормами поведінки фізичних та юридичних осіб, детальне регламентування діяльності державних органів, встановлення додаткових правил, особливого контролю та певних обмежень в сфері дії особливого режиму [4, с.201].

Національне законодавства в сфері охорони державному кордону закріплюються такі режими як: режим державного кордону, прикордонний режим та режим у пунктах пропуску через державний кордон. Враховуючи те, що охорона державного кордону належить до

сфери публічного адміністрування, правові режими у відповідній сфері є різновидами адміністративно-правових режимів та характеризуються притаманними адміністративно-правовим режимам ознаками (імперативним методом, законодавчо регламентованими режимними правилами, визначеними просторово-часовими межами дії тощо). Варто зазначити, що в публіцистичних виданнях інколи ототожнюють поняття «режим державного кордону», «прикордонний режим» та «режим пропуску через державний кордон» що є помилковим, а отже слід детально проаналізувати сутність відповідних режимів.

Відповідно до Закону України «Про державний кордон України» режим державного кордону – це порядок перетинання державного кордону України, плавання і перебування українських та іноземних невійськових суден і військових кораблів у територіальному морі та внутрішніх водах України, заходження іноземних невійськових суден і військових кораблів у внутрішні води і порти України та перебування в них, утримання державного кордону України, проведення різних робіт, промислової та іншої діяльності на державному кордоні України (ст.8). Окрім того зазначається, що відповідний режим визначається актами законодавства України та міжнародними договорами України.

В нормативно-правових актах використовується також термін «прикордонний режим», однак його точного визначення не надається. Так, аналіз III розділу Закону України «Про державний кордон України» дозволяє визначити прикордонний режим, як правила в'їзду, перебування, проживання, пересування громадян України та інших осіб, провадження робіт, обліку та тримання на пристанях, причалах і в пунктах базування самохідних та несамохідних суден, їх плавання та пересування у внутрішніх водах України які встановлюються у прикордонній смузі та контрольованому прикордонному районі. Положення про прикордонний режим, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 27 липня 1998 року також не містить точного визначення відповідного поняття, однак встановлює систему режимних заходів у прикордонній смузі та контрольованому прикордонному районі, які регламентують відповідно до законодавства правила в'їзду, тимчасового перебування, проживання, пересування громадян України та інших осіб, проведення робіт, обліку та тримання на приставках, причалах і в пунктах базування маломірних суден, інших засобів, що не є суднами, але пристосовані для переміщення на них людей по воді, а також апаратів підводного плавання, їх плавання і пересування у територіальному морі та внутрішніх водах України (п.1). В контексті аналізу відповідних норм варто погодитися з точкою зору Половнікова В.В., що і в одному і в іншому випадку зазначені правила або режимні заходи, які регламентують такі правила не розкривають повною

мірою сутність прикордонного режиму, а стосуються лише частини його змісту – режимних заходів [5, с.133]. Половніков В.В. пропонує визначити прикордонний режим, як систему віднесених до внутрішньої компетенції України режимних заходів, які встановлюються у межах визначеної законодавством території прикордонних смуг з метою забезпечення правового порядку на державному кордоні й у прикордонній Україні [5, с.134].

Окремим видом адміністративно-правового режиму в сфері охорони державного кордону є режим у пунктах пропуску через державний кордон України, який відповідно до Закону України «Про державний кордон України» визначається як порядок перебування і пересування всіх осіб і транспортних засобів у межах території прикордонних залізничних і автомобільних станцій, морських і річкових портів, аеропортів і аеродромів, відкритих для міжнародного сполучення, а також здійснення іншої діяльності, пов'язаної з пропуском через державний кордон України осіб, транспортних засобів, вантажів (ст.26). Тобто, відповідний режим спрямований переважно на забезпечення проведення прикордонного та інших видів контролю (митного, ветеринарного тощо).

Таким чином, можна зробити висновок що досліджені види адміністративно-правових режимів у сфері охорони державного кордону взаємопов'язані але не варто їх ототожнювати. Якщо встановлення режиму державного кордону торкається сфери міжнародних відносин, то встановлення прикордонного режиму належить виключно до внутрішньої компетенції держави. Що стосується режиму у пунктах пропуску через державний кордон, то його варто розглядати як складову прикордонного режиму.

Література:

1. Бахрах Д. Н. Административное право. Учебник / Д. Н. Бахрах. – М.: Бек, 1996. – 355 с.
2. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник / Т. О. Коломоєць. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 576 с.
3. Адміністративне право України. Академічний курс: Том 1. Загальна частина / За ред. В. Б. Авер'янова. – К.: Юридична думка, 2004. – 584 с.
4. Административное право Украины: Учебник / Под ред. С. В. Кивалова. – Х.: Одиссей, 2005. – 880 с.
5. Половніков В. В. Категорія «прикордонний режим» у законодавстві України / В. В. Половніков // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. - № 3(46). – 2011. – С.130-135.

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МИТНОГО РЕЖИМУ ЗНИЩЕННЯ АБО РУЙНУВАННЯ

Циндра Роман Андрійович

курсант юридичного факультету Академії митної служби України

Важливою ознакою ефективності нормативно-правового регулювання у сфері державної митної справи є його відповідність практичним потребам суб'єктів державно-владних повноважень та зовнішньоекономічної діяльності. Під час нормотворчого процесу, спрямованого на вдосконалення регулювання того чи іншого кола суспільних відносин, доцільно враховувати як усталені тенденції розвитку національного законодавства, так і досвід зарубіжних держав та міждержавних утворень.

Аналіз розвитку нормативно-правового регулювання митного режиму знищення або руйнування, виконаний на підставі Митного кодексу України (далі – МКУ) у редакціях 1991, 2002, 2012 рр. та відомчих нормативних актів (наказ ДМСУ №905 від 24.12.2003, міжвідомчий наказ № 763/516/413/735/378 від 26.10.2004 та наказ Міністерства фінансів України №657 від 31.05.2012) дозволяє виокремити наступні тенденції розвитку даного інституту права:

а) Зменшення кількості відомчих нормативно-правових актів, що регулюють окремі митно-правові аспекти, що може мати на меті полегшення практичного застосування їх норм та уникнення можливих колізій;

б) Деталізація процедур, пов'язаних із застосуванням митного режиму знищення або руйнування, у нормативному акті вищого рівня – Митному кодексі України із появою у редакції 2002 року поняття митного режиму;

с) Виключення з нормативних актів зайвих, на думку законодавця, норм. Як приклад – виключення з МКУ 2012 року норми, санкція якої встановлює адміністративну відповідальність за порушення правил знищення або руйнування.

Можливо зробити певні припущення стосовно того, яким чином відбудеться вдосконалення нормативно-правової бази застосування митного режиму знищення або руйнування у майбутньому. Перш за все, є підстави вважати, що основоположні принципи застосування даного режиму не зміняться. Це пов'язане як з історією національного правового врегулювання, так і з застосуванням даного режиму у міжнародній практиці. Тому можна припустити, що на рівні Митного кодексу зміни не відбудуться. Скоріше за все, вдосконалення торкнеться лише деяких

практичних аспектів та набуде оформлення на рівні відомчих нормативних актів (підзаконне регулювання). Як показує практика, повне скасування таких актів здійснюється лише у виняткових випадках (прийняття нової редакції Митного кодексу), тому вдосконалення матиме вигляд змін до вже існуючих актів.

Як вже зазначалось, в митному законодавстві України існує тенденція до деталізації порядку та умов застосування митного режиму знищення або руйнування на рівні Митного Кодексу. На нашу думку, із прийняттям наступної редакції даного закону ця тенденція припиниться. Це пов'язане з тим, що подальша деталізація призведе до необхідності застосування складної та економічно недоцільної процедури внесення змін до закону у кожному випадку виявлення необхідності змін до норм права. На відомчому рівні внесення змін до нормативно-правових актів значно оперативніше та дешевше для державного бюджету. Через це є підстави вважати, що роль відомчих актів у регламентації застосування митного режиму знищення або руйнування не зменшиться.

У чинному законодавстві процедура застосування митного режиму знищення або руйнування регламентується досить детально та чітко. Глава 25 МКУ [1] та Розділ VI Порядку виконання митних формальностей відповідно до заявленого митного режиму [2] встановлюють підстави застосування даного митного режиму, порядок надання дозволу та інші дії митних органів, обов'язки власника товарів, тощо. У зв'язку з цим виникає питання, які конкретні норми можуть стати предметом вдосконалення.

По-перше, виникає потреба у деталізації ч.2 ст.178 МКУ. У ній зазначено, що в окремих випадках витрати на знищення або руйнування товарів стягуються з власника або уповноваженої ним особи у безакцептному порядку [1]. У разі ж неможливості такого списання ці витрати відшкодовуються за рахунок коштів державного бюджету. На нашу думку, необхідно закріпити у даній статті вичерпний перелік випадків застосування даної норми. До таких випадків, може, зокрема, відноситися банкрутство юридичної особи. Відсутність чіткого переліку підстав для відшкодування витрат на знищення або руйнування за рахунок коштів державного бюджету може призвести до негативних наслідків. В першу чергу, занадто широке тлумачення даної норми з боку посадових осіб митних органів може призвести до безпідставних видатків з державного бюджету. З іншого боку, невизначеність переліку може призвести до зловживань з боку даних осіб на користь власників товарів, що підлягають знищенню. Тоді це призведе до підвищення рівня корупції в митних органах та, знову ж таки, необґрунтованих витрат коштів державного бюджету.

Також потребує зміни регламентація притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності за порушення митного режиму знищення або руйнування. У Митному кодексі України редакції 2012 року існує норма, що встановлює коло осіб, які несуть відповідальність за недотримання даного митного режиму [1, ст.182]. Проте норма, що конкретизує форму та розмір відповідальності, а також стала б юридичною підставою для притягнення до адміністративної відповідальності відсутня. На нашу думку, є доцільним внесення змін до глави 68 МКУ шляхом включення статті «Порушення встановленого порядку знищення або руйнування товарів» у редакції Кодексу 2002 року [3, ст.347] з певними змінами. Видається слушною думка С.Ю. Дьоміної, яка у своїй статті «Підходи до систематизації порушень митних правил» 2010 року запропонувала власний підхід до систематизації адміністративних поступків у сфері митної справи з огляду на її складові за Митним кодексом 2002 року. Дана дослідниця обґрунтовувала необхідність зазначення у назві відповідної статті МКУ 2002 року того, що її положення стосуються порушення правил митного режиму знищення товарів як сукупності норм, що визначають порядок переміщення таких товарів [4, с.80]. Дану точку зору підтримує В.В. Белєвцева, яка також зазначала те, що стаття МКУ 2002 року про адміністративну відповідальність за порушення встановленого порядку знищення або руйнування товарів лише опосередковано вказує на коло правовідносин, що є об'єктом охорони даною статтею [5]. Таким чином, найбільш влучною буде наступна назва відповідної статті МКУ: «Порушення встановленого порядку розміщення товарів у митному режимі знищення або руйнування».

Цікаве для дослідження та прогнозування розвитку правового регулювання тих чи інших суспільних відносин джерело інформації становлять проекти нормативних актів. Вони виконують дві функції. По-перше, на підставі їх аналізу можна зробити припущення щодо того, якими мотивами керувався суб'єкт подання проекту, пропонуючи внесення змін до вже існуючих правил. По-друге, проекти нормативних актів здебільшого мають значні відмінності від остаточно прийнятих редакцій, які є продуктом детального обговорення та дослідження. Тому порівняння проекту та результату дає змогу повніше зрозуміти, який сенс вкладає в ту чи іншу норму законодавець.

Базова редакція проекту чинного Митного кодексу була прийнята Верховною Радою України 17 травня 2011 року. За основу був узятий проект народного депутата Хомутинніка В.Ю., члена Комітету Верховної Ради з питань фінансів, банківської діяльності, податкової та митної політики.

У процесі прийняття МКУ 2012 року норми, що регулюють відносини, пов'язані із застосуванням митного режиму знищення або переробки продемонстрували виняткову стабільність. Правила застосування даного режиму залишилися незмінними. Чи не єдиною зміною стало виключення ч.7 статті «Умови поміщення товарів у режим знищення або руйнування», що, фактично, дублювала частину нормативного визначення митного режиму [6, ч.7 ст.327; 1, ст.176].

Дана стабільність може свідчити про дві речі: або виняткову вдаість моделі регулювання даного митного режиму у первинній редакції, або недостатню увагу законодавчого органу до даного митного режиму. У будь-якому разі, це дає підстави припускати, що найближчим часом вдосконалення або змін у трактуванні правового регулювання митного режиму знищення або руйнування з боку Верховної Ради України не відбудеться [7, с.40].

Під час визначення перспектив вдосконалення національного законодавства доречно звернутися до досвіду врегулювання відповідного кола відносин правовими нормами інших суб'єктів міжнародного права. З цього є приводу є цікавим для розгляду Митний кодекс Митного союзу, а саме регламентація митного режиму знищення або переробки. Слід зазначити, що юридична техніка даного акту застосовує термін «митна процедура» у розумінні митного режиму, проте, з метою уникнення двозначності, будемо використовувати термін «митний режим».

Ст.307 МК МС визначає, що митний режим знищення може застосовуватися, у тому числі, стосовно товарів, що виявилися знищеними, безповоротно втраченими внаслідок аварії або дії непереборної сили [8, ст.307]. З «ретроспективної» специфіки даного випадку впливає, що отримання висновку про можливість даного митного режиму з боку компетентних органів державної влади в даному разі не потрібно. Окремою нормою закріплено, пред'явлення яких саме документів необхідне для поміщення товарів у даний митний режим у випадку їх непередбаченого знищення. На нашу думку, є доцільним доповнити відповідний розділ Митного кодексу України нормою, яка б регулювала умови та порядок застосування митного режиму знищення або руйнування стосовно товарів, що виявилися знищеними внаслідок дії непереборної сили.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що загалом зміни у правовому регулюванні того чи іншого кола правовідносин у митній сфері мають відповідати не тільки тенденціям зовнішньоекономічної діяльності, а також інтересам держави та суб'єктів ЗЕД, а й інтеграційним процесам у суспільстві. Тому доцільно припустити, що найближчим часом вдосконалення правового регулювання застосування митного режиму знищення або руйнування, як і інших митних режимів, буде

здійснюватись не тільки шляхом видання відомчих нормативних актів, а й шляхом укладення або приєднання до міжнародних договорів.

Література:

1. Митний кодекс України // Офіційний вісник України. – 2012. – №32. – ст.1175.
2. Про виконання митних формальностей відповідно до заявленого митного режиму: Наказ Мінфіну №657 від 31.05.2012 // Офіційний вісник України. – 2012. – №80. – ст.3233
3. Митний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. №38. – ст. 288 (втратив чинність)
4. Дьоміна С.Ю. Підходи до систематизації порушень митних правил // Митна справа. – 2010. – №3. – с.75-83
5. Белєвцева В.В. Митні режими та адміністративна відповідальність за порушення у сфері їх дії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vamsu_pravo/2011_1/Bel_va.htm
6. Митний кодекс України: проект закону №8130 від 12.05.2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF69U0DA.html
7. Осадча Н.В. Митні режими як інструмент упровадження митної політики // Економічний вісник Донбасу. – 2009. – №1. – с.30-41.
8. Митний кодекс Митного союзу. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://customsunion.ru/subview/113/>

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ (НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ)

Юрченко Юлія Василівна

здобувач Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

Аналізуючи питання зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання діяльності адміністративних судів в Україні слід відмітити, що українське суспільство і держава розвиваються в умовах глобалізації та стрімкого наукового-технічного прогресу, що обумовлює необхідність трансформації вітчизняної правової системи у відповідності до вимог часу [1, с. 7].

В Європі адміністративна юстиція бере початок з часів європейських буржуазних революцій. Спочатку у Франції, а потім у Німеччині були

намагання запровадити адміністративне судочинство як напівсудове оспорювання діяльності влади [2, с. 14].

В Росії у другій половині 19 століття були створені органи для розв'язання спорів, які виникають «у справах управління» на чолі з відповідним департаментом сенату [2, с. 14].

Конституційне право на судовий захист в Україні належить до невідчужуваних та непорушних прав [3, с. 18]. Його також активно забезпечує система адміністративних судів, що зараз існує в Україні.

Адміністративне судочинство в останні десятиліття все більше відокремлюється, в більшості країн, в тому числі постсоціалістичних, – це особлива система на чолі з національним верховним або вищим адміністративним судом.

На погляд Т.О. Кравчук практично в усіх державах – колишніх республік СРСР сфера адміністративної юстиції регулюється конституціями, процесуальними кодексами та законами про судочинство (Закон «Про оскарження в суді дій та рішень, які порушують права та свободи громадян» в Росії або Кодекс про адміністративну процедуру в Таджикистані) [4, с. 17].

У країнах існують два основні варіанти організації судового вирішення адміністративних спорів. Один із них втілений у більшості розвинутих країн континентально-європейської (статутної) системи права і передбачає існування у межах судової влади окремої спеціалізованої гілки адміністративних судів (Франція, Німеччина, Італія, Польща, Туреччина) або спеціалізованих адміністративних палат у структурі загальних судів (Іспанія, Нідерланди, Швейцарія). Безумовною перевагою такої моделі є професіоналізм і досвідченість професійних суддів, що забезпечується їхньою чіткою спеціалізацією. Особливість цієї моделі полягає також в існуванні особливої процедури розгляду судами адміністративних справ [5, с. 11; 4, с. 17].

Аналізуючи питання зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання діяльності адміністративних суддів, на наш погляд, слід детальніше торкнутися держав, де існує континентально-європейська (статутна) системи права, що передбачає існування у межах судової влади окремої спеціалізованої гілки адміністративних судів, а саме Німеччини та прогресивних положень її законодавства.

На думку М.В. Василевич, здійснення правосуддя в Німеччині безпосередньо пов'язано з розумінням ідеалу правової держави. Головну увагу акцентовано на доступність судів, що є гарантією захисту від дій органів влади та ефективності судового захисту. У статті 97 Основного Закону Німеччини вказано, що судді є незалежними від впливів з боку органів адміністративної влади під час розгляду справ [6, с. 10].

На погляд О. Якимець, і ми з нею повністю погоджуємося, найкраще еволюцію адміністративної юстиції можна проаналізувати, спираючись на німецький досвід. Виникнення адміністративної юстиції в Німеччині пов'язано з другою половиною XIX ст. Тоді, коли в більшості європейських країн почали відбуватися демократичні зміни. Вплив ідеології французької революції та розвиток німецької філософії права зумовили виникнення і розповсюдження в Німеччині концепцій правової держави, яка протиставлялася поліцейській. Не парламентські інститути, а саме судовий контроль і обмеження управлінської діяльності правом були основними елементами системи правової держави. З огляду на те, що основний акцент німецької правової теорії був зроблений саме на створенні правових гарантій законності управління та їх забезпеченні системою ефективного судового контролю адміністрації, ідея адміністративної юстиції посідала в концепції правової держави центральне місце [7, с. 117].

Кузьменко О.В. досліджувала дещо суміжну з нами проблематику адміністративної юстиції Німеччини, вона зазначає, що положення про адміністративні суди Німеччини передбачає, що до цього суду громадяни мають право звертатися у всіх конфліктах публічно-правового характеру, за винятком конституційно-правового, якщо для розгляду цього спору не передбачено інший суд. Публічно-правові конфлікти в галузі права землі, законом землі можуть доручатися іншому суду [8, с. 13].

Законодавство Німеччини відрізняє предметну та інстанційну підсудність у ієрархічних інстанціях [8, с. 13].

Вищий адміністративний суд землі приймає рішення в інстанційній підсудності стосовно: апеляції, щодо рішень адміністративного суду, прийнятого по суті; скарги на інші рішення адміністративного суду; ревізії рішень адміністративного суду згідно з положенням про адміністративні суди [8, с. 13].

В ФРН саме судовий контроль і обмеження управлінської діяльності правом були є основними елементами системи правової держави, з огляду на те, що основний акцент німецької правової теорії зроблений саме на створенні правових гарантій законності управління та їх забезпеченні системою ефективного судового контролю адміністрації, ідея адміністративної юстиції посідає в концепції правової держави центральне місце.

Література:

1. Судовий розгляд справ, пов'язаних з вчиненням насильства в сім'ї в Україні: проблеми відповідності міжнародним стандартам та шляхи вдосконалення: науково-практичний посібник / [М.В. Євсюкова,

- Г.О. Христова, О.А. Шаповалова та ін.]; за заг. ред. О.А. Шаповалової, С.О. Павлиш – К.: ТОВ «Компанія «Ваїте», 2011. – 196 с.
2. Штогун С.Г. Проблеми становлення адміністративного судочинства в Україні / С.Г. Штогун // Адвокат (рубрика: наука і практика) – 2006. – № 11 – С. 14-17.
3. Смокович М.І. Проблеми доступності до правосуддя в адміністративному судочинстві / М.І. Смокович // Вісник Вищої ради юстиції – 2012– № 2 (10) – С. 16-30.
4. Кравчук Т.О. Становлення, розвиток і завдання адміністративної юстиції в Україні та в деяких зарубіжних країнах / Т.О. Кравчук // Вісник Вищої ради юстиції – 2011 – № 4 (8) – С. 15-25.
5. Коліушко І.Б. Адміністративна юстиція: Європейський досвід і пропозиції для України / Автори – упорядники І.Б. Коліушко, Р.О. Куйбіда. – К.: Факт, 2003. – 536 с.
6. Василевич М.В. Конституційно-правові гарантії незалежності судової влади: теорія та практика реалізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 – «конституційне право; муніципальне право» / М.В. Василевич. – К., 2010. – 16 с.
7. Якимець П. О. Виникнення адміністративної юстиції в Німеччині / П. О. Якимець // Вісник Львівського університету (серія – юрид.) – 2011. – Випуск 54 – С. 117-123.
8. Кузьменко О.В. Адміністративна юстиція в Україні: навчальний посібник / О.В. Кузьменко. – К.: Атіка, 2007. – 156 с.

ДО ПИТАННЯ ПОНЯТТЯ “АГЕНТ З МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ»

Яремчук Ольга Юріївна

курсант юридичного факультету, Академія митної служби України

1 червня 2012 року набрав чинності новий Митний кодекс України. За оцінками експертів, даний нормативно-правовий акт суттєво відрізняється від попереднього Митного кодексу України, в тому числі, спрощено процедуру митного оформлення та розширено повноваження митних органів при проведенні перевірок. Окрім цього, новелою Митного кодексу є термін “агент з митного оформлення”, що заступив собою інший – “представник митного брокера”. Чи доцільною є така зміна?

Ступінь розробленості даної теми можна визначити як недостатній. Вивченням інституту представника митного брокера займалися такі вчені як Н.О.Лужанська, Л.О.Бондаренко, М.Мироненко, А.В.Мазур, Д.В.Приймаченко, І.О.Федотова. Але лише

окремі науковці торкалися безпосередньо дослідження питання правового статусу представника митного брокера. Більшість із них вивчали цю проблему в контексті дослідження інституту митного брокера.

І.І.Світлак схарактеризувала представника митного брокера як особу, яка є “висококваліфікованим фахівцем у такій специфічній сфері як митне декларування” [5].

“Агент з митного оформлення” - поєднання двох понять, перше з них “агент”, друге “митне оформлення”. У Академічному тлумачному словнику української мови наведено кілька значень поняття “агент”, “представник, довірена особа організації, установи і т. ін., що виконує різні доручення, завдання”, “особа, що є чиймсь ставлеником, служить чиймсь інтересам” [1]. Щодо поняття «митне оформлення» Митний кодекс-2012 визначає його як “виконання певних митних формальностей, необхідних для випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення” [3]. Шляхом поєднання цих визначень, поняття “агент з митного оформлення” може бути помилково з’ясовано як представник, довірена особа організації, установи, яка виконує певні митні формальності, необхідних для випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення. Але, як відомо, здійснення митного оформлення – прерогатива виключно митних органів, тому такий синтез навряд чи можна визнати вдалим, навіть попри відповідність його мовній стилістиці.

Легальне визначення поняття “агент з митного оформлення”, то воно міститься у статті 418 Митного кодексу: це фізична особа - резидент, що перебуває в трудових відносинах з митним брокером і безпосередньо виконує в інтересах особи, яку представляє митний брокер, дії, пов’язані з пред’явленням митному органу товарів, транспортних засобів комерційного призначення, а також документів, потрібних для здійснення їх митного контролю та митного оформлення» [3].

Із законодавчого визначення випливає, що агент не здійснює митне оформлення від імені особи, яку представляє. До його повноважень належить лише декларування товарів та транспортних засобів, тобто заявлення за встановленою формою (письмовою, усною, шляхом вчинення дій) точних відомостей про товари, мету їх переміщення через митний кордон України, а також відомостей, необхідних для здійснення їх митного контролю та митного оформлення.

На наш погляд, більш логічним було би визначити представника митного брокера як особу, що перебуває з ним у трудових відносинах

як “агента з декларування”, “спеціаліста з декларування” або ж залишити первинну його назву – “представник митного брокера”.

У РФ та РБ дещо по-іншому підійшли до цього питання й для особи, уповноваженої на виконання подібних функцій, обрали термін “спеціаліст з митного оформлення” (особа, яка має глибокі знання з чогось, у даному випадку з митного оформлення), визначивши це поняття як “физическое лицо, отвечающее квалификационным требованиям, установленным федеральным органом исполнительной власти, уполномоченным в области таможенного дела, и имеющее квалификационный аттестат специалиста по таможенному оформлению” [6,8].

Митний кодекс Казахстану також називає особу – представника митного брокера спеціалістом з митного оформлення [7].

Як бачимо, надане російським законодавцем визначення акцентує увагу не на функції особи, пов’язаної з митним брокером трудовими відносинами, а на необхідності відповідності такої особи певному кваліфікаційному рівню. Митний кодекс України не конкретизує такої ознаки, натомість вказує лише на призначення агента з митного оформлення.

Інші ознаки терміну “агент з митного оформлення” містяться у інших нормативних актах, до яких слід звертатися, щоб з’ясувати увесь комплекс його сутнісних характеристик. Для прикладу зміст правового зв’язку агента з митного оформлення із особою митного брокера, з яким він перебуває у трудових відносинах, а тому є його найманим працівником. Звідси висновок про хоча й не цілковиту, але ж відповідність Митного кодексу України наказу Держспоживстандарту України від 28 липня 2010 року, яким затверджено Класифікатор професій. Останній під кодом 3422 встановив професію “агент з митного оформлення вантажів та товарів” [4].

До слова, прогресивним нововведенням Митного кодексу України 2012 є взагалі згадка перебування агента з митного оформлення у трудових відносинах з митним брокером, адже попередній закон не містив подібної норми [2].

Враховуючи вищезазначене, можна підсумувати, що поняття агента з митного оформлення не є досконалим. Доцільніше, на нашу думку, було б або залишити попередню назву “представник митного брокера”, або ж сформулювати термін “спеціаліст з декларування”.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. — К.; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2005. — с.4

2. Митний кодекс України // Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – № 38–39.
3. Митний кодекс України// Відомості Верховної Ради України. – 2012. - №44-45, №46-47, №48
4. Про затвердження, внесення зміни та скасування нормативних документів: наказ Держспоживстандарту України від 28.07.2010 №327. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://hrliga.com/index.php?module=norm_base&op=view&id=433
5. Світлак І. І. Організаційно-правові засади провадження посередницької діяльності митного брокера та митного перевізника в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / І. І. Світлак. – Ірпінь, 2006. – 22 с.
6. Таможенный кодекс Республики Беларусь від 04.01.2007 р. (национальный правовой интернет-портал республики Беларусь). - [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=hk0700204&p2={NRPA}>
7. Таможенный кодекс республики Казахстан від 30.06.2010 (таможенный портал республики Казахстан). - [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://keden.kz/ru/customscode_rk.php
8. Таможенный кодекс Российской Федерации від 28.05.2003 р.. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.tamogkodeks.ru/>

**ЩОДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ВОДУ
В УКРАЇНІ**

Поліщук Василь Андрійович

*студент інституту підготовки слідчих кадрів для МВС України
Національного Університету «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»*

Основний закон нашої держави в статті 13 закріплює, що природні ресурси, які знаходяться в межах території України є об'єктом права власності українського народу, що від імені народу права власника здійснюють органи державної влади та місцевого самоврядування, а також те, що кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону[1]. Виходячи з даного положення та законодавства України можна стверджувати що в Україні існують три форми власності на природні ресурси, а саме державна, комунальна та приватна.

Однак, аналіз статті 6 Водного Кодексу України дає право стверджувати, що він не передбачає права приватної власності громадян чи юридичних осіб на водні об'єкти. [2] Не зважаючи на це ст. 59 Земельного кодексу вказує, що землі водного фонду можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності. Частиною другою статті 59 земельний кодекс доповнює право приватної власності на води тим, що громадянам та юридичним особам за рішенням органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування можуть безоплатно передаватись у власність замкнені природні водойми (загальною площею до 3 гектарів) [3]. Разом з тим, Земельний кодекс зазначає, що власники, на своїх земельних ділянках можуть у встановленому порядку створювати рибогосподарські, протиерозійні та інші штучні водойми. Входячи з поданого, бачимо, що законодавець в Земельному кодексі надає громадянам право користування, розпорядження та володіння водним об'єктом.

На основі сказаного можна побачити, що Земельний кодекс проголошує право приватної власності на водні об'єкти, яке не визначено та не регламентується Водним кодексом, який діє в нашій державі. Це в свою чергу породжує законодавчу колізію, тобто невідповідність норм. За загальним правилом правова колізія регулюється спеціальною нормою законодавства. Проте, в цьому випадку, визначальним є те, що обидва кодекси є спеціальними. Норми Водного кодексу є спеціальними щодо водних об'єктів, а норми Земельного кодексу щодо земель водного фонду.

Отже, норми обох кодексів є однаково спеціальними відносно описаної вище колізії, адже водні об'єкти, в даному випадку, тісно пов'язані з землею, як об'єктом регулювання земельного кодексу. Згідно до статті 122 Земельного кодексу, рішення про передачу земельної ділянки у власність видається органом державної влади або органом місцевого самоврядування [3]. Враховуючи це, невідповідність правового регулювання даного питання в земельному та водному кодексах породжує не лише власне колізію, але може стати причиною негативних наслідків, таких як корупція та хабарництво серед посадових осіб, адже надає можливість ігнорувати норми одного з кодексів, надаючи перевагу іншому, на власний розсуд.

На основі вищевикладеного, можна зробити висновок, що співвідношення норм права власності на водні об'єкти в межах діючого земельного та водного кодексів потребує окремого правового дослідження та регулювання законодавцем. Зважаючи на це, варто сказати про доцільність внесення законодавцем до Водного кодексу положення, яке більш точно визначало б правову регламентацію права приватної власності на водні об'єкти України. Це пропонується зробити доповненням статті 6 Водного кодексу України наступною за змістом частиною: «Громадяни України та юридичні особи здійснюють право власності на води (водні об'єкти) в межах Земельного кодексу України».

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996;
2. Водний кодекс України 05.01.2013;
3. Земельний кодекс України від 05.01.2013.

**НОВА РЕДАКЦІЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ВІДНОВЛЕННЯ
ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ БОРЖНИКА АБО ВИЗНАННЯ
ЙОГО БАНКРУТОМ»**

Кучер Олег Михайлович

*студент магістратури заочної форми Київського національного
університету ім. Т. Шевченка*

Новою редакцією Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», (*далі-Закон*), врегульовано питання визначення статусу арбітражного керуючого, підвищено контроль за діяльністю арбітражних керуючих, скасовано ліцензування діяльності арбітражних керуючих. На мою думку, це має усунути хибне уявлення про арбітражного керуючого як про підприємця; підвищити авторитет професії та якості надання послуг. Це має підвищити рівень кваліфікації та якості послуг.

Але, незважаючи на те, що у третю редакцію Закону включено новий розділ, який визначає правове становище арбітражного керуючого, норми ж, які містяться у Законі не систематизовано, розташовано хаотично по всьому Законі, а частина із них розташована у підзаконних нормативно-правових актах. Тому доцільно було б об'єднати їх в один розділ, який має бути розташований на початку Закону, а не вкінці.

Вважаю актуальним питання, що стосується повернення глосарію до Закону, оскільки значна кількість ключових термінів нової редакції Закону, наприклад такі як: «санація боржника до порушення справи про банкрутство», «безспірні вимоги кредиторів», «мораторій на задоволення вимог кредиторів», «розпорядник майна», «санація», «керуючий санацією» та ін. визначаються різними статтями Закону.

Законодавчо встановлено, що суд в провадженні якого перебуває справа про банкрутство, розглядає усі майнові спори за участю боржника. Безспірний той факт, що дана новела заслуговує на увагу, але і водночас виникає питання чи справиться суд із таким напливом справ і чи не буде затримки у процесуальних строках банкрутства(неспроможності)?

Застосування норм нової редакції Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» забезпечить вжиття своєчасних і більш ефективних заходів щодо відновлення платоспроможності підприємств, зокрема, дозволить скоротити вартість та зменшити тривалість процедури банкрутства, суттєво підвищити коефіцієнт стягнення і як наслідок, поліпшити загальну соціально-економічну ситуацію у країні в цілому.

Хотів, також, звернути увагу на зміст статті 20 Закону, у якій зазначається, що правочини (договори) або майнові дії боржника, які були вчинені боржником після порушення справи про банкрутство або протягом одного року, що передувало порушенню справи про банкрутство, можуть бути відповідно визнані недійсними або спростовані господарським судом у межах провадження у справі про банкрутство за заявою арбітражного керуючого або конкурсного кредитора. В підсумку, новою редакцією Закону вводиться нове поняття для вітчизняного законодавства про банкрутство(неспроможність) «спростування майнових дій боржника», що взагалі не визначається в даному Законі, а тому не зрозуміло що це таке, така термінологія невідома ні господарському ні цивільному законодавству.

В світі існує кілька моделей законодавства про банкрутство, які розглядаються крізь призму системоутворюючих принципів у сфері законодавства про банкрутство. Основним критерієм, як правило є мета, яку ставить законодавець будь-якої країни при запровадженні процедур банкрутства. Сьогодні у світі є дві основні моделі. Ці моделі ґрунтуються на концепціях превалювання захисту майнових інтересів тієї чи іншої сторони майнових відносин у справах – боржника та кредитора. Це проборжникові та прокредиторські системи правового регулювання відносин неспроможності.

Прокредиторська спрямованість законодавства. Метою даної системи є не порятунок боржника, а як можна більш повне і швидке задоволення вимог кредиторів. До даної моделі можна віднести Німеччину та деякі інші країни Європейського континенту.

Продебіторська спрямованість. До неї належать США та Франція. Законодавством цих країн передбачені різні шляхи та можливості у межах провадження у справі про банкрутство відновити платоспроможність боржника шляхом проведення реорганізації справ. Допомога боржникові у подоланні його фінансових негараздів - це основна мета.

З метою врахування інтересів сторін та всіх учасників у справі, нова редакція Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» імплементувала в себе усі позитивні риси обох систем, тобто обрала середину між американською доктриною, згідно з якою цей інститут права стоїть на захисті майнових інтересів боржника, та континентальною концепцією, що базується на ґрунті захисту відповідними правовими способами інтересів передусім кредиторів. Нова редакція Закону стала наближеною до російського законодавства у даній сфері, яке на мою думку вважається найбільш збалансованим та гармонійним.

У Законі від 22 грудня 2011р. суб'єктами банкрутства зазначено суб'єктів підприємницької діяльності – юридичних осіб або фізичних

осіб-підприємців (ст.1). На мою думку негативним є те, що у Законі від 22 грудня 2011р. відсутні положення, що стосуються суб'єктів некомерційної діяльності (напр. фізичних осіб-громадян). Для обґрунтування своєї позиції необхідно зазначити, що внаслідок економічної кризи обсяг проблемних кредитів у банківській системі вже перевищив 180 млрд. грн., десятки тисяч позичальників потрапили в скрутне фінансове становище і не спроможні обслуговувати свої борги. Збільшення кількості суїцидів банківських позичальників в умовах фінансово-економічної кризи є однією з проблем для українців, а кількість самогубств в Україні через неможливість погасити взятий кредит кожного року збільшується. В даний час питання банкрутства громадянина регулюються Цивільним кодексом України та Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» тільки в тому випадку, якщо громадянин займається підприємницькою діяльністю.

У зв'язку з цим є доцільним законодавче закріплення інституту банкрутства фізичної особи, яка не займається підприємницькою діяльністю та введення додаткових обмежень на примусове дострокове погашення проблемних споживчих кредитів. Світова практика регулювання процедур банкрутства виходить з визнання інституту «споживчого банкрутства» благом для сумлінного громадянина, оскільки дозволяє йому в ході одного процесу звільнитися від боргів, надавши для розрахунку з кредиторами своє майно. В іноземному законодавстві, що регулює відносини, пов'язані з банкрутством, є досить успішні механізми застосування подібних процедур, зокрема в США (глава 13 Кодексу про банкрутство 1978 р.), Німеччині (Закон про банкрутство 1994 р.), Швеції (Закон про банкрутство і прийнятий на додаток до нього Акт про звільнення від боргів).

Література:

1. Господарський кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV.- [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
2. Цивільний кодекс: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV.- [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
3. «Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»: Закон України від 22.12.2011 р. № 4212-VI.- [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
4. Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку внесення господарському суду пропозицій щодо кандидатур арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів» від 5 березня 2012 року №368/5-а / Зареєстровано в Міністерстві юстиції

України 5 березня 2012 р. за № 368/20671.- [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

5.Роз'яснення Міністерства юстиції України «Розвиток нормативного регулювання відносин у сфері банкрутства в Україні» від 06.04.2012.- [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

6.Постанова пленуму Вищого господарського суду України від 16.01.2013 №1 «Про затвердження Положення про автоматизовану систему з відбору кандидатів на призначення арбітражного керуючого у справах про банкрутство» , Погоджено Міністром (лист від 15.01.2013 №13.2-20/120.

СПІВВІДНОШЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ РЕГУЛЯРНИХ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ АВТОБУСНИМ ТРАНСПОРТОМ

Хромов Олександр Ігорович

аспірант Інституту економіко-правових досліджень НАН України

Регулювання відносин із регулярного перевезення пасажирів потребує особливої уваги держави не тільки тому, що в процесі їх здійснення забезпечується надання соціально-значущих послуг, а ще й тому, що вони є частиною стратегічної галузі економіки.

Оскільки регулярні перевезення пасажирів є невід'ємною частиною такої галузі як транспорт, їх державне регулювання здійснюється виключно комплексно. Основним нормативно-правовим актом, який встановлює основні напрямки державного регулювання регулярних пасажирських перевезень є ЗУ «Про автомобільний транспорт». Глава друга цього закону містить положення щодо державного регулювання та контролю діяльності автомобільного транспорту [1].

Також слід звернути увагу на такий базисний закон для транспортної галузі, як ЗУ «Про транспорт». Статтею 3 цього закону визначаються мета і завдання державного управління в галузі транспорту [2].

Відзначимо, що терміни регулювання та управління можуть застосовуватися одночасно і як тотожні, і як різні за своїм значенням явища. Зупинимо також увагу на тому, що науковці, констатуючи відсутність законодавчого визначення державного регулювання та управління, намагаються дати їм визначення та встановити їх співвідношення, взаємозв'язок у різних сферах. Однак слід констатувати, що при цьому вони приходять до різних висновків.

Таким чином, можна зробити висновок про неоднаковий підхід до застосування та співвідношення цих понять, в залежності від галузі, в якій вони застосовуються.

Підходячи до розгляду державного управління та регулювання в сфері регулярних пасажирських перевезень слід розглянути загальний зміст понять регулювання та управління.

Термін регулювання найчастіше застосовується як впорядкування, налагоджування; направлення розвитку, руху будь-чого з метою привести до ладу, в систему; приведення (механізмів та їх частин) в такий стан, який забезпечуватиме нормальну та правильну роботу.

Термін управління розглядається як направлення ходу, руху чогось; керувати, направляти діяльність.

Наведені поняття дають розуміння того, що в загальному ці дії мають за мету досягнення прийнятної поведінки суб'єкта, на якого вони скеровані, однак при регулюванні бажаний ефект досягається впливом на зовнішні чинники, а при управлінні безпосереднім керуванням суб'єктом впливу.

Необхідно зазначити, що ЗУ «Про транспорт» та ЗУ «Про автомобільний транспорт» не містять визначень державного управління в галузі транспорту та державного регулювання діяльності автомобільного транспорту. Враховуючи той факт, що поняття транспорту включає в себе як підвид автомобільний транспорт, вбачається за можливе порівняти явища державного управління в галузі транспорту та державного регулювання діяльності автомобільного транспорту. Аналізуючи положення про них, можна дійти висновку про ряд суттєвих схожих рис у цих явищах. Зокрема, це видно з таблиці, яка зроблена на основі аналізу завдань, притаманних їм.

Таблиця

ЗУ «Про транспорт»	ЗУ «Про автомобільний транспорт»
- своєчасне, повне та якісне задоволення потреб населення і суспільного виробництва в перевезеннях та потреб оборони України;	- створення умов безпечного, якісного та ефективного перевезення пасажирів та вантажів, надання додаткових транспортних послуг;
- захист прав громадян під час їх транспортного обслуговування;	- захист прав споживачів під час їх транспортного обслуговування;
- безпечне функціонування транспорту;	- забезпечення якісного та безпечного функціонування автомобільного транспорту;
- створення рівних умов для розвитку господарської діяльності підприємств транспорту; обмеження монополізму та розвиток конкуренції;	- створення рівних умов для роботи всіх суб'єктів господарювання, що здійснюють свою діяльність у сфері автомобільного транспорту, обмеження монополізму та розвиток конкуренції;
- охорону навколишнього природного середовища від шкідливого впливу транспорту;	- охорону довкілля від шкідливого впливу автомобільного транспорту, проведення науково-технічної роботи, досліджень та розвиток системи статистики;

Продовження таблиці

- захист економічних інтересів України та законних інтересів підприємств і організацій транспорту та споживачів транспортних послуг.	- захист національного ринку транспортних послуг та суб'єктів господарювання, що здійснюють свою діяльність у сфері автомобільного транспорту.
--	--

Крім цього, звернемо увагу, що діяльність з державного управління транспорту та державне управління автомобільним транспортом здійснюються одними й тими ж органами, зокрема центральним та місцевими органами виконавчої влади та спеціально уповноваженими органами відповідно до їх компетенції.

Відзначимо, що реалізація наведених явищ здійснюється подібно: шляхом економічної та соціальної політики (включаючи надання дотацій на пасажирські перевезення), ліцензування.

Враховуючи наведене можна зробити висновок щодо тотожності понять державного управління транспортом та державного регулювання діяльністю автомобільного транспорту з урахуванням того, що галузь транспорту є ширшою та включає автомобільний транспорт. На підтвердження цього свідчать їх спільні завдання, шляхи реалізації та компетентні відповідальні органи.

Література:

1. Про автомобільний транспорт: Закон України № 2344–III від 05 квітня 2001 року (із змінами і доповненнями) станом на 24 вересня 2008 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001 – № 22. – Ст. 105.
2. Про транспорт: Закон України № 232/94-ВР від 10 листопада 1994 року (із змінами і доповненнями) станом на 20 листопада 2012 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 51. – Ст. 446.

ЗАЩИТА ПРАВ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

Малыхина Яна Анатольевна

кандидат юридических наук, доцент кафедры социально – гуманитарных дисциплин Харьковского института банковского дела Университета банковского дела Национального банка Украины

Уровень экономики, научно-технический прогресс и благосостояние общества, в значительной мере, зависят от объема накопленных обществом знаний, от результатов его творческой деятельности. Поэтому, со всей остротой, и стоят вопросы действенности способов защиты прав интеллектуальной собственности, т.е. возможности ими воспользоваться. В свою очередь, реальность прав интеллектуальной собственности, обеспечивается правовой охраной, возможностью их защиты, что на сегодня в некоторых случаях есть затруднительным. Исходя из этого, в настоящее время, проблемы защиты нарушенных прав интеллектуальной собственности являются особенно актуальными.

Анализ практики последних лет показывает, что в Украине, как и в других странах постсоветского пространства, существует тенденция к увеличению количества споров в сфере интеллектуальной собственности. Несмотря на то, что однозначной статистики по этому вопросу нет, по некоторым оценкам [1, с. 104] до 85% споров по поводу нарушений прав интеллектуальной собственности решаются мирно, т.е. не в судебном порядке.

В настоящее время, охрана интеллектуальной собственности в Украине, осуществляется Конституцией Украины, которая закрепляет определенные гарантии граждан в сфере права интеллектуальной собственности, а именно, в соответствии с нормами ст. 54 Конституции Украины, каждому в нашей стране гарантируется свобода литературного, художественного, научного и технического творчества, а также защита интеллектуальной собственности, авторских прав, моральных и материальных интересов, возникающих в связи с разными видами интеллектуальной деятельности и каждый имеет право на результаты своей интеллектуальной, творческой деятельности. Никто не может использовать или распространять результаты чужой интеллектуальной, творческой деятельности без согласия на то лица, которому принадлежат все имущественные и личные неимущественные права на объект права интеллектуальной собственности, за исключениями, установленными законом. Также вопросы в сфере интеллектуальной собственности регулируются Гражданским кодексом Украины, Уголовным, Таможенным

кодексами, Кодексом об административных правонарушениях и рядом специальных законодательных актов, в т.ч. различными подзаконными нормативно-правовыми актами.

Так, в теории гражданского права, под способом защиты субъективных гражданских прав и интересов понимаются определенные законом или договором материально-правовые меры, направленные на восстановление (признание) нарушенных (оспариваемых) прав и воздействие на правонарушителя [2, с.346].

Принимая за основу тот факт, что права интеллектуальной собственности относятся к одному из видов субъективных гражданских прав, считаем, что под способом защиты прав интеллектуальной собственности следует понимать комплексную систему юридических мер определенную в нормативном или договорном порядке, направленных на восстановление нарушенных прав интеллектуальной собственности путем воздействия на нарушителя этих прав.

Статья 16 ГКУ [3] предусматривает следующие способы защиты субъективных прав и интересов, как физических, так и юридических лиц, а именно: признание права; признание сделки недействительной; прекращение действия, которое нарушает право; восстановление положения, которое существовало до нарушения; принудительное исполнение обязанности в натуре; изменение и прекращение правоотношения; возмещения убытков и другие способы компенсации материального вреда; возмещение морального (неимущественного) вреда; признание незаконными решений, действий или бездействий органа государственной власти, органа власти АРК или органа местного самоуправления.

Законодатель наделил субъектов права интеллектуальной собственности правом самостоятельно выбирать способ защиты своего нарушенного права. Этот выбор должен быть ориентирован на создание эффективного противодействия нарушению и полного восстановления нарушенных прав.

Однако, для реализации этой практической задачи, необходим критерий в соответствии с которым можно определить действенность способа защиты прав интеллектуальной собственности. Проанализировав вышеизложенные способы защиты, мы пришли к выводу, что все они, в той или иной степени, выполняют следующие функции:

- предупредительную;
- правовосстановительную;
- компенсационную;
- гарантийную;
- карательную (штрафную);
- социальную.

Названі функції дозволяють розвинути знання про функціональність способів захисту прав інтелектуальної власності, а так же дають можливість в подальшому, при удосконаленні вказаних способів захисту, визначити спроможність того чи іншого способу ефективно реалізовувати своє призначення. Необхідність розвитку цього напрямку в науці підтверджує стрімкий ріст інноваційної інфраструктури в суспільстві.

Література:

1. Потехіна В.О. Інтелектуальна власність: навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 414 с.
2. Цивільне право: підручник у 2т.Т.1./ В.І. Борисова, Л.М. Баранова, Т.І. Бєгова; за ред.. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – Х.: Право, 2011. – Т.1. – 656 с.
3. Цивільний кодекс України // Офіц. вісн. України. – 2003. – №11. – Ст. 461.
4. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар(пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). – Т.6:Право інтелектуальної власності/За ред.. проф.. І.В. Спасибо-Фатєєвой. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х.:ФО-П Лісяк Л.С.,2011. - 592с.
5. Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності: оглядовий лист Господарського суду України № 01-8/383/1 від 27.06.2008 р. // Вісник господарського судочинства – 2008. – № 5. – Ст. 60.

ЗМІСТ

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Міжнародне право

<i>Возгрін С. Ю.</i> НЕПОРУШНІСТЬ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЇХ ОБМЕЖЕННЯ.....	3
<i>Кушніренко О.Г.</i> ПРАВО НА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНІСТЬ ЯК КОНСТИТУЦІЙНА СВОБОДА ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА.....	5
<i>Логачова Вікторія Вікторівна</i> ВИБОРИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАРОДОВЛАДДЯ В УКРАЇНІ ТА ПРОБЛЕМИ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ЇХ ПРОВЕДЕННЯМ.....	7
<i>Якимець Ольга Олександрівна</i> ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРИНЦИПІВ ГРОМАДЯНСТВА УКРАЇНИ ТА ЇХ ВІДПОВІДНІСТЬ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИМ СТАНДАРТАМ.....	9

Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право. Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне приватне право

<i>Короед Сергей Александрович</i> ОБ ЭФФЕКТИВНОСТИ ГРАЖДАНСКОГО ПРОЦЕССУАЛЬНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ.....	13
<i>Котвяковський Юрій Олександрович</i> ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РІШЕНЬ З ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ СУДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ ТА ТРЕТЕЙСЬКИХ СУДІВ.....	17
<i>Курило Микола Петрович</i> ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА ФУНКЦІЯ СУДУ В РІЗНИХ ГАЛУЗЯХ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА.....	20

Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право. Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право

<i>Аванесян Анна Олександрівна</i> ОРГАНІЗАЦІЯ І ТАКТИКА ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВ, ВЧИНЕНИХ ПІД ВИГЛЯДОМ РЕЛІГІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	24
<i>Аванесян Анна Олександрівна</i> ОСОБЛИВОСТІ НАСТУПНОГО ЕТАПУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВ, ВЧИНЕНИХ ПІД ВИГЛЯДОМ РЕЛІГІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	26

<i>Бондар Інна Петрівна</i> ДЕЯКІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ.....	28
<i>Власова Ганна Петрівна</i> ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ОБВИНУВАЧЕНОГО ТА ПІДСУДНОГО У НОВОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ.....	32
<i>Волкова Дар'я Русланівна</i> КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЛЕГАЛІЗАЦІЮ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ (ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ).....	34
<i>Давлатов Шавкат Бобоевич, Балакан Юлія Андріївна</i> СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 305 КК УКРАЇНИ.....	39
<i>Долженко Віктор Вікторович, Січковська Інна Віталіївна</i> ПОЧАТОК КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПРО СЕКСУАЛЬНІ ВБИВСТВА.....	42
<i>Жук Марія Степанівна</i> МЕЖІ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ РИМСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ.....	44
<i>Ковальов Василь Володимирович</i> ДОВІДКОВО-ДОПОМІЖНІ ОБЛІКИ ЕКСПЕРТНОЇ СЛУЖБИ МВС УКРАЇНИ.....	47
<i>Ковальова Ольга Вікторівна</i> ПОШУК ЗЛОЧИНЦЯ ЗА СПОСОБОМ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ.....	49
<i>Люліч Валентина Анатоліївна</i> ЗАХИСНИК ЯК СУБ'ЄКТ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ.....	51
<i>Максименко Олександр Євгенович</i> ДО ПОНЯТТЯ «СЕРІЙНІСТЬ ВБИВСТВ».....	55
<i>Максименко Олександр Євгенович</i> ОСОБЛИВОСТІ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ СЕРІЙНИХ УБИВСТВ.....	57
<i>Осадчук Катерина Михайлівна</i> КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ І КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОСТУПОК: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ У КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС.....	59
<i>Пашковська Марина Віталіївна</i> "ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ" ЗЛОЧИНЦЯ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ.....	60

Радчук Євгенія Андріївна НАРОДЖЕННЯ ЯК МОМЕНТ
ВИЗНАЧЕННЯ ПОЧАТКУ ЖИТТЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ.....62

Шминдрук Ольга Федорівна СТАДІЯ ВІДДАННЯ ДО СУДУ ЗА
КПК УСРР 1922 Р. ТА ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ У ПІДГОТОВЧІ ДІЇ
СУДУ У КПК УСРР 1927 Р.65

Щерба Вікторія Миколаївна ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ
ІНСТИТУТУ ПРИСЯЖНИХ В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ
УКРАЇНИ.....69

Щерба Вікторія Миколаївна ПОРЯДОК НАРАДИ І ГОЛОСУВАННЯ
В СУДІ ПРИСЯЖНИХ.....73

**Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право.
Митне та податкове право. Муніципальне право**

Аврамишин Степан Володимирович СТРОК ЗВЕРНЕННЯ ДО
АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ: ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ
І ПРАКТИКИ.....77

Колесник Михайло Юрійович АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ
ЯК ІНСТИТУТ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА:
ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ.....80

Літвінова Оксана Володимирівна ЗАКОНОДАВЧЕ
ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ У
СФЕРІ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....82

Овчиннікова Дар'я Володимирівна ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО
ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ» – ПЕРСПЕКТИВИ ВИРІШЕННЯ
«КАДРОВОГО ГОЛОДУ».....86

Олійник Олег Олександрович ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄКТУ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....88

Сторожук Олександр Ростиславович ДЕРЖАВНА ГАРАНТІЯ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВОГО СТАТУСУ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....90

Токар Алла Миколаївна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЧИННОСТІ
АКТІВ УПРАВЛІННЯ.....93

Тупилко Тарас Русланович АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ РЕЖИМИ В СФЕРІ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ В УКРАЇНІ.....96

Циндра Роман Андрійович ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МИТНОГО РЕЖИМУ ЗНИЩЕННЯ АБО РУЙНУВАННЯ.....99

Юрченко Юлія Василівна ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ (НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ).....103

Яремчук Ольга Юріївна ДО ПИТАННЯ ПОНЯТТЯ “АГЕНТ З МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ».....106

Екологічне право. Земельне право. Аграрне право

Поліщук Василь Андрійович ЩОДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ВОДУ В УКРАЇНІ.....110

Господарське право. Господарське процесуальне право

Кучер Олег Михайлович НОВА РЕДАКЦІЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ВІДНОВЛЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ БОРЖНИКА АБО ВИЗНАННЯ ЙОГО БАНКРУТОМ».....112

Хромов Олександр Ігорович СПІВВІДНОШЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ РЕГУЛЯРНИХ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ АВТОБУСНИМ ТРАНСПОРТОМ...115

Право інтелектуальної власності та його захист. Інформаційне право

Малыхина Яна Анатольевна ЗАЩИТА ПРАВ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ.....118

Підписано до друку 11.06.2013
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 50 прим.

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99, 063 300 86 72
E-mail: tooums@ukr.net

